

Eens een
BOEF...

Een aangrijpend verhaal
over de weg naar vrijheid

Reynaldo Adames

Titel:

EENS EEN BOEF...

Subtitel: Een aangrijpende verhaal over de weg naar vrijheid

Copyright © 2013 Uitgeverij Amadi

Geredigeerd door: Pien Kruisbrink

Coverontwerp en eindredactie: Reynaldo Adames

Vormgeving: Erik van Rossum (Uitgeverij Shama)

ISBN (13): 978-90-818412-0-7

Website: www.adames.nl

E-mail: info@adames.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, met als uitzondering korte aanhalingen in tijdschriftartikelen en/of recensies.

Niet te hoog

Mijn vleugels zijn weg, nu wapper ik met botten
Onderweg naar beneden, naar dezelfde krotten
Ik had moeten luisteren; niet te hoog, niet te hoog
Het is mijn eigen overmoed die mij bedroog

Mijn vleugels zijn weg, nu zweef ik nog even
Onderweg naar beneden, naar hetzelfde leven
Ik had moeten luisteren; niet te hoog, niet te hoog
Waar was ik met mijn hoofd, toen ik het overwoog

Mijn vleugels zijn weg, nu gaat het heel snel
Onderweg naar beneden, en beland in een cel
Ik had moeten luisteren; niet te hoog, niet te hoog
Maar deze les had ik nooit geleerd als ik niet eerst vloog

- Reynaldo Adames -

Voor Angela

Inhoudsopgave

Niet te hoog	3
Inhoudsopgave	7

HOOFDSTUKKEN

1. In een hoek geduwd	9
2. Aangehouden en berecht	19
3. Jong, zwart, blut en een baby onderweg	29
4. Op wie kan ik bouwen?	33
5. Aanpakken	41
6. Bedrijfskunde	51
7. In een hoek	57
8. Op zoek naar mijn vader	67
9. Ontgiften	73
10. Slachtoffers	79
11. Hoger beroep	85
12. Contact met slachtoffers	93
13. Hulpverlening	97
14. Voorbereiding op vrijlating	107
15. Afscheid van de straat	111
16. Een nieuwe relatie met God	115
17. Nooit meer een boef!	121
Dankbetuiging	127

1

In een hoek geduwd

Een open raam, natte herfstgeur die naar binnen drijft, een woning waarvan ik zelf de sleutels bezit, mijn zus die zomaar even langs komt wippen. Het zijn kostbare schatten die ik vroeger niet bezat. Al waren ze ook toen binnen handbereik, ik zag ze niet.

Met één klik op de pc waaraan ik zit te schrijven maak ik contact met de buitenwereld. Als ik iets nodig heb trek ik mijn jas aan, ik open de buitendeur en loop naar de winkel alsof het niets is. Deze vrijheid heb ik bijna vier jaar moeten missen. En nu, als vrij man, besef ik dat ik die vrijheid eigenlijk nooit echt heb gekend. Ook niet - nee, juist niet - toen ik nog vrij was. Omdat ik niet wist dat het vrijheid was.

Mijn gevangenschap: ik heb er zo veel uit weten te halen. Het waren jaren vol boosheid en frustratie. Vier lange jaren van verwijfeling en wanhoop, maar vooral van hoop en nieuwe inzichten. Het was een slechte ervaring, die tegelijk ongelooflijk goed is geweest. Want deze ervaring heeft me getekend, maar ook gered.

De meeste gedetineerden leren niet zo veel van hun gevangenschap. Integendeel, velen komen er 'slechter' uit dan ze naar binnen gingen, en ik denk niet dat dit de bedoeling is van de opgelegde straf. Wat is het verschil tussen hen en mij? Waarom ik wel?

Toen ik in de cel belandde was ik niet anders dan de jongens die er al zaten. Ik voelde me gepakt, boos, gefrustreerd. Ik wilde vrij zijn, ik wilde terug naar mijn vrienden, naar het criminele leventje en het grote geld. Ik trok me van niemand iets aan en zette mijn criminele gedrag onverminderd voort tussen de muren.

Maar enkele schijnbaar onbeduidende gebeurtenissen brachten daar verandering in. Ik had het geluk mensen te ontmoeten die me aan het denken zetten. Zij gaven me de moed mijn daden onder ogen te zien. Door hen werd ik voorzichtig wakker geschud.

Vanaf dat moment wilde ik veranderen en het criminele leven achter me laten. Dit gaf ik ook te kennen en tot mijn verbazing heb ik het werkelijk moeten verdedigen. Men nam me niet serieus. Ik was immers een crimineel, onberekenbaar en niet te vertrouwen.

Het was alsof ik in een hoek werd geduwd, een hoek behangen met spiegels. In het meedogenloze gevangenislicht moest ik mezelf onder ogen komen. Verdiende ik het wel om serieus genomen te worden? Ik was toch niet te vertrouwen? Ik was toch een crimineel? Wie was ik?

Misschien is het deze hoek waar gedetineerden zo bang voor zijn. Want in deze hoek vol spiegels stond ik oog in oog met de slechterik die ik was. Ik hoorde er stemmen echoën; 'Dus jij wilt veranderen? Geloof je dat zelf?!'

Al mijn wandaden zag ik weer als in een film aan mijn oog voorbij trekken, misdrijven die me gemakkelijk afgingen: dealen en roven. Ik hoorde de stemmen van mijn oude vrienden op straat die me vroegen of ik ze soms in de steek wilde laten, of ik vergeten was hoeveel geld we maakten in korte tijd. De werkelijkheid was dat zij mij in de steek hadden gelaten. Sinds ik gevangen zat had ik hen niet meer gezien.

's Nachts hielden boze stemmen me wakker. Allerlei mensen hoorde ik tegen me schreeuwen, soms ook de slachtoffers die ik had gemaakt. Zelfs de stemmen van prostituees bereikten me, ik hoorde ze giechelen. Het was logisch dat mijn vriendin bij me wegging, vonden ze. Ze hadden gelijk, en een weerwoord had ik niet.

Ik liep door de gevangenis met een afwijzende houding en een capuchon over mijn hoofd. Zo wilde ik duidelijk maken dat ik niet aanspreekbaar was en met rust gelaten wilde worden. Maar binnen in mij was de rust ver te zoeken. Ik moest met een psycholoog gaan praten. Eigenlijk had ik meer behoefte aan een dominee, want ik voelde me meer dood dan levend.

Maandenlang bevond ik me in deze hoek. Zou ik er ooit uit komen? Het hing ervan af of ik wel wilde veranderen, of ik het vol zou houden, of ik mezelf en de echoënde stemmen ervan kon overtuigen dat ik het deze keer echt meende. Het was alsof ik me in een wervelstorm bevond die tegen me aan bulderde, overal aan me trok. Soms riepen de stemmen: 'Blijf nou maar een slechterik, jij kunt toch nooit veranderen!' Maar wanneer ik bedacht dat ze gelijk hadden gilden ze: "Zie je nou wel, hij is een slechterik!" Er was echter één stem die de rest oversteeg, het was een klein meisje dat ik hoorde schreeuwen: "Papa!"

Ik huilde, niet zozeer om mijn gevangenschap, maar om mijn leven. Ik had medelijden met mezelf, want of ik nou in de gevangenis zat of erbuiten, mijn leven was in elk geval miserabel. Toen ik nog buiten was kon ik vluchten voor mijn ellende door plezier na te jagen. Maar het was net zo goed ellende.

Het leek wel alsof ik aan het afkicken was van een ellendig leven, alsof ik een drugsverslaafde was. Want in wezen zocht ik alle ellende zelf op. Als een junk, die waggelend, bijna voor zich uit vallend, op zoek naar drugs over straat loopt, zo was ik op zoek naar problemen. En als ik ze niet vond, creëerde ik wel situaties die uiteindelijk problematisch zouden aflopen. Situaties waaraan ik verslaafd raakte; ik genoot van dat 'straatimago'. Nu realiseer ik me dat ik niet wezenlijk van een straatjunk verschilde. Zonder dat ik ooit drugs had gebruikt was ik er slechter aan toe dan een echte straatjunk. Want een straatjunk komt er eerlijk voor uit dat hij in de ellende zit, hij weet het en probeert het niet te verbergen. Ik deed dat wel. De mensen die mij werkelijk kenden, wisten dit. Anderen zagen alleen mijn uitbundige levensstijl en concludeerden dat het goed met me ging. Schijn bedriegt.

Ik wilde in het middelpunt staan en daar stond ik ook. Maar nooit stond ik erbij stil dat ik me te midden van ratten bevond. Raar is dat, deze ratten gaven me een goed gevoel, terwijl ze in werkelijkheid aan me knaagden. Nu, terwijl ik dit schrijf, probeer ik het voor me te zien en beseft ik dat de grootste rat in het midden stond! Ja, we waren allemaal ratten die aan elkaar knaagden. We maakten gebruik van elkaar, maar als het erop aankwam was het ieder voor zich.

Toch zou ik mijn vrienden nooit laten vallen. Integendeel, ik was er steeds voor ze. Niemand kwam iets tekort, daar zorgde ik voor. Juist dat maakte me tot de grootste rat; hun afhankelijkheid gaf me een gevoel van macht. Macht waarvan ik genoot, misschien zonder dat ik het in de gaten had. In werkelijkheid was ik net zo afhankelijk van hen als zij van mij. Nu spijt het me dat ik de invloed die ik had niet gebruikte om positieve dingen tot stand te brengen.

Maar wie of wat had mij dan beïnvloed? Wie of wat had mij gemaakt tot de persoon die ik was? Al op jonge leeftijd voelde ik me aangetrokken tot muziek en films. Vooral gangsta rap en maffiafilms fascineerden me. Toen ik het nummer 'Dear mama' van Tupac hoorde, kreeg ik een vreemde gewaarwording. Dit ging over mij! De hele tekst was van toepassing op mijn leven, behalve dan dat mijn moeder geen gebruiker was. Dit nummer maakte me ontvankelijk voor de rest van zijn muziek. Hoewel ik nog steeds respect heb voor Tupac als muzikant en als persoon, moet ik zeggen dat ik mede door zijn muziek op het slechte pad bleef. Want net zoals ik mezelf in zijn problemen herkende, deed ik dat in de manier waarop hij ze leek op te lossen. Vaak draaide ik het nummer 'Hellrazor' in de auto, als ik onderweg was naar een overval.

Zelf rapte ik al vanaf mijn zestiende en de meeste teksten gingen over de straat. Ik gebruikte de woorden om criminaliteit te verheerlijken, net zoals Amerikaanse gangsta rappers dat deden. Ik kledde en gedroeg me net als hen, en vond dat ook ik een dikke ketting moest hebben en in een dure bak moest rijden. Nu pas beseft ik dat ik nooit een videoclip van Tupac of van een andere

rapper heb gezien waaruit bleek dat ze het moeilijk hadden. Het enige dat ik zag was dure sieraden, mooie auto's, drank en vrouwen.

Een van mijn laatste overvallen pleegde ik om een Range Rover Sport te kunnen kopen. De buit had drie ton moeten bedragen, mijn aandeel zou een kwart hiervan zijn. Het geld was er niet, er lag 'maar' zeventuizend euro, we waren een dag te laat. Ik was teleurgesteld want ik had ernaar uitgekeken om die zaterdag naar de autohandelaar te gaan. Ik zag mezelf al als een made nigger over de Erasmusbrug rijden, of door de Beijerlandse laan in Rotterdam, zodat ik gezien werd! Voor het overige vond ik dat ik 'alles' had, dure kleding, dure sieraden en geld om uit te geven.

Ik was 22, had geen rijbewijs, geen baan en nog opmerkelijker: ik had geen huis! Zie hoe verdwaald ik was. Ik weet honderd procent zeker dat, als het geld er had gelegen, ik dat weekend in een Range Rover had gereden, maar waar ik datzelfde weekend had moeten slapen wist ik niet eens. Waarschijnlijk in een hotel, bij een meisje of toch maar bij mijn neef thuis. Ik schaam me er niet voor om dit te schrijven. Ik schaam me wel voor de prioriteiten die ik toen stelde, en voor de manier waarop ik aan geld probeerde te komen.

Films speelden toen ook een belangrijke rol. Scarface heb ik wel tientallen malen gezien. De hoofdpersoon Tony, werd mijn rolmodel, hij was grappig en ernstig tegelijk. Zo zijn er nog meer films waar we gek op waren, New Jack City bijvoorbeeld. We zagen hoe jonge negers, net als wij, heel veel geld maakten in korte tijd. Ze waren een voorbeeld voor ons, meer dan de negers die op het rechte pad bleven, want die distantieerden zich van ons. Zij schaamden zich voor ons en wij vonden ze 'bitchniggas'. Nu, terugkijkend, betreur ik dit alles. Want ik verloochende mezelf, ik wilde niet meer mezelf zijn, maar één of andere rapper of een gangster uit een film. Nooit stond ik er bij stil dat al die figuren aan het eind van de film dood gingen, nadat zij zelf dood en verderf hadden gezaaid.

Nee, het was nog veel erger. Ik pleegde hoogverraad, want als Curaçaoënaar in Nederland was ik medeschuldig aan feiten die de

hele bevolkingsgroep in een kwaad daglicht stelden. Ik verraadde ook mijn moeder, want zij was naar Nederland gekomen om ons beter onderwijs te laten volgen. Hier hadden we meer kansen dan op Curaçao, vond ze. Ik geef haar geen ongelijk, maar sommige kansen kun je alleen pakken wanneer je over de vereiste middelen beschikt, en toen hadden we juist gebrek aan middelen.

Alleen al dit gevoel van gebrek gold - ten onrechte - als een gebrek. Ik schrijf 'ten onrechte', omdat we weinig waardering hadden voor de spullen die we wel hadden. We vonden dat we ons niet op school konden vertonen met goedkope kleding.

Gebrek aan middelen leidde in de omgeving van mijn jeugd al snel tot criminaliteit. Binnen de kortste keren was je een crimineel en verloor je je goede bedoelingen uit het oog, vooral wanneer je in contact kwam met andere criminelen. Je was voortdurend bezig met het verkrijgen van geld en mooie spullen. Criminelen willen elkaar bijna altijd aftroeven, met de duurste auto, de dikste ketting en ga zo maar door. Zelfs in de gevangenis, waar de deur voor iedereen om vijf uur dichtgaat, willen ze elkaar nog aftroeven.

Het valt niet mee om te luisteren naar ouderen die het beste met je voor hebben, wanneer je ziet dat zij het zelf financieel niet redden. Nog moeilijker is het om te luisteren naar mensen die je vertellen hoe het moet, terwijl ze zelf niet het goede voorbeeld geven. Men denkt vaak dat jongeren in de criminaliteit belanden omdat ze er plezier aan beleven. Men ziet niet dat het een vorm van verzet is. Verzet tegen de samenleving en tegen hun uitzichtloze positie daarin. Verzet tegen de situatie van hun (alleenstaande) ouder(s) die ze keihard zien werken maar die nooit een huis kunnen kopen. Verzet tegen de wijze waarop ze als tweedegradersburgers behandeld worden.

Ik wil hiermee de criminaliteit niet rechtvaardigen, ik probeer juist een antwoord te vinden op de vraag hoe het zo ver heeft kunnen komen. Als zestienjarige zag ik een film, waarin een jonge neger als ik, met een alleenstaande moeder, op straat drugs begon te verkopen, en langzamerhand steeds meer geld binnen haalde om daarmee een huis voor zijn moeder te kopen. Ik wilde dat ook kunnen. Dit verlangen werd nog versterkt door onze beroerde

situatie. We zaten in een slechte woning van een huisbaas die een veel te hoge huur eiste, waar soms muizen doodgingen in de kachel, zodat het hele huis naar verbrande kadavers stonk als we hem aanzetten. Soms lukte het mijn moeder niet om 's ochtends brood mee te geven naar school. Ze ging dan bij iemand geld lenen en kwam het later brengen. Het klinkt als een paradox, maar in zo'n situatie denk je niet aan diploma's. Integendeel: ik wilde onze situatie verbeteren, dus ik had een goede reden om het slechte pad op te gaan. Helaas worden zulke goede bedoelingen vrijwel altijd gecorrumpeerd door de geneugten van criminaliteit. Hoe dom is het te denken dat je iets goeds kunt doen voor je naasten door anderen schade te berokkenen. Tupac is uiteindelijk geliquideerd en kan niets meer voor zijn moeder doen.

Terwijl ik daar in die hoek stond, oog in oog met mezelf, bedacht ik allerlei scenario's voor de toekomst. En voor het eerst drong een keihard besef door: ik zou voor de rest van mijn leven een 'ex-gedetineerde' zijn. Ik zou altijd met argusogen worden bekeken.

Wat zou ik doen wanneer ik mijn oude vrienden weer tegenkwam? Hoe zou ik straks aan werk komen met een strafblad? Zou ik ooit een Verklaring Omtrent Gedrag kunnen krijgen? Alles wat ik had meegemaakt, wat ik nog niet verwerkt had, waar ik nog moeite mee had, zou ik daar mee kunnen afrekenen? Of zou ik weer een valse start maken? Zoveel vragen kwamen naar boven. Het was niet de eerste keer dat ik vastbesloten was om mijn leven te veranderen. Dus waarom zou het nu anders gaan?

Hoewel ik met mezelf bleef worstelen, nam de kracht van de wervelstorm af, want er was hoop. Zolang er vragen naar boven kwamen, was er hoop. Op de meeste vragen kun je immers een antwoord bedenken. Nu kwam het erop aan voor de juiste antwoorden te kiezen. Dit doet me denken aan de keuzemogelijkheid van de mens die filosoof Søren Kierkegaard beschreef: esthetisch of ethisch. Voor mij werd het ethisch; mijn antwoorden vroegen steeds vaker om de goedkeuring van mijn geweten.

Toch merkte ik al snel hoe moeilijk het was om de woorden van Kierkegaard in praktijk te brengen. Ik begon compromissen te sluiten met mijn geweten. In mijn vorige leven zou ik daar nooit

op zijn gekomen en het gaf me een vaag gevoel van bevrediging. Maar toch, ik wilde het in één keer goed doen. Ik wilde oprecht zijn. Ik ging de strijd aan met de slechterik in de spiegel en werd steeds transparanter voor mezelf, terwijl ik voor mijn medegevangenen steeds waziger werd. Sommigen verklaarden me voor gek, voor anderen werd ik een mikpunt van spot. Weer anderen verdedigden me, maar ze deden het met weinig overtuiging, want wie weet nam ik wel een loopje met ze.

Langzaam maar zeker kwam ik sterker in mijn schoenen te staan. Mijn besluit om te veranderen benauwde me steeds minder. Ik had mijn leven tot dan toe helemaal ontrafeld en begreep nu wat mijn drijfveer was. Ik werd steeds zekerder van mijn zaak: ik wilde een ander mens worden, een beter mens.

Om echt te kunnen veranderen moest ik mezelf confronteren met mijn problemen in plaats van voor ze weg te lopen. Ik kan me nog goed herinneren, dat ik in mijn cel zat met een A4'tje om alles op te schrijven wat ik wilde aanpakken. Ik begon vol goede moed, maar kreeg het steeds benauwder naarmate mijn A4'tje voller en voller werd. Want hoe kon ik bijvoorbeeld spijt betuigen aan mijn slachtoffers terwijl ik nog steeds mijn misdaden aan het ontkennen was? Dat was een moeilijke, want ik wilde zo snel mogelijk vrijkomen en door te bekennen zou ik mijn situatie alleen maar penibeler maken. Aan mijn vriendin had ik verteld dat ik onschuldig was, zij had er geen idee van wat ik allemaal had uitgevreten toen ik op straat was. Hoe moest ik haar ooit de waarheid vertellen?

In mijn rapteksten gaf ik mijn biologische vader de schuld van mijn toestand. Mijn hele leven had ik me tegen hem verzet, maar nu besloot ik dat ik hem wilde opsporen. Dit was een moeilijke beslissing, want toen ik nog buiten was, liep ik vaak rond met de gedachte dat ik hem neer zou schieten als ik hem ooit zou tegenkomen. Stel dat het me zou lukken om hem te vinden, wat zou ik dan doen?

Zo waren er nog meer kwesties die ik moest aanpakken. Sommige waren praktisch van aard. Zo moest ik mijn schulden laten

IN EEN HOEK GEDUWD

bevriezen, me laten inschrijven bij een woningcorporatie, enzovoort.

Nooit had ik gedacht dat ik zo ver zou kunnen komen, nooit zag ik mezelf als een man die zijn leven zou beteren. Zeker niet ten tijde van mijn aanhouding.

Aangehouden en berecht

*H*et was augustus 2007 toen mijn neef Mike en ik werden aangehouden. Een andere medeverdachte was eerder die dag al opgepakt. In die tijd dacht ik er geen moment aan dat ik ergens mee bezig was waar een einde aan moest komen. Dat ik kon worden aangehouden zag ik slechts als risico van het vak.

Toch was het heftig om door het arrestatieteam opgepakt te worden, vooral omdat we het niet zagen aankomen. Ik kan me het moment heel goed voor de geest halen, we waren net bij Mike thuis aangekomen. Vijf minuten later werd er keihard op de deur gebonkt. 'Politie! Politie!' klonk het. Op dat moment wist ik: het is afgelopen. Maar ik wilde niet toegeven, dat doe je niet zo makkelijk als je altijd hebt rondgelopen met de gedachte dat je te slim voor ze was en dat ze je nooit zouden kunnen pakken. Ik was niet van plan om me zo gemakkelijk te laten arresteren. We waren op de eerste verdieping; ik keek uit het raam en zag dat de straat was afgezet. Het wemelde van de agenten en andere leden van het arrestatieteam. Mijn hart ging als een razende tekeer. Ontsnappen kon niet meer. Ik moest een keuze maken....

Ik sprong; binnen zat ik immers als een rat in de val. Ik plofte neer, hervond mijn evenwicht en rende weg van de agenten die daar stonden. Eerst vond ik het raar dat niemand me achterna ging. Later begreep ik van de recherche dat er op me werd gericht

met de bedoeling om te schieten. Maar door een misverstand rende een andere agent mijn richting op waardoor schieten onmogelijk werd. Ik had geluk.

Mijn kansen keerden echter toen ik in een hofje terecht kwam. Ik kon geen kant meer op. De adrenaline gierde door mijn lijf, terwijl ik snel probeerde de simkaart uit mijn telefoon te halen en in een put te dumpen. Ik wist dat simkaarten voor de politie een bron van informatie zijn. Het lukte niet, de agent die achter me aan rende wist dat ik in dat hofje zat en nergens heen kon. Het arrestatieteam ging ervan uit dat we gewapend waren, dus hij kwam de hoek om met zijn wapen op mij gericht. Ik had mijn telefoon in mijn handen en hij zag deze aan voor een vuurwapen. 'Gooi het op de grond anders schiet ik!' schreeuwde hij. 'Telefoon, telefoon, het is een telefoon!' riep ik paniekerig. Ik wilde niet dood. Tot op de dag van vandaag staat het beeld op mijn netvlies gebrand: de dodelijke ernst op zijn gezicht, de loop van het pistool waaruit elk moment een kogel op me kon worden afgevuurd. Ik kon niet begrijpen dat er op mijn hoofd werd gericht. Het maakte me angstig en machteloos. Stel dat de trekker overging! Pas veel later realiseerde ik me, dat ik mijn slachtoffers in dezelfde benarde situatie had geplaatst. Dat moment vergeet ik nooit meer.

Er werd iets over mijn gezicht getrokken. Ik voelde hoe een AT-agent me hardhandig in de nek greep en mijn hoofd omlaag drukte. Zo werden we naar het politiebureau gebracht. Als een grote drugsbaas werd ik afgevoerd.

Op het politiebureau werd ik verhoord door twee agenten van wie één de slechterik speelde en de ander de goeierik, die me wel kon helpen als ik mee zou werken. Wisten ze niet dat criminelen ook films kijken? Ja, natuurlijk wisten ze dat, maar ze probeerden het toch, want soms had het succes. Dat bleek ook in mijn zaak het geval; onze medeverdachte, die eerder op de dag aangehouden was, bekende alles en vermeldde daarbij ook onze namen. De zaak was 'rond', dachten ze. Maar ik week geen millimeter, ook niet voor de 'goeierik' die me kon helpen. Ik wilde niet eens geholpen worden. Ik ontkende alles, verzon zelfs een alibi waarvan ik wist dat het waterdicht kon worden gemaakt. Mike ontkende ook alles.

We gingen ervan uit dat we veilig waren, omdat maar één van ons had gepraat en dat zou niet genoeg zijn voor een veroordeling.

Maar ze hadden meer, ze hadden de bivakmutsen en het wapen gevonden. Daar kon DNA-materiaal op zitten. En ja hoor, er was een match. Toen ik hiermee geconfronteerd werd reageerde ik laconiek. 'Ooh!' zei ik, met een air van 'Nou en? Wat wil je daarmee zeggen?' Zelfs met een DNA-match bleef ik erbij dat ik onschuldig was. Ja, de spullen waren van mij, maar dat was nog geen bewijs dat ik er een overval mee had gepleegd. Mijn advocaat gaf me groot gelijk, volgens hem zou de rechter hetzelfde zeggen. Maar er was ook een match met iets dat op de plaats delict was achtergelaten. Wat zou de rechter daar van zeggen? Toch hield ik stand: niets mee te maken, ik ben onschuldig.

De eerste dagen op het politiebureau zijn het zwaarst, iedereen die ooit vast heeft gezeten kan dit bevestigen. Al moet je dertig jaar in de gevangenis doorbrengen, het zijn de eerste drie tot veertien dagen politiecel die je het meest opbreken. Want daar ben je alleen, zonder uitzicht op bezoek of een telefoontje. Je wacht op je advocaat, en als hij eindelijk komt hoop je dat hij zo lang mogelijk blijft, of in ieder geval tot hij je ervan heeft kunnen overtuigen dat je binnenkort weer buiten bent.

De eerste dagen in de politiecel zijn de dagen waarop je geen idee hebt hoe laat het is. Het kille kunstlicht heeft altijd hetzelfde schijnsel en na verloop van tijd weet je niet meer of het 's ochtends, 's middags of al laat in de avond is. Alleen aan de hand van het eten en warm drinken dat gebracht wordt kun je een schatting maken van de tijd. Het zijn ook de dagen waarop je bijna getraumatiseerd raakt door het geluid van knarsende sleutels, radiozenders en dichtslaande stalen deuren.

Mijn cel was niet anders dan elke andere cel in Nederland. De kale muren waren bekrast met de namen van mijn voorgangers, afgewisseld met teksten als: 'weet wat je zegt, en zeg niet wat je weet'. Er was één tekst waar mijn ogen steeds naartoe werden getrokken: 'ik zat hier, nu jij!'

Ik probeerde voortdurend contact te maken met mijn mededaders. Ik schreeuwde de longen uit mijn lijf: 'Mike! Steve!' Maar ik

hoorde niets terug. Waar waren ze? Zaten ze nog wel vast? Werden ze nu ondervraagd? Wat zouden ze allemaal over mij vertellen? We moesten nog wat dingen afspreken zodat onze verhalen zouden kloppen, waarom hoorde ik ze niet?

De meest tegenstrijdige gedachten spookten door mijn hoofd. Enerzijds wist ik dat ik een lange periode in de gevangenis zou moeten doorbrengen, anderzijds ging ik er van uit dat ze geen bewijs tegen me hadden en dat ik snel weer buiten zou zijn. Dat was een mooie gedachte en ik grinnikte in mijn eentje in die cel. Wanneer je dat doet, in je eentje grinniken, praten, huilen of zingen, ervaar je een eenzaamheid die niet te beschrijven is. Je stem wordt weerkaatst in een echo die nog eens bevestigt dat je alleen bent, en dat niemand je hoort. Of dat niemand je wil horen, want ze horen je wel degelijk. Zelf hoorde ik, toen ik daar zat, een vrouw huilen alsof ze iemand had vermoord die ze liefhad. Ik kan het niet anders omschrijven. Haar gehuil duurde uren voor mijn gevoel, ze hield me in ieder geval wakker die avond.

Na deze beroerde ervaringen keek ik er naar uit om naar het Huis van Bewaring¹ te gaan. Ik wist toen nog niet dat ik daar 'alle beperkingen' opgelegd zou krijgen. Dat wil zeggen dat ik met niemand contact mocht hebben, behalve met mijn advocaat. Ik mocht geen brieven schrijven, niet bellen, niet naar de radio luisteren en ik mocht ook geen tv in mijn cel hebben. Ik was afgesneden van de buitenwereld.

Na een paar dagen werd ik overgeplaatst naar de stadsgevangenis in Rotterdam. Daar leerde ik pas hoe serieus de beperkingen werden genomen. Alle cellen voor verdachten met beperkingen waren vol en ik hoopte dat het systeem hier zou falen. Wie weet zou ik mazzel hebben, zouden ze de woorden 'alle beperkingen' negeren en me naar een normale cel begeleiden. Maar dat deden ze niet. De twee gehate woorden kregen zelfs een nog extremere betekenis. Ik werd naar een isoleercel gebracht, een kale cel! Daar stond ik, verbijsterd en ontgoocheld.

¹ Huis van Bewaring (HvB): cellencomplex waar mensen geen gevangenisstraf, maar (voorlopige) hechtenis ondergaan

Terwijl ik de kille ruimte in me opnam, haastten de cipiers zich om een logeerbed(!) voor me klaar te zetten. Ik kreeg beddengoed, een fles water, een waterkoker, thee, koffie, een pot jam, boter, een bakje suiker, brood, kokosbrood, toiletpapier en plastic bestek. Wanneer ik naar het toilet moest, was het te hopen dat er snel een cipier langs kwam om het aan de buitenkant door te spoelen. Hoe kan ik zo'n pech hebben? dacht ik.

Maar misschien was ik toch niet zo'n pechvogel. Ik kreeg als tegemoetkoming een tv zonder kabelaansluiting en een videorecorder waarmee ik een paar films kon kijken. Ik kan me die films goed herinneren want ik heb ze daarna nog vaak gezien. Het waren de enige films die ze voor me hadden: Laurel and Hardy, een film met Johnny Depp, Tom en Jerry en een paar andere tekenfilms.

Hoewel ik geen brieven mocht versturen, kreeg ik wel pen en papier zodat ik kon schrijven. Ik schreef rapteksten, waarin ik voorzag dat ik voor lange tijd de gevangenis in zou gaan.

Toch was er iets dat me houvast gaf: daar boven in de isoleercel - ik wist nog dat we met de trap naar boven gingen - kon ik door het raampje de zon zien. Elke keer als er een cipier langskwam vroeg ik hoe laat het was. Na een aantal dagen kon ik, met behulp van de schaduw die de tralies naar binnen wierpen, een redelijk nauwkeurige schatting maken van de tijd. Toen kon ik mijn dag gaan indelen. Ik maakte een schema waarop maar enkele woorden voorkwamen: opdrukken, eten, lezen, film kijken, slapen.

Het was daar in die isoleercel dat ik kennis maakte met het fenomeen 'hamsteren'. Want de ene dag was er een aardige cipier, maar de volgende dag kon het een gemenerik zijn. Dus ik vroeg zo veel ik kon krijgen en probeerde zo veel mogelijk te bewaren voor de volgende dag. De dagen dat er aardige cipiers werkten, vierde ik 'feest' daar in mijn kale cel. Wanneer je in een isoleercel zit op de derde verdieping van een oude gevangenis, kan eten je veel afleiding bezorgen.

Na twee weken werd ik weer overgeplaatst, deze keer naar het Huis van Bewaring in Krimpen aan de IJssel. Nog steeds waren alle beperkingen van toepassing, maar ik zat in een normale cel met een comfortabel bed en temidden van andere cellen. Nu had ik

enigszins contact met andere gedetineerden; via de ventilatieluikjes konden we met elkaar praten. Ik had zoveel vragen. Wat zijn de bezoektijden hier? Wanneer mag ik bellen? Hoe vaak mogen we uit de cel?

Na een aantal dagen werden ook de beperkingen opgeheven en brachten ze me naar de andere kant van de afdeling. Ik kon een televisie huren en mocht meedoen met het dagprogramma.

Eindelijk kon ik bellen, eindelijk kon ik naar de telefooncel lopen die ik bij mijn aankomst al op de galerij had gezien. Mijn moeder belde ik als eerste. Ze had al begrepen dat ik vastzat. Ik beloofde dat ik haar op de bezoekerslijst zou plaatsen en zij beloofde dat ze zo snel mogelijk zou komen. Daarna belde ik Laura, mijn toenmalige vriendin. Voordat ik vast kwam te zitten ging het al niet zo goed tussen ons, maar toch bleven we elkaar zien. Vlak voordat ik werd opgepakt was ze zwanger geraakt. Een van de eerste vragen die ik haar stelde was of ze de baby zou houden. Het was een dubbele vraag, ik wilde ook te weten komen of ze op me zou wachten. Ze zei dat ze het nog niet wist.

Nadat we hadden opgehangen, ging ik in mijn cel zitten om na te denken over wat ik anderen aandeed. Gek genoeg waren het niet mijn 'vrienden' die ik het eerst belde. Juist de mensen die ik naar de achtergrond van mijn leven had laten verdwijnen bleken nu het belangrijkste voor me.

Een Huis van Bewaring is een eigenaardig instituut. Soms worden criminelen er triomfantelijk binnen gehaald door de andere gevangenen. Als je zaak in de media is geweest, hebben ze meestal al over je gelezen of gehoord. Het kan ook zijn dat ze je op tv hebben gezien, bij het journaal of bij Opsporing Verzocht. Ja, gevangenen kijken ook naar Opsporing Verzocht. Juist gevangenen doen dat. Op de luchtplaats heb je dan de volgende dag iets om over mee te kunnen praten. Bovendien kan het je op ideeën brengen, bijvoorbeeld hoe je het de volgende keer anders kunt doen.

Verkrachters en zedendelinquenten kunnen het echt moeilijk hebben in een Huis van Bewaring. Maar andere jongens worden soms als nationale helden in de groep verwelkomd. Ook mijn zaak

was in de media geweest, zowel op het journaal als bij Opsporing Verzocht. Ik kreeg steeds meer 'strepn' op mijn schouders en gedroeg me daardoor ook steeds meer als een slechterik.

Wanneer je zo wordt binnengehaald, denk je niet meer aan de waarheid, je hebt een imago op te houden. In een HvB is er geen sympathie voor een verklikker of iemand die met de politie praat. Bijna alle gevangenen zijn in afwachting van hun berechting en hebben absoluut geen trek in verklikkers. Er zitten jongens tussen die volkomen paranoïde zijn. Alleen ontkenkende of zwijgende verdachten krijgen respect. Ik kon me daar wel in vinden. Ik voelde me verraden, dus ik voelde me thuis tussen de zwijgzame gasten. Ik zwoer dat ik nooit mijn aandeel zou bekennen en ik vermoedde dat ik voor altijd een boef zou blijven. Sommige jongens zagen in mij de perfecte crimepartner, iemand die lef had en die niet met de politie praatte. We maakten plannen voor wanneer we weer buiten zouden zijn.

In die tijd belde ik regelmatig met mijn moeder. Ik merkte hoeveel verdriet ze had vanwege mijn detentie. En in diezelfde periode stuurde Laura me echo's van de baby, die we Pinkeltje gingen noemen.

De celdeuren gingen 's ochtends om acht uur open en om vijf uur 's middags was het dagprogramma afgelopen. Wie was ik in die negen uurtjes?

Ik kan me niet herinneren dat ik in het HvB ooit aan de slachtoffers heb gedacht. Ik was alleen maar bezig met mijn criminele carrière. Steeds vroeg ik me af waarom ik gestopt was met drugs dealen om roofovervallen te gaan plegen. Het was een domme zet geweest, het domste dat je kunt doen in je criminele loopbaan, zo vond ik toen. Het voelde als een degradatie. We waren gewoon ongeduldig, we wilden het geld sneller hebben. Toch was het zo dom nog niet, want met de buit van een overval heb je juist een startkapitaal voor drugshandel.

Na de eerste overval gingen we door, het beviel ons wel om direct geld in handen te hebben. Het hele gebeuren gaf ons een enorme kick, vooral omdat we uit handen van Justitie wisten te blijven. En nu, nu ze me hadden, zou het een kick zijn als ik een

veroordeling kon ontlopen. Ik moest er hoe dan ook mee weg zien te komen.

Drie maanden later, in december, moesten Mike en ik voor de rechter verschijnen. Het was een trieste vertoning, zelfs ik zag dat. Ik was boos en opstandig. Op een zeker moment ging Mike overstag en bekende. Maar ik bleef ontkennen. Wat bezielde me? Was het mijn imago, mijn trots, mijn boosheid? Of dacht ik echt dat ik er mee weg kon komen? Ik haalde alle mogelijke leugens en trucjes uit de kast. Maar hoe ik het ook probeerde, het lukte me niet om de rechters van mijn 'onschuld' te overtuigen. Ik werd er moedeloos van en wilde bijna opgeven. Steeds vaker keek ik naar buiten. Aan de rechterkant van de rechtszaal had ik een raampje ontdekt met uitzicht op het Wilhelminaplein en de Maas. Ik raakte in mezelf gekeerd, de rechters keek ik niet meer aan.

Achter de tribunes waar de rechters zaten, hing een staatsieportret van de koningin. Telkens werden mijn ogen ernaar toe getrokken, en steeds was het alsof ze haar blik van me afwendde. Ik, de boef, de leugenaar, was het niet waard om door Hare Majesteit aangekeken te worden. Het was vooral die spottende glimlach op haar gezicht, alsof ze wel wist dat ik zou krijgen wat mij toekwam. Op dat moment voelde ik me geen dader meer, maar slachtoffer. Ik vroeg me af waar zij was toen ik als klein jongetje niet kreeg wat mij toekwam. Ik vond de koningin onredelijk, net als de rechters en alle andere aanwezigen.

Na zes maanden voorarrest moest ik voor de tweede keer voorkomen. De Officier van Justitie² noemde de maximale straf van zestien jaar. Hij vond een hoge straf gepast. Uiteindelijk eiste hij tien jaar gevangenisstraf! We scholden hem uit voor alles en nog wat, hij kon alle ziektes krijgen en ook zijn moeder kreeg het verbaal zwaar te verduren. De rechters, de media en alle andere aanwezigen hebben het meegekregen, we gedroegen ons als beesten. Misschien was het daarom dat we uiteindelijk ook als beesten werden veroordeeld.

2 Officier van Justitie: degene die de verdachte in staat van beschuldiging stelt

Terug in het HvB hield ik mezelf voor dat het een schrikeis was. Dat het OM³ hoog inzette omdat ze niet genoeg bewijs tegen me hadden. 's Avonds in mijn cel rekende ik uit hoelang ik dan precies zou moeten brommen. Ik kwam uit op zes jaar en acht maanden. Even werd ik overspoeld door paniek, maar ik stelde mezelf snel weer gerust met de gedachte dat het een schrikeis was. Het was zelfs niet ondenkbaar dat ik vrijgesproken zou worden, daar gingen mijn advocaat en ik immers voor.

Die dagen waren zenuwslopend, ik kon niet normaal functioneren. Voortdurend gonsde het in mijn hoofd; een eis van tien jaar, tien jaar, TIEN JAREN!!! En toch: elke keer als een PIW'er⁴ mijn richting op kwam lopen, hoopte ik dat hij kwam zeggen dat ik kon inpakken. Eén keer kwam een PIW'er naar me toe en sprak me aan. Mijn hart sprong op, want ik dacht dat ik werd vrijgelaten. Het bleek dat ik naar een andere afdeling moest. Teleurgesteld sjokte ik achter hem aan. Maar de gedachte dat het de volgende keer misschien wel zo zou zijn gaf me telkens weer hoop.

Twee weken later moesten we opnieuw voor de rechter verschijnen om het vonnis te horen. Dit keer zaten we in een andere, wat kleinere zaal. Er waren niet zoveel mensen als twee weken ervoor en er heerste een naargeestige sfeer, alsof er een doodvonnis zou worden voltrokken. Toen de rechter het vonnis uitsprak, begon ze met vrijspraak voor vuurwapenbezit. Dat was een goed teken en op dat moment dacht ik echt dat ik een paar minuten later als een vrij man de rechtszaal zou verlaten. Maar ze ging door en steeds klonk het: 'schuldig bevonden, schuldig bevonden', en dat tot zes maal toe. Ik hoorde ook nog iets anders: 'het verweer heeft gefaald.' Dat deed pijn. Ik kon het niet anders uitleggen dan dat mijn advocaat had gefaald. Ik begon alle gesprekken met mijn advocaat te reconstrueren. Wat was hij eigenlijk voor iemand? Wilde hij me echt vrijpleiten? Of deed hij de zaak omdat hij die nou eenmaal toegewezen had gekregen en hij er toch wel geld aan zou verdienen, of ik nou moest brommen of niet? Wat vond

3 OM: Openbaar Ministerie: instantie die bepaalt wie voor de rechter moet verschijnen en voor welk strafbaar feit

4 PIW'er: Penitentiair Inrichtingswerker

hij eigenlijk van overvallers? Waarom had hij steken laten vallen? Ik zag mezelf niet als schuldige, maar als slachtoffer van een falend verweer. Slachtoffer van de toeschouwers die kwamen kijken hoe ik op de brandstapel gegooid werd, slachtoffer van de tekenaar die mij vast niet als de aardige buurjongen zou schetsen, slachtoffer van de pers die op een smeug verhaal uit was, slachtoffer van de Officier van Justitie die voor beul speelde, en ook slachtoffer van de koningin, omdat haar glimlach me zo cynisch voorkwam.

Ik was schuldig tot op het bot en als de rechter zich zou uitlaten conform de hoge straffen die ze die dag uitdeelde, zou ze me met dat houten hamertje slaan tot het kapot ging. Ze zou rammen op de houten tafel; ACHT JAAR!! ACHT JAAR!! En ze zou eindigen zoals een Zuid-Amerikaanse voetbalreporter het beslissende doelpunt zou uitgillen: ACHT JAAAAAAR!!!!

Maar dat deed ze niet, ze las het voor zoals een kinderjuf uit een boek voorleest, met haar bril op haar neus waarover ze mij af en toe een strenge blik toewierp: 'een gevangenisstraf met een duur van acht jaar.'

Ik hoorde het ogenschijnlijk allemaal heel stoïcijns aan. Toen het afgelopen was en ze me vroeg of ik in hoger beroep zou gaan, gaf ik te kennen dat ik dat wel wilde. Daarna draaide ik me om, onverschillig gaf ik mijn advocaat een hand en verliet de zaal. Pas in het arrestantenbusje begon ik tranen te laten. Het was nu echt afgelopen. In het HvB had ik een grote mond gehad, in de rechtszaal ook. Maar in dat busje, met jaren gevangenisstraf in het vooruitzicht, had ik het moeilijk. Acht jaar; in de praktijk zou dat betekenen dat ik pas over vier jaar mijn eerste verlof zou krijgen. Ik moest denken aan Laura, die op dat moment hoogzwanger was. De gedachte dat ik pas buiten zou komen wanneer mijn kind al een kleuter zou zijn was ondraaglijk. Uit het raampje van het hobbelende busje zag ik de buitenwereld die ik de komende jaren zou moeten missen. Ik keek en keek, heel intens, alsof ik alles in mijn geheugen kon vastleggen, alsof mijn ogen cameralenzen waren. Maar de beelden waren vaag, want mijn 'lenzen' waren vochtig. Het was 11 maart 2008, ik was 23.

3

Jong, zwart, blut en een baby onderweg

Een week later werd ik vader. Angela werd geboren terwijl ik in de cel zat. Het was acht minuten voor zes in de avond en ik lag op bed, toen een PIW'er mijn luikje opendeed en me vertelde dat ik vader was geworden van een meisje. Hij feliciteerde me en zei dat ik de volgende ochtend mocht bellen. Daar lag ik dan. In grote verwarring staarde ik naar het plafond; ik ben vader, het is een meisje! Wat is haar naam? Hoe ziet ze eruit? Hoe is de bevalling verlopen? Zoveel vragen... De nacht die volgde was een van de langste van mijn leven.

De volgende ochtend belde ik Laura op. De bevalling was goed verlopen, Angela was kerngezond en met haar ging het ook goed. Ik maakte gebak en vierde de geboorte van mijn dochter samen met mijn medegegedetineerden. Het was een vreemde gewaarwording de geboorte van mijn baby tussen andere criminelen te vieren. We aten gebak en dronken frisdrank. Ze waren blij voor me, maar onder hun blijdschap bespeurde ik verdriet: ze dachten aan hun eigen kinderen.

Ik voelde me schuldig, want ik was er niet voor Laura en ook niet voor Angela. Ik liet Laura zitten met zoveel dingen die gedaan moesten worden. Het deed me denken aan de periodes waarin ik vaak op straat te vinden was. Toen was ik er ook niet voor haar.

Terwijl ik daar in mijn cel zat voelde ik me een slechte vader en een slechte vriend. Toch hoopte ik dat ze op me zou wachten en dat we buiten samen een gezin zouden vormen.

Na de geboorte van Angela begon ik Laura van alles en nog wat te beloven. Niet uit liefde, maar uit schuldgevoel en angst. Ik was bang om haar kwijt te raken. Het waren beloftes die ik onmogelijk waar kon maken met de mentaliteit die ik toen had. Als ik op dat moment was vrijgelaten, had ik weer precies hetzelfde gedaan als vroeger. Het was gewoon hopeloos, en dat merkte ze. Zo zwak had ze me nooit gekend en dat liet ze me ook weten. Maar ik hield van haar, zoals ik het toen beleefde had ik nog nooit zo veel van een vrouw gehouden. Laura en ik hadden samen veel meegemaakt, dingen waar alleen zij en ik van wisten. Ik had haar verwaarloosd, en nu waren we samen de ouders van een prachtige meid.

Het is moeilijk om je kind voor het eerst te zien terwijl je in de gevangenis zit. Ik was blij om Angela te zien, maar ik wist dat ik er de komende jaren niet voor haar zou zijn. Dat ze zonder mij zou leren praten en dat ik haar eerste stapjes zou missen. Het was de keiharde realiteit. Ik vond troost bij de gedachte dat ik wel aanwezig zou zijn bij haar eerste schooldag. En bij de gedachte dat ik nooit meer in de gevangenis zou belanden. Toen wist ik nog niet hoe ik dat wilde bereiken. Door te stoppen met criminaliteit? Of door er voor te zorgen dat ik nooit meer gepakt zou worden? Deze keer had ik immers alleen maar pech gehad? Ik zocht heil in ideeën en plannen die mooi klonken, maar niet realistisch waren. Blijkbaar doen mensen dat als ze in het nauw zitten. Het sloeg nergens op.

Toch was Angela's geboorte een van de keerpunten in mijn leven. Ik begon aan verantwoordelijkheid te denken. Het hele straatgebeuren zag ik nu in een ander daglicht. Waar ging het eigenlijk over? Ik zag foto's van de kinderen van medege-detineerden die al kleuters waren, of tieners. Als Angela zo oud was zou ik er al voor haar zijn. Die gedachte gaf me moed. Als kind had ik mezelf beloofd dat ik later nooit zou worden als mijn vader. Ik zou er wél voor mijn kinderen zijn. En waar was ik nu? Mijn vader had me in de steek gelaten voordat ik zelfs maar geboren was.

Hij was er nooit geweest. Niet voor mijn moeder en ook niet voor mij. Waar was die man? Wie was die man? Was ik nou net als hij? Van die laatste gedachte schrok ik, want ik verachtte hem. Maar op dat moment, in mijn cel, vond ik dat ik niet veel verschilde van die man. Ik deed hetzelfde als hij en die gedachte deed pijn. Want ik klaagde vaak over mijn vader. Toen wist ik nog niet dat ik twee jaar later oog in oog met hem zou staan.

Intussen zat ik midden in de HvB-sfeer. Ik profileerde mezelf nog steeds als boef, terwijl ik wist dat ik wel degelijk over de capaciteiten beschikte om iets van mijn leven te maken. Maar dat idee duwde ik weg, het paste niet bij mijn imago. De dingen die ik belangrijk vond stelde ik uit. Nu vraag ik me af hoe belangrijk ik ze eigenlijk vond. Ik bedacht allerlei redenen om mezelf niet in de ogen te hoeven kijken. En dat is precies wat ik buiten had gedaan. Zo was het immers begonnen: ik was op zoek naar middelen, maar ik was blind, want alles wat ik nodig had, was er. De mensen die echt van me hielden waren er ook. Maar ik zag het niet. Ik jaagde bevrediging na die me steeds een stap vooruit leek te blijven. En de middelen en mensen die ik had leken me te ontglippen, want elke stap richting het onbereikbare maakte de afstand tussen mij en het aanwezige groter. De mensen die nog van me hielden liet ik steeds verder naar de achtergrond verdwijnen. Maar nu wilde ik dichterbij komen, vooral voor mijn dochtertje. En daarom vroeg ik om overplaatsing naar de gevangenis in Lelystad, op 30 kilometer afstand van Angela's woonplaats.

Op wie kan ik bouwen?

Laura en ik begrepen elkaar niet meer, de afstand tussen ons was te groot geworden. Haar boosheid was groter dan haar liefde, en mijn liefde voelde ze niet meer. Het einde van onze relatie was in zicht, en toch probeerde ik tijd te rekken. Ik probeerde haar aan het lijntje te houden door te zeggen dat ik vrij zou komen tijdens mijn hoger beroep. In die periode ontkende ik alles nog. Ik denk dat ze mij ook aan het lijntje hield, want ze kwam wel af en toe op bezoek en ze schreef me regelmatig. Ik was blij als ze iets van zich liet horen, al waren het vaak boze brieven die ze stuurde. Blijkbaar wachtte zij ook.

Gevangenen hebben niet veel te bieden aan de mensen die ze buiten nog hebben. Integendeel, ze zijn afhankelijk van hun steun om over telefoonkaarten te kunnen beschikken en om af en toe iets lekkers te kunnen kopen. Het eten in de gevangenis was slecht. Het werd in zwarte plastic bakjes afgeleverd. Voedsel dat ergens anders werd klaargemaakt, ingevroren, naar de gevangenis vervoerd, dan weer ontdooid en voor ons weer opgewarmd. Tegen de tijd dat het je cel had bereikt was alle smaak er vanaf. Soms bleef de spaghetti aan het verbrande plastic kleven. Als je zelf wilde koken had je geld nodig, want de gevangeniswinkel was duur. De prijzen waren soms het dubbele van wat er in een normale supermarkt werd gevraagd. Daarom kookten we meestal in groepjes van drie of vier jongens, dat was voordeliger.

Toen ik nog buiten was beschikte ik regelmatig over veel geld, nu waren er tijden dat ik helemaal niets had, behalve het arbeidsloon. Dat bedroeg in het begin maar € 0,46 per uur! Later kregen we loonsverhoging, het werd toen € 0,76 per uur. Per week betekkende dat een salaris van € 15,20. Als je een televisie in je celruimte had ging daar € 3,00 van af.

Ten tijde van mijn overplaatsing naar Lelystad bezat ik helemaal niets meer. Ik weet nog dat ik met mijn gevangenisloon eten bestelde bij de bajeswinkel. Blikjes corned beef en maïsmeel waren spullen die goedkoop waren; van een pakje maïsmeel kon ik een week eten. Toen ik dit in de keuken aan het klaarmaken was, maakte een oudere medege-detineerde een opmerking over hondenvoer. Ik liet het gaan: ik was net overgeplaatst en had geen zin in problemen. Maar het knaagde aan me. Ik, die vroeger zo lekker at.

Ik vroeg aan Laura of ze hasj voor me naar binnen wilde smokkelen, zodat ik die kon verhandelen. Met het geld zou ik dan eten en telefoonkaarten kunnen kopen. Ze weigerde resoluut, maar met mijn manipulerende gedrag kreeg ik haar toch zo ver. Steeds weer. En elke keer zei ze dat het de laatste keer was. 'Ja, dat is goed,' zei ik dan, maar later begon ik er toch weer over. De handel liep goed, maar je had er gasten tussen zitten die niet wilden betalen. Het was een stressvolle onderneming.

Op een zeker moment drong het tot me door dat ik meer gefocust was op de drugs die binnen kwamen dan op mijn relatie en Angela. Net als vroeger was ik weer bezig met mijn hoessementaaliteit. Ik had een manier gevonden om mijn met drugs verdiende geld naar buiten te smokkelen en dacht echt dat ik vanuit mijn detentie een kapitaal kon opbouwen. In mijn cel begon ik al plannen te maken over hoe en met wie ik buiten een handeltje kon opzetten terwijl ik binnen zat. Zelfs toen, met al mijn behoefte aan de liefde van mijn vriendin, met al het gemis van mijn pasgeborene dochttertje, zat ik met mijn hoofd bij het geld. Ik zag het niet; ik zat er middenin. Ik werd gedreven door krachten die sterker waren dan ik. Misschien waren het de - echte of ingebeelde - verwachtingen van mijn medege-detineerden, waardoor ik voort-

durend moest laten zien dat ik een belangrijke speler was. Mischien was het mijn excuus dat we het geld nodig hadden om straks buiten opnieuw te kunnen beginnen. Maar waarschijnlijk was ik simpelweg verslaafd aan de hoesel, waar ik me ook bevond. Een verslaving die zo sterk was dat mijn liefde voor Laura en Angela eronder leed.

Deze factoren hebben een belangrijke rol gespeeld in de omgang met mijn vriendin, maar ook met mijn naaste familie. Want bezoek betekende voor mij drugsinvoer, en als mijn moeder wilde komen, betekende dat: geen drugs. Ik moest een manier zien te vinden om dit op te lossen. Mijn schaamte is groot terwijl ik dit schrijf, want ik was hard en zelfzuchtig. Nooit heb ik mijn moeders bezoekmoment laten vallen om drugs in te voeren, maar ik ben schuldig aan de overweging, die wél plaatsvond. Later lukte het me om medegedetineerden te ronselen die drugs voor me naar binnen smokkelden. Maar toch, ik zorgde voor spanningen in mijn relatie met Laura, werd boos als ze niet de juiste hoeveelheid had meegebracht, of als de kwaliteit niet goed bleek te zijn.

Ik liet haar weinig keus. Mijn manipulerende gedrag stootte haar af. Dit betekende dat ik niet alleen haar, maar ook mijn dochtertje minder vaak te zien kreeg. Nu begrijp ik beter waarom veel vrouwen van gedetineerden steeds minder bij hun man of vriend op bezoek komen. Het is de claimerige afhankelijkheid die tot bijna dwangmatige verzoeken leidt en die daardoor juist een verwijdering tot stand brengt. Daar hoor je niemand over, en ook ik liet het niet merken. Er waren medegedetineerden die regelmatig klaagden over hoe hun vriendinnen met hen omgingen, maar niet beseften dat dit het gevolg was van hun eigen gedrag. Wat je geeft is wat je krijgt. Wij hadden weinig te geven maar we verwachtten des te meer. We vroegen begrip voor onze situatie, terwijl we die zelf hadden veroorzaakt. Het begrip van onze kant was beperkt. Dat kwam op een pijnlijke manier aan het licht wanneer we bijvoorbeeld verwachtten dat iemand bij ons op bezoek zou komen, of geld voor ons zou storten. Wanneer dat niet gebeurde, om welke reden dan ook, werden we boos. We beschouwden het als onwil, maar het was waarschijnlijk ons geweten dat ons een

spiegel voorhield; want dit was hoe wij met mensen waren omgegaan. Dat was moeilijk te accepteren, en zo resulteerde het gevecht tegen ons eigen geweten in een gevecht tegen de mensen die van ons hielden. Jammer vind ik het, dat ik dat allemaal nu pas inzie.

Doordat ik steeds minder contact had met mensen uit de buitenwereld, klampte ik me vast aan Laura. Ik wilde niet loslaten, hoe erg het ook was om nog samen te zijn. De onzekerheid die onze relatie met zich meebracht nam ik op de koop toe. Ik wilde toch samen met haar zijn. Ik hield van haar, al denk ik nu dat het niet om liefde ging. Ik was bang om alleen te zijn, ik kon niet meer helder denken. Ze werd verliefd op een ander. Op een dag belde ze me en toen vertelde ze het gewoon. Zelfs zij nam nu een stoere houding aan. Ik voelde me verslagen. Het leek alsof alle kracht uit me wegstroomde. Dit is wat ze zag, mijn zwakheid, een reactie die ze niet verwachtte. Een reactie die haar nog meer van me wegdreef. Ik was geen man meer. De stoere jongen waar ze iets mee had was er niet meer. Ik stortte volledig in toen ik hoorde dat ze met een ander ging. Zij vond het vanzelfsprekend, we hadden immers niets meer met elkaar. Ik hield mezelf voor dat we wel degelijk nog iets hadden, maar het bleek niet meer dan een illusie. Ze vond dat ik onze relatie romantiseerde, dat die heel anders was dan ik in mijn hoofd had. Ze gaf het toe; ze ging met een ander.

Midden in het gesprek ramde ik de hoorn tegen de telefooncel, ik wilde hem kapot maken. Ik wilde haar duidelijk maken dat ik hier kapot ging. Maar het haalde niets uit. Wel op de afdeling waar ik zat; jongens keken me aan met vragende blik. Of dreigend omdat ik de telefoon aan het slopen was. Bewakers snelden toe omdat ze dachten dat er werd gevochten. Verward liep ik richting mijn cel, ik zat toen nog in een dubbelcel. Nadat ik ingesloten was, draaide ik door. Ik praatte tegen mezelf waar mijn celgenoot bij zat. Maar het boeide me niet dat hij er was. Een ongekende vernietigingsdrang maakte zich van me meester. Ik wilde alles en iedereen kapot maken. Eerst smeed ik de glazen bekers kapot, toen ging ik op het toilet zitten huilen. Daarna ging ik verder met het slopen van de prullenbak. Mijn celgenoot liet het allemaal gebeuren. Ik denk dat hij wel aanvoelde dat het beter was om niets tegen

me te zeggen, omdat ik hem dan zou aanpakken. Ik sloopte alles wat los en vast zat en het lawaai was op de hele afdeling te horen. Voor een moment vond ik mijn verstand terug en ik drukte op de alarmknop. Er moest iemand komen, anders zou ik die jongen daar en mezelf iets aandoen. Een PIW'er kwam langs en vroeg wat er aan de hand was. Huilend als een klein kind vertelde ik haar het verhaal en ik riep dat ik uit die cel weg moest, ook al was het naar de isoleercel. Ze pleegde een paar telefoontjes en ik werd afgevoerd.

Huilend werd ik door zes man van het Interne Bijstandsteam door de galerij gesleept. Ik belandde in de isoleercel met zelfmoordneigingen. De eerste 24 uur zat ik onder camerabewaking. Ik had me nog nooit eerder zo vernederd gevoeld, niet door hen maar door het hele gebeuren. Ik was mijn trots kwijt. Ik was mijn levenslust kwijt. Ik wilde niet meer leven. Voor mijn gevoel was ik alles en iedereen kwijt.

Toch was er één iemand die ik nooit kwijt zou raken, Angela! Nee, ik mocht niet kapot gaan, ik mocht niet doodgaan. Ik moest er zijn voor Angela, zij had een vader nodig. En tegelijkertijd was zij mijn hoop, zij was mijn tweede kans. Ik dreef iedereen van me weg: Laura, mijn moeder, mijn vrienden. Maar tussen Angela en mij zou ik nooit afstand laten komen. Nooit! Die gedachte maakte me sterk. Ik moest iets met mijn leven doen, maar vooral: ik moest leven!

Nadat ik uit de isoleercel kwam, merkte ik hoe sommige medege-detineerden heimelijk fluisterden wanneer ik langs hen heen liep. Anderen keken me aan alsof ze wilden zeggen dat ze met me meevoelden. Weer anderen keken alsof ze echt met me meevoelden. Maar ik vermoed dat het hun eigen leed was dat hen raakte. Pas een aantal dagen later hoorde ik van iemand dat er een verhaal over me rondging. Mijn moeder zou zijn overleden en daarom was ik geflipt. Ik schaamde me om te zeggen waar het daadwerkelijk om ging, dus ik vertelde dat mijn moeder nog leefde, maar dat ik andere problemen had. Ik wilde er niet over praten.

Gevangenen kunnen het erg moeilijk hebben met de problemen die thuis spelen, maar bijna niemand durft er openlijk over

te praten. Het is beter om het voor je te houden. Een ander kan het altijd tegen je gebruiken. Er kwamen jongens naar me toe om te vragen hoe het met me ging. Voor mijn gevoel kwamen ze alleen maar om uit te vissen wat er gebeurd was. Ik wilde niets loslaten, want ik vertrouwde niemand.

Ik dacht steeds vaker na over de mensen om me heen, mijn familie, vrienden, maar ook Laura. Ik reconstrueerde situaties uit het verleden om te achterhalen hoe die mensen nou precies met mij omgingen. Hoe ik met ze omging was natuurlijk ook iets om over na te denken, maar ik was nu nieuwsgierig geworden naar hun intenties en motieven. Ik zag vooral de laatste beelden van een aantal familieleden voor me, ik zag hoe ze daar zaten op de tribune in de rechtszaal, hoe ze gebaarden en af en toe iets schreeuwden. En ik vroeg me af waarom ik nog nooit iemand van hen had gezien tijdens de bezoeken. Hoe kwam het dat niemand van hen ooit de moeite had willen nemen om bij mij op bezoek te komen, terwijl ze toen wel tijd hadden om naar de rechtszaal te gaan? Het was blijkbaar al te veel moeite voor ze om me een kaartje te sturen, zelfs met de feestdagen en mijn verjaardag. Ik besloot dat het klaar was tussen mij en de meeste van mijn familieleden.

Ook de vrienden die ik buiten had bleken geen echte vrienden te zijn. In de eerste maanden van mijn detentie had ik twee van hen gezien en daarna niemand meer. Nu besef ik dat ook zij alleen uit nieuwsgierigheid kwamen. Als ze een kaartje hadden gestuurd, had ik daar meer steun aan gehad. Ik kan me herinneren dat ik een keer vroeg of ze geld voor me konden storten voor de feestdagen. Een week later werd er een tientje op mijn rekening gestort. Ik dacht dat het een foutje van de financiële administratie was, dat ze misschien een nulletje waren vergeten. Een PIW'er ging het voor me uitzoeken, en het bleek geen foutje te zijn. Die jongen had echt maar een tientje gestort. Met hem had ik op straat zoveel narigheid uitgehaald, we hadden er duizenden euro's aan verdiend. Ik besloot hem nooit meer te bellen, en dat heb ik ook nooit meer gedaan.

Toen ik dit verhaal aan mijn moeder vertelde was ze niet verbaasd. Ze vroeg me hoe ik iets van die jongens kon verwachten

terwijl ik vroeger degene was geweest die altijd zorgde dat er geld binnenkwam. Wel logisch eigenlijk, zo had ik het nog niet bekeken. Wat me echter dwars zat was, dat zij wel op mij konden rekenen als ze vast zouden komen te zitten. Wanneer je buiten bent ga je er gewoon van uit dat je vrienden er voor je zullen zijn in moeilijke tijden. En we waren er ook wel voor elkaar. Samen met mijn vrienden had ik genoeg rottigheid meegemaakt. We waren zelfs bij begrafenissen geweest van elkaars dierbaren, mensen die heel dicht bij ons stonden. Ik weet nog dat ik zelfs een moord wilde plegen voor een vriend van me, uit wraak voor de doodslag op zijn zus. Maar in die tijd hadden we elkaar nog iets 'beters' te bieden dan ware vriendschap. We voorzagen elkaar van geld, wapens, drugs en meiden. Achteraf denk ik dat het juist deze dingen waren die onze vriendschap in stand hielden.

De waarde van vriendschap op straat is moeilijk in te schatten. Deze les moest ik nog leren en dat deed pijn. Dit betekent overigens niet dat ik het heb opgegeven wat vriendschap betreft.

We leefden een ondeugdelijk leven. Nu gaat het goed met mij en ik zou willen dat het met hen ook goed ging. Onze levens waren met elkaar verbonden. We trokken elkaar mee de diepte in. We hadden zo veel invloed op elkaar. Als die invloed positief was geweest dan hadden we elkaar ook omhoog kunnen trekken. Dan was het allemaal goed gekomen.

Ik voel me niet meer verraden door hen. Want ik was het die mezelf verraadde. Wanneer een groep vrienden op straat dit collectief doet, als iedereen zichzelf aan het verraden is, dan ontstaat er een ongemakkelijke situatie. Het lijkt alsof ze het allemaal eens zijn met wat er gebeurt, terwijl iedereen met vraagtekens zit. Dit moet een keer doorbroken worden.

Ik heb een manier gevonden om een normaal leven te leiden. En ik vind eigenlijk dat ik die jongens niet achter kan laten. Toen we op straat waren noemden we onszelf soms soldaten. Soldaten laten geen gevallen kameraden achter. En toch: ik was een gevallen kameraad en niemand van hen keek naar me om. Ik besloot dat het klaar was tussen mij en mijn oude vriendenkring. Ik heb nooit meer contact gezocht.

Met Laura bleef ik wel contact houden, mijn liefde voor haar was te groot. Bovendien schaamde ik me ervoor om aan mijn medegegetineerden te vertellen dat het over was. En zolang ze op bezoek kwam, al was het dan veel minder, kon ik die leugen in stand houden. In werkelijkheid hield ik mezelf voor de gek, want andere medegegetineerden maakten hetzelfde mee. Voor sommigen was het erger dan voor mij, want ik zag Angela tenminste nog, terwijl zij hun kinderen soms helemaal niet meer te zien kregen. Toch was het riskant om met medegegetineerden over problemen te praten. Sommige jongens maakten er gebruik van als ze wisten dat het niet goed met je ging. Ze lokten problemen uit door je te kwetsen of uit te dagen.

Uiteindelijk begreep ik dat het definitief over was tussen Laura en mij, hoeveel ik ook voor haar voelde. Want ik besloot dat zij niet de vrouw was waar ik mijn leven mee wilde delen. Als zij zo met mijn detentie omging, wat zou ze dan doen als ik een ongeluk kreeg of ernstig ziek werd? Dat was mijn redenering. Zo veel haatgevoelens had ik voor haar, maar dat kwam alleen doordat ik zo verdomd veel van haar hield.

Aanpakken

Een jaar na de geboorte van Angela kwam ik langzaam weer bij. Het lukte me om weer min of meer op mijn benen te staan. Ik wist nu waar ik aan toe was met de mensen om me heen.

Mijn hoger beroep liet erg lang op zich wachten. Ik hoopte dat mijn dossier zoek was. In die tijd kwamen verschillende zaken in het nieuws waarbij dossiers waren kwijtgeraakt. Het gevolg was dat de verdachten werden vrijgelaten. Stiekem hoopte ik dat bij mijn zaak hetzelfde zou gebeuren. Ik wilde zo snel mogelijk buiten zijn. Soms fantaseerde ik zelfs over een schadevergoeding en ik sprak hier ook over met mijn medegegetineerden. We maakten er grapjes over hoe dat zou zijn: om voor overvallen opgepakt te worden en daarna te worden vrijgelaten met een pak geld. Telkens belde ik mijn advocaat om te vragen of er al iets gebeurde. Meestal kreeg ik te horen dat er niets veranderd was. Het gerechtshof in Den Haag ging slordig met mijn zaak om.

Intussen ging alles weer zijn gewone gangetje, ik hield me bezig met de schildersopleiding en volgde daarnaast een cursus Ondernemersvaardigheden. Ik wilde, wanneer ik weer buiten zou zijn, een bedrijf beginnen. Toen ik nog in het HvB zat droomde ik van een eigen platenmaatschappij. Nu flirtte ik met de gedachte om een eigen schildersbedrijfje te beginnen. Eigenlijk wist ik wel dat het niets voor mij was, maar toch gaf ik te kennen dat ik dit wilde.

Het gaf me tenminste de illusie dat er een toekomst voor me was weggelegd.

Ik begon mee te doen aan gespreksgroepen. Daarnaast had ik individuele gesprekken met Johan, de dominee. Toen ik nog in het HvB zat, had ik gesprekken met een humanist. Ik kon toen niet met een dominee praten, ik was van God los. Maar gaandeweg zocht ik weer toenadering tot Hem. Toen ik klein was maakte het geloof een belangrijk deel uit van mijn opvoeding. Ik had toen werkelijk een relatie met God, maar verwaarloosde die toen ik ouder werd. Nu kreeg ik een kans om weer dichterbij te komen, en die kans greep ik. De gespreksgroepen leidden me bovendien af van het gevangen zijn. We praatten over de problemen die ons bezighielden en vanuit het geloof zochten we naar een oplossing.

In deze periode schreef ik geregeld brieven aan mijn zus. In deze brieven schreef ik over alles wat me bezig hield. Ik heb ze nooit verstuurd. Toch werkte het schrijven genezend. Ik schreef alles van me af en las het vervolgens opnieuw. Zo leerde ik mijn leven van een afstand bekijken en kreeg ik een duidelijker beeld van mezelf.

Mijn inzicht groeide. Ik analyseerde mijn daden en motieven en confronteerde mezelf met feiten waar ik altijd anderen de schuld van had gegeven. Ik realiseerde me hoe fout ik was geweest. Het was een moeilijk proces.

Zo werd ik mijn eigen therapeut. En al snel stelde ik mijn eigen diagnose: ik was er slecht aan toe, maar er was hoop. Gelukkig beschik ik over deze goede eigenschap: het vermogen om te hopen op iets beters. Vroeger, toen ik nog een zelfdestructief leven leidde, en het soms niet meer zag zitten, beschouwde ik zelfs de dood als uitweg naar iets beters. Een uitweg die niet lang op zich had laten wachten als ik op dezelfde manier was doorgedaan. Nu geef ik een heel andere betekenis aan het woord 'hoop'. Ik associeer het alleen nog maar met positieve verwachtingen. En ik doe mijn best om die waar te maken. Wat ik belangrijk vind verdient de nodige inspanning, en als ik niet bereid ben om die inspanning te leveren verdien ik het niet. Dan is mijn hoop zelf hopeloos.

Nu kwam het erop aan door te zetten. Elke hindernis werd een bron van motivatie, problemen werden uitdagingen. Hoe groter het probleem, hoe groter de uitdaging.

Ik sprak in die tijd regelmatig met een wat oudere medege-deteneerde, Manûs, hij was hoogleraar psychologie. We spraken over de manier waarop de maatschappij naar criminelen kijkt. Volgens hem moest ik mijn straf beschouwen als wraak van de maatschappij voor mijn misdaden. Hij vond dat ik die wraak ongedaan moest maken door niet als een gestrafte crimineel uit de gevangenis te komen, maar als een man die iets van zijn leven had gemaakt. Zo kon ik mijn straf gebruiken om er beter van te worden.

Op een dag zaten we te praten in zijn cel. Hij wees me een uitgebluste medege-deteneerde aan, die op dat moment voorbij liep. 'Op zulke mensen kan de maatschappij haar wraak botvieren', zei hij. En ik zag inderdaad hoe sommige jongens moedeloos sloffend en met gebogen hoofd over de afdeling liepen.

In de dagen daarna begon ik, net als Manûs, mijn medege-deteneerden te observeren. Ik was bang dat ik net zo liep als zij, want ik zag dat die jongens het zelf niet eens in de gaten hadden. Toen wist ik nog niet dat ik binnen afzienbare tijd ook zo over de afdeling zou lopen, met een capuchon over mijn hoofd, zoals ik in het eerste hoofdstuk beschreef.

De gesprekken met Manûs zetten een onomkeerbaar proces in gang. Door hem zag ik mijn detentie vanuit een nieuw perspectief. Manûs was vriendelijk, maar hij kon me ook heel streng aankijken, bijvoorbeeld wanneer ik aan het pokersen was. Dan moest ik weer denken aan zijn woorden: 'Dit is wat de maatschappij wil!' Op zulke momenten werd ik keihard geconfronteerd met mijn zwakheden, want ik was het met hem eens. Ik begon ook hem te observeren. Raar is dat, hij vertelde me dingen waar mijn ogen door open gingen en hij wist me echt te overtuigen, maar toch wilde ik hem testen. Ik dacht: hij zegt dit nu wel, maar leeft hij er ook naar? Ik was als een klein kind dat zich afvraagt of zijn ouders hem soms iets verbieden wat ze zelf stiekem wel doen. Of als een kerkganger die de dominee op de proef stelt.

Maar Manûs slaagde in mijn ogen met vlag en wimpel. Hij gebruikte zijn detentie om meerdere scripties te schrijven. Als hij niet in zijn cel was, zat hij achter de computer en tikte hij erop los. Hij beperkte zijn omgang met medege-detineerden tot een minimum en koos zorgvuldig uit met wie hij omging. Ik begreep dat de maatschappij hem niet te pakken zou krijgen.

Met Manûs had ik ook regelmatig gesprekken over het geloof en dit gaf zijn theorie een extra dimensie. De Bijbel leert ons dat wraak alleen van God is, en dat je zelfs voor je vijanden goed moet zijn. Manûs vond dat ik de maatschappij niet als mijn vijand moest beschouwen. Integendeel: ik kon haar vijandelijkheid juist wegnemen door iets voor diezelfde maatschappij terug te doen. Ze zouden versted stand!

Deze gesprekken deden me beseffen hoe dichtbij de maatschappij was. Tot dan toe sprak ik over de maatschappij als over een vreemd volk ergens ver weg van mij. Maar de maatschappij was ook binnen de gevangensmuren aanwezig. Wij maakten er deel van uit en waren er tegelijkertijd een afspiegeling van.

Van Manûs leerde ik ontspanningsoefeningen, zodat ik me beter kon concentreren. Ik leerde mijn verstand op nul zetten waardoor mijn geest weer helder werd. Na al die dagen in gevangenschap leerde ik op een simpele manier vrij te zijn. Na al die pogingen om te ontsnappen leerde ik de vrijheid in mezelf te vinden. Vrijheid die niemand van me kon afpakken.

Het verbaasde me dat iemand zo veel kennis kon hebben als hij. Op een dag zag ik hem onkruid plukken op de luchtplaats. Hij gaf mij ook een bosje van wat wilde marjolein bleek te zijn. 'Dit zal je goed doen', zei hij. Ik voelde me zijn leerling, want ik had veel respect voor zijn kennis en wijsheid. Ik had nog nooit zo veel positiefs van iemand geleerd in zo korte tijd.

Het was niet langer vanzelfsprekend voor me dat ik het slachtoffer was van racisme en discriminatie. Want daar zat ik, een zwarte criminele Antilliaanse jongeman, in gesprek met een blanke hoogleraar. Ik geloofde in zijn onschuld. Dit gebeurde niet vaak, maar ik was ervan overtuigd dat deze man onschuldig was.

Ik was ook niet meer zo zeker van de racistische mentaliteit van sommige van mijn medegegedetineerden. Hiermee ontken ik niet dat racisme bestaat, maar ik heb zelf ervaren dat er meer is wat mensen samenbrengt dan wat mensen scheidt. Wanneer een vermeende racist zijn haatgevoelens even aan de kant kan schuiven om een jointje te roken met iemand van een ander ras of geloof, dan kan ik hem geen racist meer noemen. Aan de andere kant zijn er werkgevers die racisme afkeuren, maar wel sollicitanten afwijzen vanwege hun huidskleur, geloofsovertuiging of achternaam. Vroeger zou ik hier mee zitten en me gediscrimineerd voelen, nu vraag ik me af of ik eigenlijk wel voor zo iemand zou willen werken.

We spraken ook over mijn toekomst, Manûs en ik. Ik moest bijna examen doen voor mijn schildersopleiding. Daarna zou ik niveau 2 gaan doen, ik had immers tijd genoeg. Maar ik voelde me steeds minder op mijn gemak bij de schilders. Misschien kwam het doordat ik hen met andere ogen ging bekijken. Ineens hoorde ik hoe leeg de gesprekken waren, zag ik de schijnheiligheid op de gezichten. Bovendien begon ik te twijfelen aan de goede bedoelingen van het hele educatieve gebeuren. Ging het wel om mijn toekomst of werd ik gebruikt om bepaalde doelstellingen te halen die belangrijker waren dan mijn toekomst? Het leek allemaal te mooi, er werd te veel beloofd. Langzaam drong het tot me door dat ik mijn toekomst in eigen handen moest nemen.

Maar wat verontrustender was: ik begon ook te twijfelen aan mijn eigen goede bedoelingen. Ik was niet praktisch of technisch ingesteld, ik vond het leuk om zaken te doen en met mensen te werken. Waarom deed ik dan een schildersopleiding terwijl ik wist dat ik buiten nooit zou gaan schilderen? Voor wie deed ik dit? En waarom? Omdat zij me dit aanboden, alsof het de kans was die ik nodig had om straks op het rechte pad te blijven? Mijn roversmentaliteit werd juist in stand gehouden bij de schildersploeg. Met mijn medeschilders maakte ik grapjes over een schilderklus in een bank. Misschien deed ik de opleiding wel omdat ik een mooi signaal wilde afgeven; meneer is met zijn toekomst bezig!

Toch had ik ook andere motieven; bij de schildersploeg verdiende ik het dubbele van wat ik op de werkzalen zou verdienen. Ik had bovendien meer vrijheid en de schilders stonden in hoger aanzien bij de PIW'ers. Ik denk dat ik bij de schildersopleiding zat, omdat het me op dat moment goed uitkwam.

Dit gold overigens niet voor iedereen. Andere jongens volgden de opleiding wel met oprechte bedoelingen. Zij waren praktischer ingesteld dan ik. Ik had respect voor ze, want ik wist dat ik zo niet in elkaar zat. In een groep met mensen die allemaal verschillende bedoelingen hebben, kan de samenwerking moeizaam verlopen. Dit gold ook voor de schildersploeg. De grappenmakers schrokken de jongens af die serieus aan hun toekomst wilden werken, de probleemzoekers zogen diezelfde jongens mee in hun narigheden. Het gevangenispersoneel wist dat het zo werkte, maar deed er niet veel aan. Ook gaven ze geen antwoord op mijn 'lastige' vragen. Ik vroeg bijvoorbeeld of het mogelijk was om een spaarregeling in te stellen, zodat iemand die zijn eigen schildersbedrijfje wilde beginnen straks over een startkapitaal kon beschikken. Het kon niet. Ik had erg veel moeite met deze houding. We waren de extra inspanning blijkbaar niet waard.

Was dit wat de maatschappij wilde? Dat ik laagopgeleid zou blijven, terwijl ik wel degelijk over de capaciteiten beschikte om hoger op te komen? Ik had flinke fouten gemaakt en natuurlijk moest ik de gevolgen dragen, maar betekende dit dat ze me geen eerlijke kansen meer zouden geven? Dat ze me alleen als schilder, timmerman, stukadoor of schoonmaker wilden zien? Want dat waren de opleidingen die in de gevangenis werden aangeboden.

Het deed me denken aan een fragment uit de film 'Malcolm X', waarin een docent tegen hem zegt, dat hij beter timmerman kan worden dan advocaat, omdat dit beter bij een neger past. De docent probeert Malcolm X te overtuigen met het argument dat zelfs Jezus een timmerman was. De manier waarop er naar ons gedetineerden werd gekeken was niet wezenlijk anders. Alsof we allemaal domme, kansloze jongens waren. Wanneer ik naar het hele plaatje keek zag ik dit: de schilders liepen 'stage' en schilderden de tent, de schoonmakers maakten de boel schoon. Zo beke-

ken dienden we als werkbijen. Toch kun je het als gedetineerde beter niet van die kant bekijken, daarvoor zijn de voordelen te groot. Na veel overpeinzingen zette ik het idee van een eigen schildersbedrijf uit mijn hoofd, maar ik bleef schilderen omdat het me goed uitkwam!

Het was in deze periode dat PIW'er Wim naar me toe kwam en me vroeg of ik mee wilde doen aan de voorlichtingen die door de PI⁵ gegeven werden. Dat wilde ik heel graag, maar ik stelde de voorwaarde dat ik niet over mijn zaak wilde praten. Ik zat immers nog in hoger beroep. Hij legde me uit dat ik zelf mocht bepalen op welke vraag ik wel of geen antwoord zou geven. Ik besloot mee te doen.

Wim en ik konden goed met elkaar opschieten. Hij was relaxed en ik wist wat ik aan hem had. In de weekenden dat hij werkte, deden we vaak een spelletje troeven. Als hij er niet was, kon dat heel frustrerend zijn, want ik kon altijd naar hem toe als ik ergens mee zat of als ik bijvoorbeeld geen telefoonkaart had. Wim heeft me nooit als een boef behandeld, voor hem was ik gewoon Jengo.

Dus toen hij me vroeg voor de voorlichting wilde ik graag meewerken. Ik vond het een mooi initiatief. De voorlichtingen waren bedoeld voor scholieren. Ze kregen een rondleiding om zich een beeld te vormen van de dagelijkse werkelijkheid in een gevangenis. Daarna kregen ze de kans om vragen te stellen aan een 'echte' gedetineerde.

In die tijd kwam er niemand bij me op bezoek, dus het was een mooie kans om mensen van buiten te ontmoeten. Bovendien kon ik na vijf uur buiten mijn cel zijn. De eerste keer ging ik samen met een medegedetineerde. Toen hij overgeplaatst werd nam ik het van hem over, en elke keer als er leerlingen kwamen kon ik meedoen. Het gaf me een schijn van vrijheid. Wanneer Wim vroeg of ik 's avonds tijd had, grapte ik wel eens tegen hem dat ik die avond naar Rotterdam moest en dat hij me wel in café bar The Coconut kon vinden.

5 PI: Penitentiare Inrichting (gevangenis)

Voor mij was het meer dan voorlichting alleen. De leerlingen hielden me een spiegel voor. Kritische vragen werden op me afgevuurd en na elke voorlichting bleef ik achter met veel stof tot nadenken. Maar ik keek ook naar de vrouwelijke docenten, om de volgende dag grapjes over ze te maken met de jongens.

Niet iedereen gunde me het plezier van de voorlichtingen. Sommige jongens vroegen zich af waarom mijn cel na vijf uur open ging. Is hij wel een gedetineerde? Praat hij met Justitie? Legt hij soms verklaringen af na vijf uur? Ik zag het ze denken. Sommige jongens waren gewoon achterdochtig, anderen dachten dat ik misschien wel een agent was. Ik vond het wel komisch.

De voorlichtingen beleefde ik als verzetjes, die de dagelijkse sleur doorbraken. De leerlingen stelden bijna altijd de vraag: 'wat heb je gedaan?' Ik merkte dat ze onder de indruk waren van een crimineel. Niet alleen zij, maar ook de leraren en ouders die meekwamen. Het beeld dat ze hadden van de gevangenis veranderde radicaal in die drie kwartier. Velen kwamen binnen met het idee dat de gevangenis in Nederland op die van Amerika lijken. Of dat de gevangenis een soort hotel is. Niets is minder waar. Soms nam ik een bakje eten voor ze mee zodat ze konden zien dat het leven in een PI echt niet meevalt. Ik vroeg ze zich voor te stellen dat ze in een hotel waren, dat ze gingen douchen, dat ze even later de gang op liepen en dat er dan ineens overal bloed en geschreeuw was. Want in een gevangenis kan zo iets elk moment gebeuren.

Ik heb ook wel eens voorlichting gegeven aan oudere leerlingen, van bijvoorbeeld de sportopleiding CIOS. Maar ook aan studenten van een hogeschool die forensische wetenschappen studeerden. Die jongens maakten iets in me los. Ik zag hoe jong ze waren. Ze waren bijna afgestudeerd en hadden de afgelopen jaren doorgebracht met studeren. Ik realiseerde me dat ik die tijd op straat had doorgebracht en in de gevangenis. Ik schaamde me. Later hoorde ik dat die jongens onder de indruk van me waren. Ik begreep het niet, ik was juist onder de indruk van hen. Misschien was ik ook wel een beetje jaloers, maar met dat gevoel kon ik niets beginnen.

In het voorjaar van 2010 kwam er een clubje van een welzijnsorganisatie uit Emmeloord naar de voorlichting. Vroeger had ik een

tijdje stage gelopen en vrijwilligerswerk gedaan bij dezelfde organisatie, maar die had toen een andere naam. Toen mij gevraagd werd om hun voorlichting te geven wist ik dus niet dat het om mensen van deze organisatie ging. Men vertelde me alleen dat ze uit Emmeloord kwamen. Ik moest denken aan Gert-Jan, een welzijnswerker. De laatste keer dat ik hem zag hadden we een gesprek over mijn functioneren bij de organisatie. Hij was erachter gekomen dat ik een drugsdealer was. Ik was niet meer welkom als ik doorging met mijn criminele activiteiten. Gert-Jan stelde me voor de keuze: of ik stopte met dealen of ik stopte met het werk. Ik koos voor het laatste. Hij vond het erg jammer.

De voorlichting zou plaatsvinden in de stilteruimte van de gevangenis. Ik liep de ruimte binnen en tot mijn verbazing zag ik bekende gezichten, ook dat van Gert-Jan. Het was een bizarre ontmoeting, maar het deed me goed om hen weer te zien, al zaten ze nu aan de andere kant van de tafel. We hadden een goed gesprek. Gert-Jan liet me weten dat ik altijd welkom was en dat ik contact met hem kon opnemen. Dat kon ik echt waarderen. Ik realiseerde me dat er buiten al kansen op me lagen te wachten. Mij werd immers een kans geboden, terwijl ik nog binnen zat!

6

Bedrijfskunde

Jn juni 2009 behaalde ik mijn ondernemersdiploma met een hoog cijfer voor marketing. Het was een boeiende cursus geweest. Gaandeweg was ik gemotiveerd geraakt; ik deed nu iets wat me echt interesseerde. Ik had zelfs mijn tv weggedaan om serieus te kunnen studeren.

Het was in die zomer dat ik me pijnlijk bewust werd van mijn situatie. Hoe had het zo ver kunnen komen? Ik was negen jaar in Nederland en had nog bijna niets bereikt. Het was alsof ik ontwaakte uit een droom. Een droom waarin ik als gangster had gefigureerd. Een droom die anderen nachtmerries had bezorgd. Mijn vastberadenheid groeide: ik ging iets van mijn leven maken!

Toen ik bij toeval een brochure van de Open Universiteit onder ogen kreeg wist ik wat ik wilde: bedrijfskunde studeren. Aangezien ik een hoog cijfer had behaald voor marketing bij de cursus ondernemersvaardigheden, begon ik vol vertrouwen aan een focusopleiding marketing. Het was vooral Manûs die me aanspoorde om deze stap te zetten.

Ik meldde me aan en een paar weken later kon ik al beginnen. Gedetineerden krijgen tachtig procent korting op hun studiekosten omdat ze geen inkomen hebben. Dat kwam goed uit, maar het was nog steeds een hoop geld. Toen ik de eerste boeken binnen kreeg was ik uitgelaten van blijdschap en ik vertelde het aan iedereen die het wilde horen; ik studeer bij een universiteit.

Maar het niveau was hoog, veel hoger dan ik had gedacht. Na bijna tien jaar op straat te hebben rondgehangen, was studeren een moeizame bezigheid geworden. Mijn woordenschat was niet toereikend voor al die wetenschappelijke termen. Toch gaf ik niet op. Als ik dit echt wilde, dan moest ik er ook voor gaan. Bij de bibliotheek haalde ik een woordenboek, dat ik pas weer inleverde toen ik vrijkwam. Elke keer als ik een woord tegenkwam dat ik niet kende, zocht ik het op. En het werden er steeds minder, want ik was erg leergierig. Steeds vaker pakte ik de Elsevier uit de tijdschriftenbak in plaats van de Playboy. Omdat we geen toegang tot internet hadden, vroeg ik regelmatig aan de onderwijsmedewerkers of ze informatie voor me wilden uitprinten, van wikipedia bijvoorbeeld. Ik voelde me weer als een tiener op de middelbare school die de beste van de klas wil zijn. En ik was de beste, ik was immers de enige leerling in deze klas! Telkens dacht ik terug aan de tijd dat ik niet mijn best had gedaan op school. Ik dacht aan de leraren die zeiden dat er een dag zou komen dat ik spijt zou krijgen van mijn spijbelgedrag.

Het ging goed, ik haalde een acht voor de eerste twee modules. Ik kan niet met woorden beschrijven hoe blij ik was. Ik belde mijn moeder en vertelde haar over mijn resultaten. Ze was trots. En ik was trots omdat zij trots op me was. Toen ik op de afdeling had verteld dat ik een opleiding zou gaan doen bij de Open Universiteit kreeg ik veel sceptische reacties. Ik was ook nog bezig met niveau 1 van de schildersopleiding, dus het was niet logisch, vonden ze. Deze eerste goede cijfers zag ik als een overwinning, het was een goed begin en ik kreeg de smaak te pakken.

Ik dacht veel na over mijn toekomst. Straks zou ik het stempel van ex-gedetineerde moeten dragen, maar daar wilde ik me niet door laten belemmeren. Ik besloot dat de wereld voor me open lag. Wanneer ik dit op de afdeling zei, werd ik voor gek verklaard. Natuurlijk wist ik zelf ook wel dat mijn kansen beperkt waren. Met een strafblad is het nu eenmaal erg moeilijk om werk te vinden, zeker in de sector waar ik voor wilde kiezen. Maar dat zou me er niet van weerhouden om te studeren. Ik wilde het zelf meemaken. Ik had nog nooit van iemand gehoord, die ergens afgewezen

was vanwege zijn strafblad. Gedetineerden geven het idee om een studie te gaan volgen al bij voorbaat op, omdat ze er vanuit gaan dat ze toch nergens worden aangenomen. 'Bewijs het maar eens!' riep ik. 'Overtuig me er dan van dat het onmogelijk is!' Maar dat konden ze niet. En met de waarschuwing dat ik me moest hoeden voor te veel optimisme, bereikten ze me niet.

Ik zat nog steeds bij de schildersploeg, maar voelde me steeds minder op mijn gemak. Ik zat tussen twee werelden in. Wanneer ik bezig was met mijn studie voelde ik me beter dan wanneer ik moest schilderen met een groep jongens die alleen maar over stompzinigheden zaten te keuvelen. Ik nam alles serieus. Ik, die altijd een grappenmaker was geweest. Daar zat ik dan tussen jongens die elkaar zaten af te troeven met dingen die ze niet eens meer hadden. Ik kon de schijnheiligheid niet meer verdragen, het ging echt nergens over.

Voor het eerst in mijn leven hield ik me bezig met de lange termijn. Dat had ik nooit eerder gedaan. Op straat moest alles snel gebeuren. Ik leefde met de dag, alsof het leven één groot feest was. Met die instelling belandde ik in de gevangenis, maar zo wilde ik niet naar buiten. De situatie was veranderd, ik had nu een dochtertje waar ik verantwoordelijk voor was. Mijn toekomst bepaalde ook haar toekomst en daar moest ik rekening mee houden.

Op een dag vroeg een medegedetineerde of hij met me mee kon naar de afdeling educatie. De PIW'er die toestemming moest geven veronderstelde blijkbaar dat deze jongen alleen maar mee wilde om niet achter de deur te hoeven zitten. Hij weigerde, helemaal tegen mijn verwachting in. Op zulke momenten drong het tot me door dat er een systeem bestond om de situatie te houden zoals hij was. Ik wijt het niet aan die enkele PIW'er, want waarschijnlijk was hij zodanig bureaucratisch geprogrammeerd dat hij het zelf niet meer in de gaten had. Ik zag hem zoals het woordenboek een bureaucraat definieert: als een eigenmachtige, kleingeestige ambtenaar. Wat een verschil met sommige andere PIW'ers, die wel in staat waren om zich in bepaalde situaties begripvol op te stellen.

Deze PIW'er negeerde het feit dat er wel degelijk gedetineerden zijn die serieus aan hun toekomst willen werken. Zo iemand was die jongen ook en juist hem werd de toegang tot educatie geweigerd. Zoiets kan erg demotiverend werken. Door zulke ervaringen kun je langzaam maar zeker uitgeblust raken. En wanneer dit eenmaal is gebeurd word je echt kansloos. Terwijl je de kansen die zich voordeden niet hebt kunnen benutten, juist doordat anderen je bij voorbaat al kansloos vonden.

Vuur is moeilijk weer aan te wakkeren als het eenmaal uitgedoofd is. Maar in deze jongen zat nog een hardnekkig vonkje, dat een nieuw vuur had kunnen doen oplaaien, als die PIW'er er voorzichtig op had geblazen. Helaas blies hij te hard.

In de PI bestond arbeid uit de schoonmaak, de schildersopleiding en de werkzalen. De laatste vond ik nutteloos. Ik haatte mezelf toen ik op de werkzaal zat. Gelukkig kon ik er weg, eerst naar de schildersploeg en later naar educatie. Maar nog steeds liep ik elke dag langs de werkzalen, en elke keer kwam de gedachte bij me op dat die jongens hun tijd zaten te verspillen. De arbeid die werd aangeboden, opgedrongen eigenlijk, was simpel en geestdodend. Matjes inpakken, schroefjes draaien, enzovoort. De tijd die men op de werkzaal doorbracht was verloren tijd. Er werden onbenullige gesprekken gevoerd of criminele plannetjes uitgebroed. Veel jongens wilden onderwijs volgen, maar doordat ze op de werkzalen zaten en buiten de werkuren bezoek hadden of gingen sporten, kwamen ze nooit bij educatie terecht. In de tijd dat ik hele dagen bij educatie zat heb ik misschien maar vijftig verschillende gezichten gezien. Terwijl er ongeveer vierhonderd mannen vastzaten in een roulerend systeem.

Werkzalen voegen werkelijk niets toe aan een betere terugkeer in de maatschappij, daar ben ik van overtuigd. Het zijn vier uren per dag die zomaar verloren gaan. Soms is er geen werk en dan zitten de jongens maar wat te poken of troeven, sommigen lezen wat en anderen vervelen zich alleen maar. Ze dienen dan alleen nog als werkverschaffing voor de werkmeesters, in een we-houden-elkaar-aan-het-werk-systeem. Zo ben ik de penitentiare economie gaan noemen.

In de werkzalen werk je niet aan jezelf, je werkt voor anderen. Daar is niets mis mee, maar wel wanneer je eigenlijk aan jezelf behoort te werken.

Beleidmakers zullen wel hun redenen hebben om dit systeem in stand te houden. Maar als gedetineerde zag ik dat het een negatief systeem is. Natuurlijk is het zo dat niet iedere gedetineerde wil studeren, sommigen willen voor de rest van hun leven een crimineel blijven. Dat is hun eigen keus, en die hebben ze te allen tijde. Maar er zijn genoeg jongens die graag aan hun toekomst willen werken. Dat zij vaak zo veel moeite moeten doen om onderwijs te kunnen volgen, is naar mijn idee niet goed te praten. Sterker nog, het werkt demotiverend en houdt zo hun criminele gedrag in stand.

In de hoek

In december 2009 had ik een goed voornemen voor het jaar 2010. Ik wilde het anders doen. Ik wilde een nieuwe start maken en vanaf dat moment alleen dingen doen waar ik echt achter stond, ongeacht wat anderen ervan zouden vinden. Ik vierde de feestdagen met een fles cognac, die een medegedetineerde naar binnen had weten te smokkelen. Het was voor mij een soort afsluiting van alle slechte dingen waar ik mee bezig was geweest. Later heb ik mezelf vaak afgevraagd waar die fles voor nodig was, maar goed.

Eerder die maand had ik tijdens een gesprek met de werkmeester verteld dat ik wilde stoppen met de schildersopleiding. Ik wilde me gaan concentreren op de opleiding bedrijfskunde. Ik zag voor mezelf geen toekomst als schilder en vond het niet zinnig om door te gaan naar het tweede niveau. Toen begonnen de moeilijkheden. Want het was niet de bedoeling dat ik zomaar met een opleiding stopte, waar anderen voor betaald hadden. Ze veronderstelden dat ik het moeilijk had met privé zaken en ik kreeg twee weken vrij om erover na te denken. Ik was echter vastbesloten en dacht: laat maar, ik neem die twee weken vrij en vertel dan nog een keer dat ik het echt meen.

Twee weken later moest ik weer op gesprek komen en ik herhaalde wat ik besloten had. Het werd een gesprek van bijna drie uur! Mij werd verteld dat ik de opleiding maar beter kon afmaken,

omdat mijn kansen op de arbeidsmarkt anders nihil zouden zijn. Ik voelde me onder druk gezet en geloofde niet dat ze om mijn toekomst gaven. Nee, het ging om hun eigen belang. Ik vond dat ik gebruikt werd. Voor mij waren er nog maar weinig motieven over om met de opleiding door te gaan. Ik was alles kwijt en bedacht me dat juist daardoor de wereld voor mij open lag. Als je alles kwijt bent, kan het immers alleen nog maar beter gaan.

Ik vond het een vernederend gesprek. En misschien was het de vernedering die me tot de opmerking verleidde dat ik bankdirecteur wilde worden. Ook ik kan provoceren. Ik vertelde ze dat ik ging stoppen met schilderen om me te kunnen concentreren op bedrijfskunde en dat ik later bankdirecteur zou worden. Ze lachten me uit, en ik trok de conclusie dat ze werkelijk niets om me gaven. Ik geef toe dat het lachwekkend was wat ik zei, maar uit hun reactie concludeerde ik dat ik als gedetineerde werd afgeschreven door de maatschappij, of in ieder geval door hen. Niemand maakte zich blijkbaar druk om mijn toekomst, behalve ik zelf. Ze lachten en ik keek ze aan alsof ik onnozel was. Intussen probeerde ik te bedenken hoe ik dit moest aanpakken. Een personeelslid vertelde me later dat ik tegen de bierkaai aan het vechten was.

Dat ik bankdirecteur wilde worden zorgde voor enige ophef. Achteraf begreep ik dat enkele personeelsleden geld waren kwijtgeraakt door de problemen bij de DSB bank, maar wist ik veel?

En weer bleek mijn vastberadenheid niet voldoende. Ik kreeg nogmaals twee weken om er goed over na te denken. Dus ik nam weer twee weken verlof en werd net als de voorafgaande weken doorbetaald. Misschien dachten ze dat het loon belangrijker voor me was dan mijn plannen. Maar ik dacht aan de lange termijn. Ik had er alles voor over om te studeren, al zouden ze me hele dagen in de cel opsluiten. Dan zou ik daar wel studeren. Ik wilde niet worden omgepraat met beloftes en ik wilde niet worden gechantteerd met dreigende sancties. Ik was gedreven en dat maakte me sterk. Na twee weken had ik weer een gesprek. Ik was nog steeds onverbiddelijk; ik ging stoppen met de opleiding.

Het gesprek liep anders dan ik had verwacht. Toen ik zei dat mijn besluit vast stond, deelden ze me mee dat ik die maandag op

de lijst van de werkzaal geplaatst zou worden. Ik maakte me daar aanvankelijk niet druk om. Het duurde meestal een aantal weken voordat je daar daadwerkelijk aan het werk kon, wegens overbezetting. Intussen zou ik mijn 'wachtgeld' doorbetaald krijgen. Dat extra geld kon ik wel gebruiken, want ik moest mijn studie zelf betalen.

Na het weekend stond er echter al een PIW'er voor mijn celdeur met de vraag waarom ik niet in de werkzaal zat. Ik vroeg hem of hij niet wist dat ik gestopt was met schilderen. Hij antwoordde dat hij dit wist en dat ik daarom juist naar de werkzaal moest. Ik wierp tegen dat ik nog niet hoefde, omdat ik op de wachtlijst stond. Daarop liet hij me weten dat ik inderdaad op de lijst stond en dat ik meteen kon beginnen. Ik voelde me in de maling genomen en begreep dat dit de spelletjes waren waar je mee te maken kreeg als je tegen de stroom in ging. Er gloeide spot in zijn ogen toen hij tegen me zei; "Ja jongen, je moet gaan werken!" Ik keek hem koeltjes aan en zei dat ik ziek was. Ik zei: 'Zie je dat niet? Ik ben doodziek, ik ben niet in staat om te werken. Meld me maar ziek!' Als er spelletjes gespeeld moesten worden dan wilde ik die winnen ook.

Ik werd uitgedaagd en maakte een cruciale fout. Ik verlaagde mezelf tot het niveau waarop er met mij werd omgegaan. En ik kon niet meer terug. Ik wist dat ze me zouden dwingen om terug te gaan naar de schildersgroep. Mijn verzet groeide. Hoe harder ze hun best deden om mij weer aan het schilderen te krijgen, hoe meer ik het gevoel kreeg dat het niet om mij ging, maar dat er andere belangen speelden.

Ik werd ingesloten. De medische dienst kwam, constateerde een valse ziekmelding die normaalgesproken tot een strafmaatregel zou leiden. Deze werd uiteindelijk niet uitgevoerd, doordat er enkele PIW'ers waren die het voor me opnamen. Andere PIW'ers vonden echter dat ik gestraft moest worden, al was het maar om een voorbeeld te stellen. In de weken die volgden kreeg ik tweemaal een urinecontrole. Vernederend vond ik dat. Het personeel wist immers dat ik geen drugs gebruikte. Ik werd getest op opium, cannabis en cocaïne.

Mijn medegegetineerden dachten dat ik het spoor bijster was. In het begin, toen ik me nog één van hen voelde, had ik eigenlijk best een goede tijd gehad bij de schildersgroep. Er werden veel grapjes gemaakt, maar nu en dan praatten we ook over persoonlijke dingen. Het waren toch de jongens met wie ik het meest optrok. Er was een zekere vorm van samenhang in onze groep, voor zover de muren dat toelieten. Deze jongens zagen me veranderen, ze zagen iemand die ineens begon te praten over eerlijkheid en goedheid. Eerst dachten ze dat het een grap was, een manier om te rebelleren tegen het systeem. Maar gaandeweg begonnen ze in te zien dat ik het meende, dat ik echt klaar was met mijn oude leven. Toen begonnen ze met me te spotten. Sommige jongens begrepen niet dat ik het dubbele salaris en de vrijheden die met de opleiding gepaard gingen liet varen. 'Doe normaal, man!' riepen ze steeds.

Ik moest weer denken aan wat Manûs me had verteld over de wraak van de maatschappij, en dat ik die ongedaan moest maken. Ik zag hoe dom het was om me te hechten aan de korte termijn voordelen die me steeds werden voorgehouden. Om een bekende metafoor te gebruiken: ze gaven me steeds een vis in plaats van een hengel, ze weigerden me te leren om zelf te vissen. Ik moest laten zien dat ik iets van mijn leven kon maken en ik moest het zelf doen!

Als je afhankelijk bent hebben anderen veel macht over je. Het soort macht dat ik zelf uitoefende toen ik nog buiten was. Binnen, in de gevangenis, werd die macht tegen mij gebruikt.

Aanvankelijk met succes. Want zolang ik onverschillig was en zonder levenslust, verzette ik me niet. Maar juist door de manier waarop ze met me omgingen werd ik wakker geschud.

Ik houd van uitdagingen. Ik ga graag weddenschappen aan. Het is dan ook niet vreemd dat ik een tijdje gokverslaafd ben geweest. Deze eigenschap had ik al als kind. Zo kan ik me goed herinneren dat mijn broer en ik op een dag gingen vissen. We waren allebei pubers, we zaten in een bootje te vissen toen plotseling zijn hengel in het water viel. De bodem van het meer was niet te zien. Mijn broer zei: 'Wie de man is haalt die hengel op.' En ik wilde

natuurlijk 'de man' zijn. Elke Antilliaanse jongen wil de man zijn. Waarschijnlijk zitten op dit ogenblik ergens op Curaçao jongens elkaar uit te dagen: als je de man bent, dan doe je dit of dat.

Ik sprong, want ook al was hij ouder dan ik, ik wilde altijd de sterkste zijn. Ik keek tegen hem op en wilde hem overtreffen. Toen ik in het troebele water dook dacht ik er geen moment aan dat het gevaarlijk kon zijn, terwijl ik weken daarvoor in hetzelfde gebied een kwal aan het wateroppervlak had gesignaleerd. Onder water werd ik verwond door een of ander dier en ik bloedde toen ik boven kwam. Mijn broer lachte me uit, want al was ik de man, ik was een bloedende man. Ook hij was nog steeds een man, maar had geen schrammetje op zijn lichaam.

Nu werd ik opnieuw uitgedaagd om een echte man te zijn, en dit keer niet alleen voor mezelf. Ik werd vader, en een echte man zorgt voor zijn gezin. Een echte man speelt geen spelletjes. Hij probeert de lange termijn in het oog te houden. Een echte man zegt en doet waar hij in gelooft. Zo'n man wilde ik zijn. Deze keer zou ik niet bloedend uit het water komen. Manûs had gelijk toen hij zei: 'Wanneer je hier uit komt, loop dan niet de poort uit als een gestrafte man, maar als een man die iets van zijn leven heeft gemaakt.'

Ik wilde hoe dan ook iets van mijn leven maken. Net als iedereen had ik het universele recht om mezelf te zijn, ook al zou ik tegen alle verwachtingen in moeten gaan. Ik had ooit ergens gelezen: het is beter dat je me haat om wie ik ben dan dat je van me houdt om wie ik niet ben. Dit werd mijn devies voor 2010.

Zo stopte ik met de bezigheden waar ik niet meer achter stond. Ik stopte met de drugshandel. Ik deed niet meer mee met de onbenullige kletspraatjes. Op de luchtplaats ging ik in mijn eentje basketballen. Ook had ik nog steeds geen tv in mijn cel. Mijn medegegetineerden dachten nu dat ik gek aan het worden was. Ze zeiden dat ik de televisiebeelden van de buitenwereld niet aan kon zien, maar dat ik het leven in de PI ook niet kon verdragen. Ik maakte me er niet druk om. Ik had een doel voor ogen. Ze probeerden een reactie bij me uit te lokken, maar dat nam ik op de koop toe. Ik wist dat getetineerden praten en roddelen over andere

gedetineerden om hun eigen moeilijkheden niet onder ogen te hoeven zien. Reageren op hun opmerkingen zou me alleen maar van mijn koers afleiden.

Voor het eerst in mijn leven voelde ik me moedig. Ik zag nu het verschil tussen lef en moed. Lef had ik altijd wel gehad. Lef had ervoor gezorgd dat ik hier zat, door lef was ik in het water gesprongen toen ik met mijn broer aan het vissen was, door lef was ik tot alles in staat. Maar moed, moed was iets anders. Moed betekende de uitdaging durven aangaan om mezelf te zijn, om respect te verdienen. Respect van anderen, maar in de eerste plaats van mezelf. Martin Luther King heeft dit heel mooi beschreven in zijn boek 'Waar gaan we heen? Chaos of gemeenschap':

Moed - dat wil zeggen de vaste wil zich door niets uit het veld te laten slaan en de geestkracht die in staat is de ontmenselijking uit het verleden af te werpen - zal het machtigste wapen voor de neger zijn bij het verwerven van zelfrespect.

Dit was wat ik moest doen om in deze omgeving moedig te blijven; me door niets en niemand uit het veld laten slaan. Van nu af aan zou ik luisteren naar mijn eigen waarheid. Het non-conformisme groeide in me. Ik vond steun bij het lezen. Ik las in die tijd veel over filosofie. Ook mijn gesprekken met Johan stuurde ik regelmatig de filosofische kant op. Een keer liet ik het woord 'fundamentalisme' vallen. Dat kon hij niet waarderen. Dan was ik bij hem niet aan het juiste adres, zei hij. Naderhand kon ik dat wel begrijpen, in die periode ging ik van het ene uiterste naar het andere en daarmee schrok ik mensen af, zelfs een dominee. Maar op dat moment voelde het alsof hij zich tegen me keerde, en toen zelfs hij me vroeg om nog eens goed na te denken over de toekomst en over de schildersopleiding, was ik diep teleurgesteld. En toch kon ik het hem niet kwalijk nemen, ook niet de PIW'er die me had opgedragen naar de werkzaal te gaan. Het waren allemaal middelen die ingezet werden om mij weer bij de groep te krijgen.

Het was een periode vol strijd. Telkens kwam ik weer in de hoek terecht. Stemmen van mensen die ooit met me gepraat hadden

spookten door mijn hoofd. Ik hoorde ze lachen en ik sliep slecht. Aan studeren, de reden waarom ik wilde stoppen, kwam ik steeds minder toe, want ik werd voortdurend heen en weer geslingerd tussen mijn behoefte aan acceptatie en het verlangen om mijn eigen weg te volgen.

Er was één lichtpuntje. Een oude vriendin van me begon op bezoek te komen. Ik had veel steun aan haar, ook al had ze geen idee van wat er allemaal speelde. Desondanks wist ze dingen te zeggen die me raakten. Ik begon met andere ogen naar haar te kijken. Er groeide liefde in me, zoals ik die nooit eerder had ervaren. Het deed me denken aan het Symposium van Plato dat ik onlangs had gelezen, en waarin filosofen debatteren over de hoogste vorm van liefde.

Jessica riep de kracht in me wakker om door te vechten. Tegelijkertijd maakte ze heftige gevoelens in me los, want ik begon me voor te stellen hoe het zou zijn om een leven met haar te beginnen. Een totaal nieuw leven, een leven zonder geklaag over de armoede in mijn jeugd, de afwezigheid van mijn vader, de moeilijkheden van het straatleven dat ik had geleid, en de foute dingen die ik had gedaan. Met haar wilde ik een nieuwe start maken. Een echte start, geen valse. Ik werd verliefd.

Mijn liefde voor Jessica was anders dan wat ik ooit voor een meisje had gevoeld. Ik begreep haar en zij begreep mij. Ik wilde nu een echte man zijn. Ik moest iets te bieden hebben. Iets echts. Iets stabiels, dat niet bij de eerste de beste windvlaag omver zou waaien.

Marvin Gaye schreef het nummer 'Heaven must have sent you from above'. Zo voelde ik het ook bij haar. Het mooie was dat ze niet in de gaten had wat ze allemaal met me deed. Ze was zich niet bewust van het effect dat ze op me had. Ze was echt, haar woorden werden niet beïnvloed door mijn situatie. Ze wist niets over het leven in de gevangenis.

Jessica en ik praatten veel over het geloof. Zij was het eerste meisje waar ik samen mee heb gebeden, alleen met z'n tweeën. En dat terwijl ik onze vriendschap had verwaarloosd toen ik nog buiten was. Ze had gedacht dat ik dood was, want ik had al bijna

drie jaar niets meer van me laten horen. En toch, toen ik haar opbelde en vroeg wanneer ze op bezoek kon komen, zei ze: 'Kan het morgen?'

Intussen begon het tot de PIW'ers door te dringen dat ik echt niet van plan was om door te gaan met de schildersopleiding. Ik vroeg zelfs om een financiële vergoeding om mijn studiekosten te kunnen betalen, want ik had het geld hard nodig. Een brutale vraag, vonden ze, helemaal na alles wat ik de afgelopen tijd had gezegd en gedaan. Zo vond ik het nodig om hele dagen bij de afdeling educatie te zitten om mijn studie te kunnen volgen. Brutaler kon het niet, volgens hen. Het kon niet zo zijn dat ik stopte met de schildersopleiding en dat het mij vervolgens 'gegund' zou worden om de hele dag bij educatie te zitten. Ik gaf hiermee een verkeerd signaal af aan mijn medegedetineerden. Ik moest rekening houden met van alles en nog wat en met iedereen. Ik moest zelfs op gesprek bij de psycholoog. Die zou wel beoordelen of ik nog wel realistisch kon denken. Tegen ieders verwachting in gaf hij groen licht, waardoor ik fulltime bij educatie aan de slag kon. Nu kon ik echt aan mijn studie beginnen.

Door deze ervaring heb ik geleerd dat je nooit een systeem moet bevechten, om de simpele reden dat je nooit zult winnen. Ik leerde om me aan de spelregels te houden. Ik kreeg in de gaten dat je soms compromissen moet sluiten. Voor wat hoort wat.

De tijd was voorbij dat ik me een weg door het leven baande met leugens en bedrog. Wat ik ook deed, ik deed het met oprechte bedoelingen, wat anderen er ook van mochten denken. Medegedetineerden beschuldigden me ervan dat ik met de PIW'ers slijmde. Maar dat deed ik niet, ik toonde gewoon menselijkheid, omdat ik die ook van hen eiste. Ik zag ook dat ik, door me aan de regels van het systeem te houden, veel meer voor elkaar kreeg. Tussen alle verwijten en beschuldigingen hield ik mezelf overeind en mijn zelfvertrouwen groeide.

Ik begon er echt in te geloven dat ik bankdirecteur kon worden. Door de spelletjes die met me gespeeld werden en die ik wel mee moest spelen om te kunnen winnen, verloor ik geleidelijk het contact met de realiteit. De gevangeniswerkers probeerden me wakker

te schudden door me een realiteitscenario voor te spiegelen, maar dan stond ik oog in oog met hun realiteit, een realiteit die ik niet kon accepteren.

Ik ben ervan overtuigd dat er daar buiten veel jongens zijn die verkeerde doelen nastreven. Ze hebben zich afgekeerd van hun ouders, hun leraren of de maatschappij in zijn geheel, omdat ze doelen en verwachtingen opgelegd krijgen waar ze niet aan kunnen voldoen. In hun kwetsbaarheid slaan ze door naar de andere kant en maken ze verkeerde keuzes.

Wanneer ze op deze manier de weg kwijt raken, grijpt de samenleving in door nieuwe doelen en verwachtingen te stellen. Zo worden er opnieuw keuzes voor ze gemaakt en dat is heel jammer. Het zou zo mooi zijn als hun geleerd wordt zelf keuzes te maken en realistische doelen te stellen waar ze voor honderd procent achter kunnen staan. Mensen willen wel veranderen, maar niet veranderd worden. Ik denk dat ze dit in Lelystad niet begrepen. En al hadden ze het wel begrepen, dan waren er nog altijd andere belangen die hen ervan weerhielden om het anders aan te pakken.

Op zoek naar mijn vader

De kwestie rond de schildersopleiding had me geleerd dat ik de weerbarstigheid van het gevangenisstelsel kon trotseren. Ik begreep dat ik wel degelijk iets aan mijn situatie kon veranderen. En dat ik met klagen geen stap verder kwam. Zo kon ik het ook niet meer maken om te klagen over een vader die ik niet eens kende. Veel van mijn rapteksten gingen over mijn biologische vader. Maar eigenlijk wist ik bijna niets over hem. Ik wist alleen dat hij mij niet als zijn zoon had erkend en dat hij mijn moeder in de steek had gelaten toen hij erachter kwam dat ze zwanger was. Tot voor kort wist ik niet eens zijn voornaam.

Ik was tien toen mijn moeder me vertelde dat ik de zoon was van iemand anders dan de man met wie zij samenleefde. Daarna heb ik er zelden nog met haar over gesproken. Ik vond het niet nodig om twee vaders te hebben. Bovendien wilde ik mijn moeder er niet mee lastigvallen, ik bedacht me dat ze al genoeg problemen had en dat ik het vast nog moeilijker voor haar zou maken als ik steeds over mijn vader begon.

Naarmate ik ouder werd groeide het besef dat ik toch iets miste; ik had nooit een echte vader-zoon relatie gekend. Ik nam het hem kwalijk en begon hem te haten. Ik wilde niets meer van hem weten. Voor alles wat ik miste en alles wat er mis ging vond ik een schuldige: mijn biologische vader. Maar wanneer ik het moeilijk

had, vooral wanneer ik geslagen werd door de vriend van mijn moeder, verlangde ik naar een vader die het voor me zou opnemen. Op zulke momenten haatte ik hem des te meer.

In 2001 sliep ik een paar nachten onder de Willemsbrug in Rotterdam. Ik kan me heel goed herinneren dat ik voortdurend aan mijn vader lag te denken. Ik stelde me voor hoe hij comfortabel in zijn warme bed lag te slapen, terwijl ik daar onder die brug op een stuk karton lag te blauwbekken. Het vrat aan me.

Jarenlang liep ik rond met de gedachte dat ik mijn vader zou neerschieten als ik hem ooit zou tegenkomen. Ik wilde hem het liefst in zijn gezicht schieten; misschien hoopte ik stiekem dat ik hem nooit in de ogen zou hoeven kijken.

Toch kwam het moment waarop ik aan mijn moeder vroeg of zij contact zou kunnen leggen met mensen die misschien wisten waar mijn vader was. Dat lukte haar heel snel. Ze traceerde een broer van hem en hij gaf het telefoonnummer van mijn vader door. Nu kon ik hem zomaar bellen. Alleen door simpelweg tien cijfers in te toetsen zou ik met hem kunnen praten.

Maar ik stelde het moment uit. Wat ga ik allemaal tegen hem zeggen? dacht ik steeds. Hoe ga ik hiermee om? Ik vertelde aan Johan dat ik mijn vader had gevonden en dat ik hem wilde bellen. Hij was enthousiast. Maar ook hij begreep dat dit niet zomaar iets was. Ik was al 25 jaar en had nog nooit mijn vader gezien. Johan was bereid om me bij te staan en hij wilde ook aanwezig zijn bij een eventueel bezoek.

Ik vermande mezelf en belde mijn vader op. Het verbaasde me hoe rustig ik was. Eerst probeerden we bij elkaar af te tasten of we wel de juiste persoon aan de lijn hadden. Ik hoorde aan zijn stem dat hij voorzichtig was. Een eigenschap die ik herkende; ook ik kijk liever eerst de kat uit de boom. We hadden allebei zoveel te vragen, en de antwoorden waren soms zo pijnlijk. We spraken af dat hij een keer op bezoek zou komen en dat we dan verder zouden praten.

Enkele weken voordat ik mijn vader in levenden lijve zou ontmoeten, stuurde hij me een foto van zichzelf. De foto was genomen in een rotsachtige omgeving. Was het Spanje? Ik bestudeerde

het plaatje alsof het een foto uit een quiz was, waaraan iets ontbrak dat ik moest zien te vinden. Pas daarna richtte ik mijn aandacht op degene die op de foto stond: mijn biologische vader! Voor het eerst in vijftientig jaar zag ik mijn vader. Met zijn ogen half dichtgeknepen tegen de zon keek hij me aan.

In de wetenschap dat ik hem binnenkort in levenden lijve zou ontmoeten gaf ik beweging aan de foto; hoe zou hij lopen, praten en bewegen? En zou ik er later ook zo uitzien? Wilde hij wel mijn vader zijn of zou dit hele gebeuren uitlopen op een fiasco? Een pijnlijke situatie voor alle betrokkenen? Zoveel vragen. Waarom was mijn leven zo volgepropt met vragen?

In de weken die voorafgingen aan onze ontmoeting belde ik vaak met mijn moeder. Ineens wilde ik alles over mijn vader weten. Ik wilde kunnen verifiëren wat hij tegen mij zou zeggen. Ik was er dag en nacht mee bezig. Na zoveel jaren, na zoveel woede zou ik eindelijk de man zien die 25 jaar geleden zijn eigen zoon had achtergelaten. Zijn bloedeigen kind. Mij.

Op 26 mei 2010 kwam ik eindelijk oog in oog met hem te staan. Zoals altijd wanneer ik bezoek kreeg moest ik eerst in de wachtkamer plaatsnemen tot ze me kwamen halen. Daar sloeg de twijfel toe. Hoe zou het gesprek gaan? Zou hij wel komen? Vreemd genoeg vroeg ik me vooral af hoe lang het gesprek zou duren. Ik vond dat het niet te kort, maar vooral niet te lang zou moeten zijn.

Johan kwam nog even langs om te kijken hoe het met me ging. Daarna ging hij naar de bezoekersbalie om mijn vader op te wachten. Een paar minuten later werd ik opgehaald en naar de spreekruimte gebracht.

Mijn vader was een lange man. Ik had niet verwacht dat hij zo lang zou zijn. Maar hij leek vriendelijk. Met een nieuwsgierige, onderzoekende blik keek hij me aan. Hij had zijn neefje meegenomen en ook hij leek een vriendelijke jongeman.

We spraken over mijn moeder en ik vroeg hoe hij haar had leren kennen. Met elk antwoord rezen er weer nieuwe vragen. Op de een of ander manier wist ik welke vragen hij zou ontwijken en

die vragen hield ik voor me. Ik wilde niet teleurgesteld worden en probeerde ze los te laten.

Maar het belangrijkste vroeg ik wel. Zo vroeg ik hem waarom hij mij niet had erkend als zijn kind. Hij zei dat hij niet had geweten dat mijn moeder zwanger was. Ik wist dat hij loog; mijn moeder had zelfs een rechtszaak aangespannen om met een bloedtest te kunnen bewijzen dat hij de vader was. Ik vond het jammer. Toch kon ik me voorstellen in wat voor lastige situatie hij zat. Met een zoon van 25, die hij nooit had gezien of gesproken, en door wie hij nu ineens ter verantwoording werd geroepen.

Ik vertelde hem over de nachten die ik onder de Willemsbrug had doorgebracht en hoe ik toen over hem had gedacht. Ik vertelde hem dat ik hem iets aan had willen doen wanneer ik hem tegen zou komen. Hij luisterde onaangedaan.

Zijn verleden kwam ter sprake. Ook hij bleek ervaring te hebben met justitie. Ik was ontgoocheld. Ondanks alles had het zo mooi geleken om een vader te hebben. Maar die dag viel het beeld dat ik van hem had in duigen. Het was een droombeeld geweest. Ik had gefantaseerd over een vader die sterk was, die zijn leven op orde had. Ik wilde dat hij een goede baan had en een stabiel gezin waar hij voor zorgde. Maar ik bleek meerdere halfbroers en halfzussen te hebben. En de vrouw die hij had was alweer uit zijn leven verdwenen.

Het einde van ons gesprek naderde en we spraken af dat we telefonisch contact zouden blijven houden. Ik zou hem opzoeken wanneer ik weer buiten was.

De teleurstelling was groot, ondanks alle haat die ik tegen hem had gekoesterd. Maar wat had ik dan eigenlijk verwacht? Dat mijn haatgevoelens zouden worden gerechtvaardigd? Dat hij aan mijn ideaalbeeld zou voldoen?

Ik besloot dat het idee van een vader die zorg draagt voor zijn gezin bij mij zou moeten beginnen. Alles wat ik wilde bereiken, zou ik zelf tot stand brengen. Nooit meer zou ik mijn vader verantwoordelijk houden, niet voor mijn leven en niet voor mijn daden.

OP ZOEK NAAR MIJN VADER

Ik ben blij dat ik hem heb ontmoet, omdat de confrontatie met deze man eindelijk mijn fantasiebeelden verdrong. Maar vooral omdat ik onder ogen leerde zien wie mijn vader werkelijk was.

Ontgiften

Het was juli 2010. Ik zat aan de zuidkant van de gevangenis en de zomerhitte drong genadeloos mijn cel binnen. Met een kleine ventilator en een geopende koelkast improviseerde ik mijn eigen airconditioning.

Van een medege-detineerde die naar huis mocht had ik een getoblaster gekocht. Mijn kleine cd-spelertje gaf ik weg. Een andere medege-detineerde leende me een album van Marvin Gaye. 'Let's get it on' was een nummer dat ik veel draaide. Ik vond het een mooie cd en vroeg of hij meer van dit soort muziek had. Hij had ook Percy Sledge en vele anderen. Ik leende verschillende cd's van hem, er ging een wereld voor me open. Het bleek dat iedereen deze liedjes kende, behalve ik. Ik was blij met de muziek. Het leek alsof ik lange tijd iets gemist had. Vanaf dat moment luisterde ik minder naar rap. Ik weet nog dat mijn buurman een opmerking maakte over mijn veranderde muziekeuze. Hij had het over liefdesverdriet. Ik liet het gaan.

Nu begon ik de mensen te begrijpen die cd's van gangsta rappers verbranden. Het was vergif, de teksten waren betekenisloos en destructief. Allemaal zinloze informatie die mijn hersenen binnendrong. Ongepast taalgebruik, dat ik had overgenomen en normaal was gaan vinden. Dromen over wapens en overvallen, schietpartijen in de wijk, klagen over het ellendige leven in de getto's. Het zat er allemaal in. Dit negatieve wereldbeeld had lang-

zaam bezit van me genomen. Ik luisterde en mijn leven werd net zo rot als de teksten waar ik naar luisterde.

Ook salsa en andere muziek trokken mijn aandacht. En net zoals de rap mijn leven had verziekt, zo leek deze muziek het weer goed te maken. Ik voelde me vredig. Het leek wel alsof de vrouwen steeds mooier werden. Ze waren geen 'bitches' meer maar zusters, geliefden, vrouwen die respect verdienden. Respect had ik altijd wel gevoeld voor vrouwen, maar ik had het ook vaak over 'bitches' in mijn rapteksten.

De rust kwam met de muziek. Wat had ik die rust gemist! Mijn cel was geen cel meer, maar een ruimte waar ik muziek opzette, een bakje koffie of thee zette en een boek las. Ik was niet meer wat de rappers wel 'stuck in jail' noemen. Ik probeer het niet te romaniseren, het was gewoon de realiteit. Geen gangsta rap meer die me vertelde dat ik vastzat door de blanken, of dat ik buiten moest zien te komen en de 'snitches'⁶ dood moest maken. Geen teksten die me vertelden dat ik slechter uit de gevangenis zou komen dan hoe ik er naar binnen was gegaan. Nee, dit was mooier. Dat muziek een wondermiddel is wist ik al, maar nu realiseerde ik me dat het heel veel uitmaakt naar welke muziek je luistert.

Ik was aan het ontgiften. Maar ik moest er ook voor zorgen dat ik geen gif meer binnenkreeg. Want zo was het: met de boodschappen die ik bewust of onbewust in me op nam, vergiftigde ik mezelf. De tijd vloog voorbij. Steeds weer ruilde ik enthousiast een oude rap cd in voor een Motown muziekalbum of een salsa cd.

Het was grappig om te zien hoe de wat oudere medegegedetineerden naar me toe kwamen en me complimenteerden met mijn muzieksmaak. Terwijl ik de jongere zag denken: Is die gast nou gek geworden?! Maar ik ging mijn eigen gang en ik besloot dat ik, wanneer ik weer buiten zou zijn, een platenspeler zou aanschaffen en dat ik dan lp's zou kopen. Ik was er maar druk mee.

Nog weer later begon ik naar gospelmuziek te luisteren. Van de dominee leende ik af en toe een gospel cd. Muziek kreeg een

6 Snitches: verraders / politie-informanten

nieuwe dimensie. Langzaam maar zeker liet ik God toe in mijn leven.

Van kleins af aan ben ik een leesfanaat. Maar ook het lezen had ik lang verwaarloosd. Pas tijdens mijn detentie begon ik er weer mee. In het begin las ik misdaadboeken, vooral van Peter R. de Vries. Het waren boeken die mijn criminele carrière ten goede moesten komen. Af en toe las ik informatieve boeken, zoals geschiedenisboeken over Curaçao. Maar toen begon ik Machiavelli te bestuderen, door teksten van 2Pac kwam ik bij hem terecht. Ik raakte gefascineerd door filosofie. Geleidelijk aan werd ik ingeleid in de wereld van de doden. Ik las boeken van mensen die honderden jaren geleden geleefd hadden. Wonderlijk is dat, de doden leerden me hoe te leven terwijl de levenden me alleen maar leken te leren hoe langzaam dood te gaan.

Ik kwam bij de Dialogen van Plato terecht. Crito is hier een mooi voorbeeld. Wanneer Socrates onschuldig in de gevangenis zit, biedt Crito aan hem te helpen ontsnappen. Socrates vindt dit in strijd met zijn opvattingen over deugd. In de discussie die volgt vraagt hij zich af of het wel aanvaardbaar is om de wet zo naast je neer te leggen, ook al ben je onschuldig. Socrates vond dat er niets boven de deugd ging. Ik vond het raar, maar het idee intrigeerde me. Bij alles wat ik deed of zei begon ik me af te vragen: deugt dit? Toch dacht ik er niet aan om te gaan bekennen bij het Hof⁷. Daarvoor was mijn vrijheidsdrang te groot.

In de Dialogen zegt Socrates ook: God komt op de eerste plaats, daarna komt de staat en daarna familie en vrienden. Terwijl ik alleen in mijn cel zat en nadacht over hoe mijn familie en vrienden soms met mijn detentie waren omgegaan, werd ik ontvanke-lijk voor deze gedachte. Want God was er altijd en Hij zou er ook altijd voor me zijn. Ook het principe van de staat met een wetgeving waar het volk zich naar moet schikken, boeide me. Mijn conflict met de wetgeving in Nederland en de liefde voor mijn eiland wakkerden deze interesse nog verder aan. Het bracht me op het idee om een dialoog te schrijven tussen Curaçao en mij.

7 Het Hof: Gerechtshof: hier worden gewoonlijk beroepszaken behandeld

Mijn moeder was op dat moment op Curaçao en ik vroeg haar of ze een Curaçaose vlag wilde meenemen als ze terugkwam naar Nederland. Die hing ik op in mijn cel en er waren dagen dat ik de vlag hees op de galerij van de afdeling, waarmee ik veel opzien baarde bij mijn medege-detineerden en de PIW'ers.

Door het lezen en vooral door mijn interesse voor de oudheid, ontsnapte ik niet alleen uit de gevangenis, maar ook uit de moderne tijd, die mijn ego probeerde te verleiden om met haar mee te gaan. De oudheid daagde me uit om die verleiding los te laten. Later heb ik hier weer een balans in moeten vinden.

Tijdens het lezen bevond ik me soms in de oudheid, dan weer in de Renaissance en dan weer in het hier en nu. Doordat ik geen tv in mijn cel had kon ik me helemaal concentreren op mijn 'reis' door de tijd. In deze veranderde tijdsbeleving kreeg mijn cel een luxe waar zelfs een koning uit de middeleeuwen jaloers op zou zijn. Want nu waardeerde ik wat ik had, veel meer dan toen ik nog buiten was. De dingen die we tegenwoordig als vanzelfsprekend beschouwen, waren voor mij van grote waarde geworden. Ik had verwarming in mijn cel waardoor ik gelukkig geen vuur hoefde te maken, ook voor de verlichting hoefde dat niet. Jagen was niet nodig, al het eten werd mij gebracht. De douche was maar een paar meter van mijn cel vandaan, ik hoefde geen lange afstanden af te leggen om bij een rivier te komen. Zo hielp het lezen mijn waardeoordeel veranderen.

Mijn medege-detineerden zouden me, als ze dit lazen, voor gek verklaren. Maar voor mij was het een gezonde manier om naar de wereld te kijken, en naar mijn detentie. Het gekmakende gevoel van frustratie en onvrede wilde ik achter me laten. Ik wilde niet meer klagen.

Beetje bij beetje verzamelde ik de moed om een uniek individu te zijn in een wereld waar van me werd verwacht dat ik de heersende opvattingen zou delen. Er kwam steeds meer rust in mijn hoofd, maar de andere jongens konden dat niet begrijpen. Want hoe kan iemand nou zestien uur per dag opgesloten zitten in een cel, zonder televisie, en zich nog vrij voelen ook? Die moet wel gestoord zijn, zo redeneerden ze. Ondertussen zag ik hoe gestrest

ze waren, ik hoorde ze klagen over wat ze allemaal niet in hun cel hadden. Precies zoals ik dat deed in het begin van mijn detentie. Tegelijkertijd pochten ze over wat ze buiten allemaal wel hadden, dingen die ze in werkelijkheid al lang waren kwijtgeraakt of zelfs nooit hadden bezeten.

In de Dialogen van Plato werd de liefde beschreven op een manier die helemaal nieuw voor me was. Ik begon anders naar liefde te kijken. Wat zocht ik eigenlijk in een vrouw? En wat had ik een vrouw te bieden? 'Schoonheid' kreeg een heel andere betekenis. Het uiterlijk maakte plaats voor een dieper innerlijk. En ik zag de 'schoonheid' in Jessica. Ik kreeg een relatie met haar, die in de eerste plaats gebaseerd was op vriendschap. We haalden het beste in elkaar naar boven.

Soms kreeg ik de vreemde sensatie dat ik persoonlijk werd onderwezen door deze filosofen. Baltasar Gracian leerde me dat wat het lot me geschonken heeft, belangrijker is dan wat het me heeft onthouden. Jean-Jacques Rousseau leerde me diepgravend zelfonderzoek te doen en mijn leven in te richten zoals ik het bij mijn dood zou willen aantreffen.

Erich Fromm heeft een boek geschreven dat iedere gevangene zou moeten lezen: 'The art of loving'. Volgens Fromm vraagt liefde om kennis, respect, zorg en verantwoordelijkheid, kort gezegd: om een actieve opstelling. Liefde is dus verre van vrijblijvend. Dit boek confronteerde me genadeloos met mijn zwakheden. Ik ging de confrontatie aan en werd strenger voor mezelf. Want bij alles waar ik mee bezig was, liet ik me toch steeds weer meeslepen door verleidingen. Maar Fromm lichtte zaken als concentratie, geduld, discipline en toewijding zodanig uit dat ik er niet omheen kon.

Nietzsche was een apart geval, hij dwong me zo keihard om na te denken over wat ik las, dat ik er soms hoofdpijn van kreeg. Ook door hem werd ik uitgedaagd, vooral door zijn boek 'De vrolijke wetenschap', waarin Nietzsche spreekt over lage naturen, mensen die geleid worden door hun bekrompenheid en achterdocht. Zij blijven liever kuddedieren en kunnen niet begrijpen dat je op de korte termijn af kunt zien van voordelen om op de lange termijn een hoger doel te bereiken. Om de zware kritiek die ik te verduren

kreeg het hoofd te kunnen bieden, plaatste ik mijn critici op de plaats van de lage naturen.

Vooraf bij Nietzsche moest ik opletten dat ik niet meegesleept werd door antisemitische ideeën waar ik het niet mee eens was. Aan de andere kant vond ik bij hem een verklaring voor verschillende historische gebeurtenissen in Europa. Hij stelde mijn objectiviteit op de proef en hield me scherp.

Das Kapital van Karl Marx, een moeilijk boek om te lezen, heeft me ingewijd in een Europa waar ik geen kennis van had. Marx zag de uitbuiting van arbeiders en zelfs kinderen in Europa als een vorm van slavernij. Het was een openbaring voor me, dat slavernij niet veroorzaakt wordt door racisme, maar door hebzucht. Dit maakte dat ik de slavernij op Curaçao in een ander perspectief ging zien. Ik stuitte op een ets van William Blake die dit heel mooi illustreerde: op deze ets werd Europa ondersteund door Afrika en Amerika. Europa misbruikte deze twee werelddelen voor eigen geldelijke belangen en de menselijkheid was hierbij ver te zoeken. Hetzelfde gold voor de industriële revolutie in Europa. Ik las verhalen van kinderen en vrouwen die tot zware arbeid gedwongen werden. Ik kreeg een afkeer van het kapitalisme, maar ook van mijn eigen verleden. Ik zag mezelf weer als de crimineel die ik vroeger was geweest, en beseftte hoe ver ik was gegaan om aan geld te komen. Terwijl er anderen waren die vrijwel niets hadden. Ik voelde me een egoïst. Ik weet nog steeds niet of ik de boodschap van Das Kapital heb begrepen, maar het heeft me wel doen besluiten dat ik nooit winst zal najagen die ik niet met een ander wil delen. Das Kapital gaf me ook inzicht in de structuur van de samenleving. De achterstandswijken, ik begrijp nu beter waarom ze bestaan...

Slachtoffers

Tijdens een voorlichting in de lente van 2010 gebeurde er iets dat diep zou ingrijpen in mijn geweten. Het was druk die avond, er zat een grote groep leerlingen met vrijwilligers die hen begeleidden en een aantal PIW'ers, waaronder Wim. De bijeenkomst verliep zoals gebruikelijk: ik kwam binnen, stelde mezelf voor en daarna werden er vragen op me afgevuurd. De eerste paar minuten was ik altijd zenuwachtig, elke keer weer, en die avond was het niet anders. Meestal vertelde ik aan het einde van de voorlichting waarvoor ik moest zitten, maar die dag vertelde ik dat na een vraag vanuit de groep. Aan mijn rechterkant, tussen mij en Wim in, zat een vrouw die bij een bank werkte, ze was meegekomen als vrijwilliger. Ze vertelde dat ze ooit was overvallen terwijl ze aan het werk was. Ze werd erg emotioneel, keek me indringend aan en vroeg of ik er ooit bij stil had gestaan wat een overval met de slachtoffers doet. Ik was diep geraakt en kon haar geen antwoord geven. Misschien was het de manier waarop ze naar me keek, alsof ze wilde vragen of ik het misschien was die haar had overvallen. Ik moest voorzichtig zijn, want ik hield nog steeds vol dat ik onschuldig was. Ik schudde mijn hoofd. Nee. Ik kon het immers niet weten, want ik was onschuldig. Toen vroeg ze me of hier in de inrichting wel eens gesproken werd over het lot van de slachtoffers van een overval. Kregen wij jongens die hiervoor veroordeeld waren enig inzicht in wat voor impact zo'n

gebeurtenis op hen heeft? Nee, was mijn antwoord, daar wordt hier niet echt iets mee gedaan. Ik vertelde haar over het programma 'Terugdringen Recidive'. Tijdens dit programma wordt onderzocht hoe gedetineerden op het criminele pad terecht zijn gekomen. Vervolgens wordt er een plan van aanpak gemaakt om te voorkomen dat ze in de toekomst terugvallen in hun oude gedrag. Meer wist ik niet te zeggen. De manier waarop deze vrouw naar me keek maakte iets in me los. Voor het eerst stond ik werkelijk stil bij mijn slachtoffers, bij de consequenties van mijn daden.

Terug in mijn cel had ik veel behoefte om met iemand over het voorval te praten, maar dat ging natuurlijk niet. Ook al zou er iemand zijn geweest, dan kon het nog niet, omdat ik in hoger beroep zat. Ik schreef mijn vriendin een brief die ik nooit zou versturen. Toch luchtte het schrijven me op.

Die vrouw was een slachtoffer. Niet mijn slachtoffer, maar wel een slachtoffer, dat nu de kans had gekregen om een dader in de ogen te kijken. Slachtoffers van roofovervallen zien bijna nooit wie hen overvallen heeft. Ik kon me niet goed voorstellen hoe het zou zijn om overvallen te worden, maar ik begreep wel dat het een afschuwelijke ervaring moest zijn. Hoe zou zij zich hebben gevoeld? Ze liet zich gaan, ook al zaten er anderen bij, de leerlingen, PIW'ers en andere vrijwilligers. Terwijl ze met me sprak leek de ruimte kleiner te worden, alsof de muren alleen haar en mij omsloten. Ze had haar kans gegrepen, ook al was ik niet degene die haar had overvallen. Ik zag haar nood, haar boosheid, haar angst, maar ook andere emoties die ik niet kon omschrijven. Wat haar was overkomen, was niet meer terug te draaien. Ik had me nog nooit eerder zo schuldig gevoeld. Iets in mij was voorgoed veranderd.

Ik dacht dat ik al eerder spijt had gevoeld om de dingen die ik had gedaan. Maar die avond betwijfelde ik dat. Misschien had ik spijt gevoeld omdat ik gepakt was. Of omdat ik mijn moeder had teleurgesteld. Spijt betuigen kan iedereen, berouw tonen ook. Maar toen wist ik dat ik nooit spijt had gehad vanwege de slachtoffers, want van hun leed had ik me nooit een voorstelling gemaakt. Tot die avond. Pas op dat moment kregen de beelden en geluiden

van de roofovervallen, die ik nog met me meedroeg, een emotionele lading. Ik werd overvallen door wanhoop, angst en machteloosheid.

Niets had me zo kunnen raken als die blik in haar ogen. Niet de politieagent die had geschreeuwd dat we zouden boeten. Niet de Officier van Justitie die had gezegd dat de maatschappij verloederd raakte door mensen als wij. En ook niet de media die ons als beesten afschilderden. Zelfs de rechter, die me een forse straf van acht jaar had opgelegd, kon me niet doen inzien dat ik flink fout was geweest.

Het was die vrouw, het was die avond. Het ging om haar, zij belichaamde de ellende die ik had veroorzaakt. Ik kon niet weglopen, ik kon niet gaan drinken, of met mijn mededaders de zaak bagatelliseren.

Ik vroeg me af waarom mij dit overkwam. Waarom had ik dit nooit eerder van iemand anders gehoord? Waarom moest ik het zijn die het leed van een slachtoffer onder ogen moest zien? Ik besloot dat deze gebeurtenis een betekenis moest hebben die ik niet mocht negeren.

Een paar dagen later belde ik Jessica en vroeg of ze bij me op bezoek wilde komen. Hetzelfde deed ik met mijn advocaat. Ik dacht voortdurend aan het voorval met die vrouw. Het idee dat ik in contact moest zien te komen met mijn slachtoffers zette zich vast in mijn hoofd. Het was een schokkende gedachte, want het betekende dat ik tijdens mijn hoger beroep zou moeten bekennen. En dat wilde ik niet, ik wilde zo snel mogelijk vrij komen.

Jessica wist niet dat ik schuldig was en nu zou ik haar de waarheid moeten vertellen. Ik zou haar moeten opbiechten dat ik wel degelijk schuldig was. En dat ik, als ik schuld zou bekennen, misschien langer zou moeten zitten dan ik haar had voorgehouden.

Het was een lastig dilemma, maar mijn vastberadenheid groeide; ik wilde bekennen. Mijn advocaat zou binnen afzienbare tijd bij me langs komen. Zijn bezoek zou mijn besluit niet meer kunnen veranderen, maar ik wilde toch alle voor- en nadelen overwegen.

Ik had een moeilijk moment toen ik mijn moeder op de hoogte stelde van mijn beslissing. Ze kon het idee niet waarderen. Ze vond

dat ik al een forse straf had en dat ik niet het risico moest nemen om er nog meer bij te krijgen. Weer sloeg de twijfel toe.

Tijdens mijn gesprekken met Johan had hij me verschillende keren gevraagd of ik wel eens aan de slachtoffers dacht. Steeds ontkende ik weer dat ik iets met die overvallen te maken had, en ik probeerde het onderwerp altijd te vermijden. Toevallig stelde Johan me die week weer dezelfde vraag. Ik liet niets los, maar zei dat ik dit onderwerp over een paar weken met hem wilde bespreken. Ik moest eerst met mijn vriendin praten.

In de dagen die volgden drong het tot me door dat een bekentenis veel meer gevolgen zou hebben dan ik me tot dan toe had gerealiseerd. Het ging niet alleen om de mensen die dicht bij me stonden. Ik moest ook rekening houden met mijn mededaders: wat zouden zij ervan vinden? Ik dacht aan mijn medegedetineerden, vooral de jongens in het HvB, die ik steeds had verteld dat ik nooit van mijn leven zou bekennen. Ik dacht aan de gasten op straat die me kenden, ze zouden nu denken dat ik soft was geworden. Ik zou er niet meer bij horen.

En wat zou de rechter denken? Dat het een truc was om minder straf te krijgen? Dan liep ik het risico om een nog hogere straf te krijgen, dus het zou nog slecht kunnen aflopen. Hoe vastberaden ik ook was om dit te doen, toch zat ik klem. Ik zat klem tussen vragen waarvan ik wist dat ze me van mijn koers zouden brengen. Ik was op mezelf aangewezen.

Ik was op mezelf aangewezen. Deze gedachte trof me als een zweepslag. Ik realiseerde me dat ik al vanaf de eerste dag op mijzelf aangewezen was. Ik was het die hier in de cel zat, ik was het die richting moest geven aan mijn leven.

Ik hield stand, en dat kwam vooral door Angela. Want als er iemand was tegenover wie ik mijn daden zou moeten verantwoorden, dan was zij het. Ook al was ze niet in mijn cel op dat moment, zij gaf me de kracht om door te zetten. Ooit op een dag zou ze te weten komen wat haar vader had gedaan. En vanaf die dag zou ze me vragen gaan stellen. Heel even kroop ik in de huid van het meisje wiens vader ooit een overvaller was. Welke antwoorden zou ze verwachten, welke zou ze willen horen? Ik bedacht me dat ze

zou inzien hoe mijn daden van invloed waren geweest op haar korte leventje.

Kort nadat Angela geboren was, had ik een brief naar haar moeder gestuurd. Hierin vroeg ik of ik Angela kon erkennen en of zij mijn achternaam kon krijgen. Ik beloofde dat ik haar trots zou maken op haar vader en op haar achternaam. Angela droeg nu mijn achternaam en ik had een belofte in te lossen.

Ik wist welke antwoorden ik in haar plaats het liefst zou horen. Als het mijn vader was geweest zou ik het belangrijk hebben gevonden dat hij iets positiefs had gehaald uit zijn daden en uit zijn detentie. Ik wilde Angela kunnen vertellen wat ik tijdens die jaren in de gevangenis had gedaan. Dat ik in de gevangenis een beter mens werd, en me voorbereidde om een goede vader te zijn. Ik wilde er alles aan doen om ervoor te zorgen dat mijn verleden geen struikelblok zou worden in mijn relatie met Angela. Dit betekende dat ik opnieuw moest beginnen.

Steeds had ik de verkeerde vragen gesteld: Zouden ze me wel geloven? Zouden ze geloven dat ik echt een beter mens wilde worden? Zouden ze wel begrijpen dat ik geen hielenlikker was? Met een schok besepte ik dat het niet mijn vragen waren, maar die van de overvaller die ik was geweest. Hij was het die vast zat. Hij schaamde zich voor zijn mededaders en zijn medege-detineerden. Hij was bang voor de rechter, want hij was onecht. Zolang ik hem dit soort vragen liet stellen, huisde hij nog steeds in mij en was ook ik niet echt. Als ik echt wilde veranderen moest ik me niet bezighouden met zulke vragen. Dan hoefde ik ook niet bang te zijn om soft gevonden te worden door mijn oude kennissen. Ik moest moedig zijn. Ik moest een voorbeeld zijn voor Angela. Zodat zij van mijn verleden zou leren dat iedereen fouten kan maken. Maar dat het nog belangrijker is om van je fouten te leren.

Eens vroeg ik aan een jonge medege-detineerde wat zijn ouders ervan vonden dat hij hier zat. Hij zei dat zijn vader hem niets kon vertellen omdat die zelf een crimineel was. Hetzelfde gold voor zijn broer. Ik moest toen aan Angela denken, ik wilde niet dat zij ooit zoiets zou zeggen. Kinderen van criminelen hebben een slechte start. Ik wilde Angela's slechte start weer goedmaken.

Na twee weken kwam Jessica op bezoek. Ik vertelde haar wat me bezighield en wat ik van plan was. Ik legde haar ook uit wat de gevolgen zouden kunnen zijn. Ze steunde me. Ze gaf me precies wat ik nodig had.

Ik sprak ook met Johan. Ik wist dat ik hem iets ging vertellen waar hij naar had uitgekeken. Hij luisterde. We spraken over de stichting Slachtoffer in Beeld⁸. We hebben de formulieren ingevuld en hij heeft ze op de post gedaan. Een paar weken later kreeg ik antwoord. Er zou een bemiddelaar bij me langs komen. Ik was gespannen, want ik had geen idee wat me te wachten stond.

⁸ Stichting Slachtoffer in Beeld richt zich op herstelbemiddeling tussen slachtoffers en daders van misdrijven en verkeersongevallen door het begeleiden van slachtoffer-dadergesprekken, het organiseren van bewustwordingsbijeenkomsten aan daders en het trainen van professionals die werken met slachtoffers en daders. Zie website: <http://www.slachtofferinbeeld.nl>

Hoger beroep

Een jaar voordat deze gebeurtenissen plaatsvonden kon ik me nog niet voorstellen dat ik me ooit om mijn slachtoffers zou bekommeren. Mijn eigen situatie nam me volledig in beslag. Eindelijk had ik nieuws over mijn hoger beroep gekregen. Mijn dossier was dan toch in Den Haag aangekomen. Eigenlijk baalde ik hier wel van. Ik had steeds gehoopt dat het dossier kwijt was en dat het OM niet-ontvankelijk verklaard zou worden. Ik was toen nog steeds een ontkennende verdachte en was van plan om dat voor altijd te blijven. Maar ja, niet getreurd. Mijn hoger beroep zou binnenkort behandeld worden en dan wist ik tenminste waar ik aan toe was. Als het niet bij het Hof zou lukken zou ik in cassatie gaan, desnoods bij het Europese hof. Zo ver was ik bereid te gaan. Het laatste dat ik wilde was toegeven en mijn fouten onder ogen zien.

Toch speelde het idee om te gaan bekennen toen al door mijn hoofd. Mijn hoger beroep zou in augustus 2010 plaatsvinden, drie jaar na mijn arrestatie. Het zou onwaarschijnlijk zijn dat ze me nog zouden vrijlaten. En al zou ik echt onschuldig zijn, de manier waarop ik omging met mijn medeverdachten maakte toch duidelijk dat ik er wel degelijk iets mee te maken had. Ik overwoog alle strategieën. Misschien was het toch gunstiger om te bekennen en spijt te betuigen. Alles om een zo laag mogelijke straf opgelegd te krijgen. Alles om zo snel mogelijk uit de gevangenis te komen.

Toen dacht ik nog niet aan de slachtoffers. Ik dacht aan mezelf en aan Angela.

Na de confrontatie met de vrijwilligster tijdens de voorlichting werd ik me voor het eerst bewust van het feit dat ik slachtoffers had gemaakt. Ik was schuldig en bekennen bij het Hof werd bijna onontkoombaar. Ik had mezelf steeds voorgehouden dat ik een man wilde zijn. Nu kon ik dat bewijzen. Nu kon ik laten zien dat ik alles meende wat ik de afgelopen tijd had gezegd en gedaan. Het was de grootste uitdaging die ik ooit was aangegaan.

Een jaar eerder had niemand kunnen denken dat ik zo iets zou doen, bekennen bij het Hof. Maar nu moest ik wel, ik voelde dat ik geen keus had. Ik moest doen wat juist was, maar het was zo verdomd moeilijk, dat de moed me soms in de schoenen zonk. Ik dacht nog steeds dat ik veel te verliezen had. Het idee dat ik misschien tien jaar in de gevangenis zou doorbrengen was bijna onverdraaglijk. De maximale straf van zestien jaar, die de Officier van Justitie bij de eerste rechtszitting had genoemd, spookte nog steeds door mijn hoofd. Dit was geen spel, dit was mijn leven!

Door te bekennen zou ik alles in de waagschaal stellen. Mijn vrijheid, mijn toekomst, zelfs mijn relatie. Waar was ik mee bezig? Soms wist ik geen antwoord meer op deze vraag. Dan sprak ik mezelf vermanend toe, voordat ik de kans kreeg om te gaan twijfelen.

Toch waren er momenten waarop de twijfel de overhand kreeg. Zouden ze niet denken dat mijn bekentenis een trucje was om een lagere straf te krijgen? Ik was oprecht, maar zou de rechter dat geloven? Hoe vaak krijgen rechters te horen dat een veroordeelde het geloof heeft gevonden, een studie is gaan volgen en het in de toekomst echt anders wil gaan doen? Ik stond zwak. Maar de strijd maakte me sterk. Mijn moed en vastberadenheid groeiden en maakten me minder kwetsbaar. Ik werd rustiger, voelde me niet meer angstig en opgejaagd, zoals de vorige keren dat ik voor de rechtbank moest verschijnen. Ik zou doen wat ik moest doen en mijn goede bedoelingen zouden de uitkomst wel bepalen. Ik was er stellig van overtuigd dat God me zou helpen. Ik bad, mijn vriendin en ik baden samen. En ze zei: "Je komt vrij op God zijn

tijd, niet op onze tijd." Wat een vrouw. Ze gaf me moed, want ze was er voor me, wat er ook zou gebeuren. We zouden hier samen doorheen gaan en daar dankte ik God voor, voor zo'n vrouw.

Ik vroeg aan het afdelingshoofd of hij een rapport over me wilde schrijven en of ik dit mocht meenemen naar het Hof. Ik wist dat ik dan sterker zou staan. Op de afdeling hadden ze immers gezien hoe ik veranderd was. Ze hadden gezien hoe ik had gevochten met mezelf, maar ook hoe ik uit het gevecht tevoorschijn was gekomen. De rechters en de Officier van Justitie wisten dit niet. Ik had het rapport echt nodig. Het afdelingshoofd schreef een overtuigend verslag voor me. Ik was blij, vooral met de moeite die hij voor me deed. Gedetineerden zeggen vaak dat het personeel niets om hen geeft. Aan het begin van mijn detentie vond ik dat ook. Maar later ben hier genuanceerder over gaan denken. Er waren wel degelijk PIW'ers die me wilden helpen, toen ze zagen en voelden dat ik wilde veranderen. Toen ik geen spelletjes meer met ze speelde, bleken deze PIW'ers bereid zich voor me in te zetten.

Iedereen wist intussen dat ik zou gaan bekennen, behalve mijn nieuwe advocaat. Wekenlang liep ik te tobben. Hoe kon ik het hem vertellen? Mijn advocaat was een strijder die zijn zaken wilde winnen. Hij zou zeker proberen me ervan te overtuigen dat ik moest volhouden. Dat er nog veel uit de zaak te halen viel. Ik zou hem als laatste over mijn voornemen vertellen.

Dat ik een nieuwe advocaat had was te danken aan Artan, een medegedetineerde uit Albanië. Hij en ik liepen vaak samen rondjes tijdens het luchten en er was een band tussen ons ontstaan. Nadat ik was veroordeeld tot acht jaar cel en terug kwam op de afdeling, vond hij dat ik een betere advocaat nodig had: zijn advocaat. Hij gaf me de indruk dat hij wel een van de beste advocaten moest hebben. Hij zou hem voor me betalen. Ik vond het allang prima, het gaf me hoop op strafvermindering bij mijn hoger beroep.

Artan werd kort daarna vrijgelaten en dat bevestigde alleen maar de kwaliteiten van zijn advocaat. Toen deze voor het eerst bij me op bezoek kwam legde ik hem de situatie uit. Ik moest vrij komen, zo vertelde ik hem. Ik wist zeker dat ik altijd zou blijven

ontkennen. Hij werd immers door de Albaniër betaald om me vrij te krijgen?

En nu was ik net zo vastberaden in mijn besluit om te bekennen. Wat zou mijn advocaat hier van vinden? Ik zou hem misschien niet eens meer nodig hebben. Hoe moest ik het hem in hemelsnaam vertellen? Na al dat machogedrag dat ik had vertoond!

Hij kwam bij me langs en ik vertelde hem over mijn plan. Hij kon zijn oren niet geloven, zo kende hij me niet. Ik was toch ook een strijder? Ik wilde toch altijd winnen, net als hij? Maar mijn besluit stond vast. Ik vertelde hem dat ik bezig was contact te leggen met de slachtoffers om hen mijn excuses aan te bieden. Hij vond het allemaal wel positief, en misschien vroeg ik hem juist daarom of hij vond dat ik gek geworden was. Had het leven in de gevangenis mijn verstand aangetast?

Nu het hoge woord eruit was, werd ik rustiger. Ik vertelde hem over mijn geloof, over mijn vriendin en Angela, over hoe ik de dingen voortaan wilde aanpakken. Ik hield een speech over deugd en menselijke waarden. Ik zei hem dat dit nu mijn strijd was, en dat mijn bekentenis een overwinning zou zijn. 'We winnen hoe dan ook', zei ik tegen hem. Dat was goed, vond hij. Maar we hadden het toch over strafvermindering en hoopten dat ik van acht naar zes jaar zou gaan. Daar gingen we voor. Zes jaar zou betekenen dat ik nog precies een jaar te gaan had, dus dan kon ik direct met een enkelband naar huis!

In die periode sliep ik goed. Er was een serene rust over me gekomen. Er kon niets misgaan, dacht ik steeds. Ik zou er gewoon heen gaan en mijn verhaal doen en een paar maanden later zou ik alweer een nieuwe start kunnen maken. Daar was ik intussen heilig van overtuigd.

Mijn medegegedetineerden vielen me voortdurend lastig met de vraag of ik echt wilde bekennen. En ze keken me afkeurend aan wanneer ik steeds weer een bevestigend antwoord gaf. Wat bezielt hem, zag ik ze denken. En daar ging ik weer, ik verdedigde mezelf. Maar het gaf me ook voldoening. Dat ik het zonder schaamte kon

vertellen! En door het hun te vertellen distantieerde ik me van het criminele leven.

Mijn verandering leidde ertoe dat de jongens niet meer naar me toe kwamen met hun snode plannetjes, zoals dat in het HvB gebeurde. Ik was niet meer iemand waar je mee in zee kon gaan. Waren ze bang dat iemand die zichzelf verraadt ook in staat zou zijn om hen te verraden? Al zou ik dat nooit doen, ik was blij dat hun aandacht voor mij verslaptte. Rottigheid kwam niet meer mijn kant op en jongens die vroeger met me over overvallen praatten kwamen nu om gesprekken te voeren over bijvoorbeeld het onderwijs in de Pl. En ja, soms ook over het geloof. Ik vond het fascinerend.

Het hoger beroep kwam steeds dichterbij. Alles wat er de afgelopen jaren met me gebeurd was kwam weer naar boven. Ik was nog steeds vastbesloten. Voor het eerst was ik rustig voordat ik naar de rechtbank moest.

Eindelijk brak de dag aan waarop ik voor de rechter moest verschijnen. Ik werd wakker en bad om een goede afloop. Ik ging met goede moed naar buiten. Het was voor het eerst dat het transportbusje op tijd was, anders moest ik altijd uren in een klein hokje wachten op vervoer. Maar die dag ging het allemaal heel snel. Ik wist dat Jessica er ook zou zijn en moest steeds denken aan de vorige keer dat ik voor de rechter moest verschijnen. Er kwam toen niemand echt voor mij, de mensen die kwamen waren nieuwsgierig en wilden de show niet missen. Laura was zelfs helemaal niet gekomen. Maar nu, nu kwam mijn vriendin om me te steunen.

Ik liep de zaal binnen en ik zag haar zitten. Ze had krukken bij zich, want haar enkel was overbelast. Ik dacht: ze houdt echt van me. Ik liep op mijn medeverdachte af en gaf hem een hand, hetzelfde deed ik met mijn advocaat.

Ik had een ongekend gevoel toen ik daar zat. Ik ging aan de rechters vertellen wat ik gedaan had! De Officier van Justitie begon met zijn requisitoir, daarna nam de rechter het woord. Mijn advocaat vertelde aan de rechter dat ik zou bekennen.

Nu werd ik nerveus, al had ik het idee dat ik niets te verliezen had. Toch hing in de rechtszaal een ontspannen sfeer, die ik nooit

eerder zo had meegemaakt. Op een zeker moment draaide ik me om en keek mijn vriendin aan. Ik wilde haar een knipoog geven, maar dat leek me niet verstandig, omdat ik niet wist hoe dat opgevat zou kunnen worden.

Daar zat ik dan, wetende dat ik binnen enkele minuten schuld zou bekennen. Maar ik hoefde niets te zeggen; de rechter had het al van mijn advocaat begrepen. Ze vroeg me om een bevestigend antwoord. Ik knikte en zei volmondig ja. De Officier wilde aanvankelijk twaalf jaar eisen. Later bracht hij zijn eis terug tot 'maar' acht jaar gevangenisstraf.

Twee weken later zou ik het vonnis van mijn advocaat te horen krijgen. Op de bewuste dag werd ik ontspannen wakker, ik maakte me niet echt zorgen. Wel dacht ik aan het alternatieve scenario; als ik was blijven ontkennen, zou ik vandaag misschien wel tot twaalf jaar veroordeeld worden. Nu wist ik dat het wel mee zou vallen. Stiekem hoopte ik dat ik diezelfde middag mijn spullen zou kunnen pakken. Maar dat was onwaarschijnlijk, mijn zaak had namelijk een politiek tintje gekregen toen ik in eerste aanleg veroordeeld werd. De samenleving vroeg om harde straffen. Een paar dagen voor onze eerste veroordeling was er een top geweest tussen Justitie, de burgemeester en andere hoge piefen die besloten dat het afgelopen moest zijn met de overvallen in Rotterdam. Wij werden toen als voorbeeld genomen. Met dit gegeven in mijn achterhoofd wist ik dat de rechters vandaag niet al te mild zouden oordelen. En toch had ik hoop. Ik zat al zo lang binnen dat ik vast heel snel naar een open inrichting zou kunnen of zelfs met een enkelband naar huis.

Om twee uur zou het vonnis bekend zijn. Ik belde mijn advocaat, maar steeds kreeg ik zijn assistent aan de lijn die me vertelde dat er nog niets binnen was gekomen. Ik moest later nog maar eens bellen. Na een uur belde ik mijn tante en die vertelde dat mijn neef Mike zes jaar had gekregen en dat hij nu nog precies een jaar moest zitten. Dit betekende dat hij in principe meteen met een enkelband naar huis zou kunnen. In principe, want de aanvraagprocedure neemt gewoonlijk al acht weken in beslag. Bureaucratische rompslomp. Ik was blij voor hem, hij was al min

of meer 'vrij'. Dan moest ik toch ook wel strafvermindering krijgen? Ik besloot dat ook ik zes jaar zou krijgen. Ik schreeuwde het over de afdeling en iedereen dacht natuurlijk al dat ik vrijgelaten zou worden.

Pas later in de middag kreeg ik mijn advocaat aan de lijn en hij vertelde me dat het zes en een half jaar was geworden. Zes en een half jaar gevangenisstraf. Ik was enigszins verbaasd, ik hoopte toch op zes, daar gingen we voor. Maar ik was ook blij, want nu hoefde ik nog maar een jaar en drie maanden. Over drie maanden zou ik al naar huis kunnen met een enkelband! Ik dankte God voor de uitkomst. Ik zou snel weer thuis zijn. Ik zou met Angela buiten kunnen spelen in plaats van tussen de gevangensmuren tijdens de vader-kind dagen. Jessica was ook opgetogen. Nu konden we vooruitkijken.

De reactie van mijn medegevangenen en mijn familie vond ik wel vermakelijk. Ze hadden me altijd gewaarschuwd dat bekennen het domste was dat ik kon doen. En nu was mijn straf toch lager uitgevallen. 'Je hebt er goed aan gedaan', zeiden ze nu. In ieder geval waren ze blij voor me en dat deed me goed. En wat maakte het uit? Ik had toch al jaren in de gevangenis doorgebracht.

Intussen ging de tijd buiten gewoon door, veel sneller dan binnen. Nu moest ik tot december wachten om met enkelband naar huis te kunnen. Het was september 2010.

Contact met de slachtoffers

Tijdens mijn overwegingen of ik nou wel of niet contact moest zoeken met mijn slachtoffers, bedacht ik wel duizend argumenten om het niet te doen. Ik dacht na over de ernst van mijn daden. Zouden ze geen wraak willen nemen? Ze wisten niet wie ik was, mijn gezicht hadden ze nooit gezien, en nu zou ik mezelf gaan blootstellen? Mijn angst leek heel reëel. Met mijn vroegere mentaliteit had ik in hun situatie immers ook wraak genomen als ik de kans had gekregen.

Ik dacht aan mijn medegedetineerden. Stel dat zij erachter kwamen dat ik dit wilde doen, wat zouden ze dan zeggen? Ze zouden vast vinden dat ik een watje was geworden. Of helemaal krankzinnig.

Ook dacht ik aan mijn hoger beroep, dat toen nog moest plaatsvinden. Stel dat ik aan de rechter zou vertellen dat ik mijn slachtoffers wilde ontmoeten, zou hij dan niet denken dat het een truc was om een lagere straf te krijgen?

Zoveel vragen, zoveel gedachten gingen er door me heen. Maar steeds weer zag ik die vrouw voor me zitten. En ik dacht aan mijn eigen slachtoffers. Ze hebben hier recht op, besloot ik. Als het gevoel dat ik kreeg, toen ik met die vrouw sprak, ook maar enigszins oprecht was, dan hoorde ik dit te doen.

Ik sprak erover met Johan. Van mijn kant was het meer een overleg over de voors en tegens, maar hij was heel stellig; dit hoorde

te gebeuren. En eigenlijk was ik het met hem eens, ik moest dit gewoon doen. We hebben de formulieren ingevuld en we zouden binnen twee weken antwoord krijgen. Er zou een bemiddelaar van de stichting Slachtoffers in Beeld langs komen om het een en ander door te nemen. Ondertussen bereidde ik me voor op mijn hoger beroep.

Een paar weken na mijn hoger beroep zou ik het eerste slachtoffer spreken. Van te voren had ik de procedure met de bemiddelaar doorgenomen. In de dagen die aan de ontmoeting vooraf gingen was ik erg gespannen, hoe zou ik reageren? Hoe zou het slachtoffer reageren? Zou ze schreeuwen, zou ze willen schoppen en slaan? Haar vriend zou meekomen, zou hij me schoppen en slaan? Zoveel vragen. Maar ik wist dat ik er goed aan deed. Voor mezelf zou het ook goed zijn. Als ik mijn detentie goed wilde afsluiten, dan hoorde dit er ook bij.

Het was een vreemde gewaarwording om tegenover iemand te staan die ik eerder had overvallen. Ik zag en voelde haar angst, haar boosheid, maar ook haar nieuwsgierigheid.

Ik kan in dit boek niet openhartig zijn over de inhoud van de gesprekken, die is vertrouwelijk. Maar ik kan wel zeggen dat ik haar leven heb verpest. Door mij kan ze veel dingen niet meer zelfstandig doen. Ze leeft nog steeds met angst, en dat komt door mij. Ik heb mijn excuses aangeboden, ik heb gezegd dat het me spijt, maar ik kan het niet meer terugdraaien. Hoe graag ik dat ook zou willen. Door het contact met mijn slachtoffers werd ik keihard geconfronteerd met de gevolgen van mijn daden. Ik draag nu een schuld met me mee die niet meer te vereffenen is.

Er waren ook slachtoffers die niet reageerden. Sommigen konden het niet aan, ze waren bang dat een confrontatie oude wonden zou openrijten. Er waren ook slachtoffers die zeiden dat ik hun leven had verwoest en dat ze mij nooit zouden kunnen vergeven. Anderen konden me wel vergeven en lieten toch iets van zich horen, al wilden ze me niet zien. Ze lieten me via de bemiddelaar weten dat iedereen een tweede kans verdient en dat dit ook voor mij gold. Of ze wensten me een goed leven toe en hoopten dat ik

nooit meer een overval zou plegen. Tenslotte waren er nog slachtoffers die verhuisd waren en die we niet meer konden traceren.

Alle reacties heb ik positief ontvangen, ook de boze en pijnlijke. Ik was schuldig en had geen excuus; de overvallen kon ik nooit meer ongedaan maken. Maar ik had wel gedaan wat ik kon. Ik had mijn best gedaan om met hen in contact te komen. Ik had ze in ieder geval de kans gegeven om vragen te stellen en hun boosheid te uiten.

Door de ontmoetingen met de slachtoffers kreeg ik meer zelfinzicht. Zij konden me vertellen hoe agressief ik me had gedragen. Zij legden mijn kwetsbaarheid bloot door te vragen waarom. Er vond een terugkoppeling plaats tussen het motief van de daad en de zware consequenties die het voor anderen met zich mee had gebracht. Ik durfde aan mezelf te vragen: hoe kon je zo iets doen, was jij het wel die het deed?

De slachtoffers vroegen me wel eens of ik onder invloed was geweest van alcohol of drugs. Dat was niet zo, maar ik was wel degelijk onder invloed van iets dat een soort bewustzijnsvernauwing bij me teweeg bracht. Want waar haalde ik het lef vandaan om dit soort dingen te doen, nuchter! Het was een les voor me. Het deed me inzien dat hebzucht meedogenloos is. Hebzucht kent geen medelijden, ook niet voor degene die het met zich meedraagt. Hebzucht zoekt rechtvaardiging in zichzelf.

De slachtoffers hebben veel in me losgemaakt. Hun ogen spraken verwachting uit. Ze verwachtten van mij dat ik ze zou kunnen helpen. Dit gevoel zal ik mijn hele leven met me mee dragen: dat ik iets terug moet doen. Dat ik behulpzaam moet zijn. Juist omdat ik mijn daden niet ongedaan kan maken vraag ik me af: 'Wat kan ik voor een ander betekenen?' Nu ben ik tot veel meer bereid dan ik vroeger ooit voor iemand zou doen.

De slachtoffers en ik hebben iets dat ons bindt. Dat klinkt vreemd, maar een overval is een heftige gebeurtenis die je nooit van je leven meer vergeet, net als de mooie momenten in je leven. De mooie momenten deel je met de mensen die je na aan het hart liggen. Een overval berooft je niet alleen van je gemoedsrust, maar er dringt ook nog eens iemand je leven binnen, iemand die

je angst inboezemt en die je het liefst wilt mijden, als je al weet wie het is. Het is als een nare, negatieve verliefdheid. Je wilt iets van degene die je kapot heeft gemaakt, net zolang tot je het krijgt. Zo ben je als slachtoffer in gedachten voortdurend bezig met de dader en wordt hij het voorwerp van een hardnekkig verlangen. Een verlangen naar wraak, naar genoegdoening, of zelfs naar een manier om te kunnen vergeven. Hij beheerst je gedachten en je wilt weten wie hij is, al ben je nog zo bang voor hem.

Zo heb ik vaak geprobeerd me voor te stellen wat mijn daden teweeg hebben gebracht bij de slachtoffers. Niet alleen tijdens de overval, maar ook in de periode erna. Maar ik ben bang dat ik nooit in staat zal zijn om het werkelijk te begrijpen.

Hulpverlening

De weken kropen voorbij en 's avonds in mijn cel vroeg ik me menigmaal af waar ik aan begonnen was. Toen ik iedereen, inclusief mezelf, nog voor de gek hield, ging het allemaal zo makkelijk. Nu niet meer. Door oprecht te zijn had ik argwaan gewekt, die niet meer zou verdwijnen. Misschien zouden ze me toch altijd als een boef blijven beschouwen, ook al was ik veranderd. Zo moest ik bijvoorbeeld in behandeling vanwege de delicten die ik had gepleegd.

Ik geloof niet dat er een geneesmiddel bestaat tegen hebzucht. Zeker niet als die zo ernstig is dat alle menselijkheid er voor moet wijken. Mijn vroegere hebzucht was onlosmakelijk verbonden met het imago dat ik hoog moest houden. Ik genoot van respect en aanzien. Mijn wereldbeeld zag eruit als een videoclip van een gangsta rapper. Hoe ik de wereld ervoer, wat ik van het leven verwachtte, het was allemaal zo betekenisloos. En daar moest verandering in komen. Maar niemand kon mij veranderen door te zeggen; doe dit niet of doe dat niet. Ik moest het zelf doen, door anders naar de wereld en mijn medemensen te leren kijken. Door tot nieuwe inzichten te komen, die ik niet bij een training of bij een bijeenkomst kon halen. God was met me bezig....

Ik had de criminaliteit afgezworen vanuit een innerlijke overtuiging, maar de mensen om me heen dachten dat de omstandigheden me hadden gedwongen. Ze geloofden me niet, en ik

betrapt me erop dat ik mezelf aan het verdedigen was. Weer sloeg de twijfel toe, want ik vroeg me af wat beter was: een crimineel blijven of mezelf de rest van mijn leven moeten verdedigen. Van een crimineel wordt geen voorbeeldig gedrag verwacht, maar ik zou voortdurend in de gaten worden houden. Een misstap zou mij zwaarder worden aangerekend dan een ander. Ik kreeg het gevoel dat ik haast een heilige moest zijn. Of liever een schijnheilige; men vond immers dat ik mijn leven noodgedwongen had gebeterd en niet uit vrije wil? Op deze manier zou ik geen schijn van kans maken.

Deze conclusie wilde ik niet trekken, ik wilde me niet laten meeslepen door zulke gedachten. Het werkte demotiverend. Alsof ik niet in mezelf zou geloven.

Vreemd genoeg werkte mijn 'behandeling' ook demotiverend. Het proces dat ik doormaakte werd erdoor ondermijnd. Het begon allemaal met mevrouw Kooijman, een Antilliaanse vrouw die bij de reclassering werkte. Zij zou een rapportage over me maken. Mijn eerste ontmoeting met haar verliep als volgt: ik kwam de ruimte binnen waar zij aan een bureau zat, haar hoofd gebogen over een stapeltje documenten. Ik zei: 'Goedemorgen.' Zij zei: 'Ga zitten.' Geen hand, geen groet, ze keek me zelfs niet aan. Toen ze klaar was met haar documenten richtte ze zich tot mij en begon met de intake. Volgens haar was mijn moeder een slechte moeder. Ze had geen goed woord over voor mijn opvoeding. En elke keer wanneer ik zei, dat ik het anders had ervaren, antwoordde ze dat dit mijn beleving was. Maar dat de werkelijkheid anders was geweest. Daar zat ik dan, met een vrouw die uit hetzelfde land kwam als ik, die mij vertelde dat mijn opvoeding niet deugde, dat mijn moeder niet deugde. Ik bleef rustig, maar als ze mij een jaar of twee eerder zo had behandeld, had ze een groot probleem met me gehad. Ten koste van wat dan ook. Hulpverleners en PIW'ers kunnen zich veel veroorloven. Ze hebben maatregelen achter de hand waarmee ze je hard kunnen treffen. Wanneer ik me bijvoorbeeld zo vernederd had gevoeld door deze vrouw dat ik agressief was geworden, dan zou mijn detentiefasering in gevaar zijn komen. En dat weten ze.

HULPVERLENING

Het is een machtsstrijd waar je tegen je zin aan meedoet en die je altijd verliest.

Nog nooit in mijn leven had ik een vrouw ontmoet waar zoveel gif in zat. Een vrouw die een landgenoot zo neer kon halen. Toen ik bij haar wegliep dacht ik aan een joint. Nog nooit in mijn leven had ik marihuana gerookt of enige andere drugs gebruikt. Nu snapte ik waarom sommige jongens drugs gebruiken. Hoe ze aan de werkelijkheid willen ontsnappen. Rapporten worden geschreven door één persoon, die misschien een gesprek van een half uur met je heeft gehad. Ze worden vervolgens door anderen voor waar aangenomen en als basis gebruikt voor de behandeling van je problemen. Als gedetineerde sta je machteloos. Je krijgt het gevoel dat je een nummer bent, een beschadigd object dat opgelapt moet worden, zodat het weer enigszins toonbaar kan worden opgeleverd.

Ineens moest ik nog een heel traject doorlopen, terwijl ik voor mijn gevoel al bijna vrij was. Maar ik had geen keus, want als ik niet meewerkte aan mijn behandeling kon ik niet 'doorfaseren', en dan kon ik niet binnen afzienbare tijd met een enkelband naar huis. Eigenlijk wist ik het niet eens zeker, de een zei dat de behandeling verplicht was, terwijl de ander zei dat je wel degelijk kon doorfaseren zonder aan bepaalde programma's mee te doen. In ieder geval had ik het gevoel dat ik maar beter kon meewerken.

Ik werd op de proef gesteld. Moest ik vasthouden aan mijn principes? Als ik alleen maar meedeed aan de programma's om door te kunnen faseren, was ik dan wel echt veranderd? Was ik dan niet nog steeds dezelfde hypocriet die voor de makkelijke weg ging? Het was een lastig dilemma, want ik wilde zo graag weer buiten zijn, hele dagen met Angela kunnen doorbrengen, bij mijn vriendin zijn en bij mijn familie. Ik wilde zo snel mogelijk vrij zijn, want in de buitenwereld zou ik pas kunnen laten zien dat ik echt veranderd was, dan zou het pas echt beginnen. Maar het gevoel dat ik ergens mee bezig was waar ik niet honderd procent achter stond, drukte zwaar op me.

Moest ik dit spelletje dan maar meespelen voor de 'greater good'? Of moest ik er eerlijk met mijn familie over praten?

Moest ik tegen ze zeggen dat ik liever langer wilde zitten dan meedoen aan een behandeling waar ik niet achter stond? Mijn familie zou zeggen dat ik aan hen moest denken. Ze zouden me vragen om mijn principes aan de kant te zetten.

Ik wist niet hoe ik hen kon uitleggen hoe ik me voelde elke keer wanneer ik uit de behandeling kwam. Het was alsof ik weer werd teruggetrokken naar een zone waar ik absoluut niet meer wilde zijn.

Misschien moest ik het niet al te persoonlijk opvatten. Ik wist dat er verschillende partijen met me bezig waren, allemaal met hun eigen belang. Ik wist dat ik als gedetineerde bovenaan stond omdat ik tot de doelgroep behoorde. Iedereen maakte zich druk om mij, om mijn verleden, mijn toekomst. Maar in werkelijkheid stond ik helemaal onderaan, omdat ik geen zeggenschap meer had over mijn eigen leven.

Wat waren hun belangen? Wat wilden ze van me? Ik stond machteloos toe te kijken hoe anderen mijn leven uitstippelden en beoordeelden. Er werden rapportages over mij samengesteld waarin ik mezelf niet eens herkende. Ze leken over iemand anders te gaan. Ze waren gekleurd door de visie van de hulpverleners die ze hadden geschreven, en misschien ook wel door de financiële belangen die eraan vastkleefden. Voor elke gedetineerde die behandeld moest worden werd een geldbedrag beschikbaar gesteld. Ik had de indruk dat dit geld geen middel meer was om te kunnen behandelen, maar verheven was tot een doel op zichzelf.

Ik heb een rapportage over mezelf die zo vervormd is, dat ik medelijden met mezelf zou kunnen krijgen. Mijn jeugd, die ik zelf als niet onprettig heb ervaren, werd door een hulpverlener zo zwart afgeschilderd, dat het vreemd zou zijn als ik geen crimineel was geworden. Mijn opvoeding werd zo ernstig bekritiseerd dat ik mijn moeder wel erg veel kwalijk zou moeten nemen. Ik hoefde geen deskundige te zijn op dit gebied om te weten dat zij zich ernstig vergisten. Volgens de rapportages die er lagen was ik 'ziek' en diende ik behandeld te worden. Maar als dit waar zou zijn, waar waren ze dan toen de symptomen van mijn ziekte zich begonnen te openbaren? En liepen er niet heel veel kinderen rond met

HULPVERLENING

dezelfde symptomen? Wat werd daar mee gedaan? 'Nee, het ging om mij', zouden ze dan zeggen, 'ik moest niet te abstract gaan denken.'

Het deed pijn dat mijn opvoeding werd verguisd en dat mij werd voorgehouden hoe mijn jeugd had moeten zijn. Ik kon mezelf niet verdedigen, ik was immers een crimineel. Zelf wist ik wel waar het mis was gegaan, maar dit kwam niet overeen met wat zij tijdens hun opleiding hadden geleerd.

Ik volg nu zelf vakken als sociale psychologie, maar ik heb een ander referentiekader dan iemand die niet op straat heeft geleefd. Daardoor lukt het niet altijd om objectief te blijven, al wordt dat wel van me verwacht.

Justitiële hulpverleners zijn ook maar mensen en stellen zich dus niet altijd even professioneel op. Natuurlijk proberen ze dat wel, maar ze zitten midden in een negatieve cultuur waar ze maar moeilijk bovenuit kunnen stijgen. Ze worden er gemakkelijk door meegesleept en raken zo hun neutraliteit kwijt. Het klinkt misschien arrogant, maar als gedetineerde die serieus aan zichzelf wilde werken en langzaam tot inzicht kwam, begreep ik wat er nodig was om de weg voor me vrij te maken. Ik las ook boeken. Ze sloegen de plank mis, in ieder geval bij mij. De hindernissen die ik tegenkwam, en die ik zo duidelijk zag, leken buiten hun gezichtsveld te liggen.

Hulpverleners in Nederland hebben te maken met veel verschillende culturen, gewoontes, opvattingen en religieuze achtergronden. Het is dan erg verleidelijk om in groepen te denken. Dit leidt echter onherroepelijk tot generaliseren. Individualiteit wordt niet meer gewaarborgd.

Zo bezien bevond ik me in een lastige positie, want ik behoorde tot allerlei groepen waar een negatieve bijklank aan gekoppeld werd: ik was Antilliaan, allochtoon, crimineel en gedetineerd. De hulpverleners die zich met mij bezighielden definieerden mijn problemen op basis van wat ze over deze groepen dachten te weten. En ze veronderstelden dat ze hieruit ook de oplossingen konden afleiden.

Het gevolg was dat ze me steeds confronteerden met wat ik niet moest zijn. Maar wat ik wel zou kunnen zijn, daar kreeg ik eigenlijk helemaal geen beeld van. Ik had het geluk dat ik mensen was tegengekomen aan wie ik me kon spiegelen. Manûs was zo iemand. Hij gaf me een doel om naar te streven; door onze gesprekken kon ik me een beeld vormen van wie ik wilde worden.

Het is niet efficiënt om problemen individueel aan te pakken. En in Den Haag wordt steeds meer bezuinigd. Terwijl ik dit schrijf denk ik aan de schuursponsjes waar we mee konden afwassen. Van het ene op het andere moment kregen we die niet meer. Het klinkt onbenullig, maar zulke ongemakken wekken irritaties op die flink uit de hand kunnen lopen.

Bezuinigingen op de ene plek leiden vaak tot toenemende kosten elders. Soms is het dweilen met de kraan open. De kosten die bespaard worden door te snijden in 'maatwerk', worden weer uitgegeven aan het aanpakken van de toegenomen criminaliteit. Men bezuinigt op onderwijs, welzijn en cultuur en dit moet weer gecompenseerd worden met meer agenten op straat, om de burger een veilig gevoel te geven. Intussen worden de problemen niet aangepakt waar het nodig is: bij de wortel.

Criminelen hebben ook kinderen, wat gebeurt daarmee? Ik heb het geluk dat Angela nog een peuter is. Ik kan er voor haar zijn en zal een belangrijk deel van haar opvoeding voor mijn rekening kunnen nemen. Maar ik ken mensen met kinderen die al in de jeugdzorg zitten, onder het toezien van reclassering en kindbescherming, en die ik vroeg of laat toch in de criminaliteit zie belanden. Ik wil hiermee absoluut niet het belang van deze instanties tegenspreken. Bovendien beschik ik niet over cijfers. Maar wat betekenen cijfers als het om kinderen gaat? Elk geval is er een. Eén enkele jongere die in de criminaliteit belandt omdat de opvoeding tekort heeft geschoten, is al een ernstig probleem dat om zorgvuldige aandacht vraagt.

Wanneer ik slechter uit de gevangenis was gekomen, wie weet hoe het Angela dan was vergaan? Haar moeder kan prima voor haar zorgen, daar twijfel ik geen moment aan. Maar elk kind heeft een vader nodig. Vaders horen bij te dragen aan de zorg en opvoe-

ding van hun kinderen. Financieel, sociaal en maatschappelijk. Wanneer ze dit niet kunnen, om welke reden dan ook, verdienen hun kinderen de nodige aandacht en hulp. Ik vind het belangrijk dat de overheid hier op toeziet. En ik denk dat velen, ook de gedetineerden zelf, deze opvatting met mij delen.

Het verhaal van de jonge medege-detineerde die vond dat zijn vader hem niet veel te zeggen had omdat die zelf een crimineel was, is een schrijnend voorbeeld van falende hulpverlening. Blijkbaar heeft niemand zich om hem bekommerd, voordat hij de fout inging. Ik zou het mezelf niet kunnen vergeven als een van mijn kinderen dit ooit zou zeggen.

De rapportage die zo'n vertekend beeld gaf van mij en mijn leven, is een ander voorbeeld van hoe het niet zou moeten. Zelfs de PIW'ers die me al langer kenden schrokken van wat ze lazen. In dit rapport werd het beeld geschetst van een onverbeterlijke boef die dringend behandeld moest worden. Het was een vernederend rapport, want er stonden veel onwaarheden in.

Deze rapportage kwam op een moment waarop er eigenlijk met frisse blik naar mijn situatie moest worden gekeken. Ik wilde veranderen, ik zat midden in de strijd. Maar daar werd geen rapport over geschreven, geen plan van aanpak en geen risicoanalyse.

Pas later ging ik naar de psycholoog, maar veel vaker voerde ik gesprekken met Johan, de dominee. Ik heb veel aan deze gesprekken gehad. Johan heeft belangrijke veranderingen in gang gezet. Maar hij was niet de primaire persoon die zorg moest dragen voor mijn 'geresocialiseerde' terugkeer in de maatschappij. Hij was geen feitelijke hulpverlener en beschikte niet over de middelen en bevoegdheden om het proces dat ik doormaakte in goede banen te leiden. Anderen die dat wel konden werkten volgens een starre procedure, waardoor ze helaas weinig bijdroegen aan mijn ontwikkeling.

Mijn vrijlating, met enkelband, zou aanvankelijk plaatsvinden in juni 2011. De risicoanalyse, die gewoonlijk negen maanden eerder gepland wordt, zou dus plaatsvinden in het derde kwartaal van 2010. Tijd genoeg, zou je denken. Maar het resultaat van mijn risicoanalyse was, dat ik een behandeling moest

ondergaan. Waarom was dat niet eerder gebeurd? Mijn jeugd was in de tussentijd niet veranderd. Als mijn jeugd zo'n belangrijke rol had gespeeld, waarom had men hier dan niet vanaf het begin van mijn detentie aandacht aan geschonken?

Al die tijd was er niets wezenlijks gebeurd. Ik moest mijn eigen lot bepalen. Ik kon een slechtere boef worden of een beter mens. Uiteindelijk is het laatste gebeurd, maar niet voordat het helemaal de verkeerde kant op dreigde te gaan. In het HvB, maar ook de eerste periode in de gevangenis, ging ik steeds weer de fout in door bijvoorbeeld drugs te dealen, te gokken, drank te stoken of mee te doen aan afpersingen. Net als op straat draaide het allemaal om geld. Net als op straat probeerde ik iedereen te slim af te zijn. Steeds op zoek naar informatie om het beter te kunnen aanpakken. Zo bezien kan de gevangenis inderdaad als een leerschool beschouwd worden. Je kunt er van andere gevangenen leren om een betere boef te worden!

Het had heel anders met me af kunnen lopen, dat geef ik eerlijk toe. Ik heb moeten vechten om een beter mens te worden. Het is me gelukt, eerder ondanks dan dankzij het gevangenisstelsel. Ik heb zelf mijn keuze gemaakt, maar ik heb ook het geluk gehad de juiste mensen te ontmoeten. Mensen die me de juiste weg wezen en die me steunden tijdens mijn moeizame tocht.

De hulpverleners bedoelden het ongetwijfeld goed, maar door hun weerspannige houding voelde ik me vaak ontmoedigd en vernederd. Het leek wel alsof het hun bedoeling was dat ik de grip op mijn leven zou verliezen. Natuurlijk was dat niet waar, maar zo kwam het wel op me over. Ik was de regie over mijn leven kwijt. Zij bepaalden en ik had geen keus. Mensen zeggen dat je altijd een keus hebt. Maar niemand was erbij wanneer ik met een hulpverlener in een ruimte zat. Niemand zag hoe deze me aankeek en me vertelde dat ik aan dit of dat programma moest meedoen, omdat ik anders niet kon doorfaseren. Is dat een keuze? Ik beleefde het als een aantasting van mijn toch al zo wankel gevoel van eigenwaarde. Ik had al gekozen voor het rechte pad, en ik wist ook hoe ik dit pad wilde bewandelen. Maar ik voelde me niet gesteund.

HULPVERLENING

Het leek er eerder op dat me de weg werd versperd, omdat het niet hun weg was die ik had gekozen.

Ik voelde me gedwongen mee te doen aan programma's, waarvan ik wist dat ze me niet verder zouden helpen. En als ik tegenstribbelde, raakte ik alleen maar verder verstrikt in hun starre systeem. Dan had ik er nog een probleem bij dat behandeld moest worden.

Natuurlijk hebben de hulpverleners me ook geholpen. Maar ik beschouwde die hulp als af en toe een klontje suiker om me tevreden te houden, om me bereid te krijgen hun weg te bewandelen.

Ik kan me herinneren dat een hulpverlener ooit tegen me zei: 'Vergeet niet dat we het mogelijk hebben gemaakt dat je hele dagen bij educatie kan zitten.' Dit betekende dat ik er rekening mee moest houden dat mijn 'positie' bij educatie me ieder moment ontnomen kon worden. Misschien geloofden ze niet dat ik bij educatie zat om iets te leren. Misschien begrepen ze niet dat ik meende wat ik zei. Ik geloofde in mezelf, maar ik denk niet dat zij in me geloofden, dat ze bereid waren om echt naar me te luisteren. Wel kreeg ik een compliment wanneer ik aangaf, dat ik ergens moeite mee had: 'Goh, goed dat je dit nu aangeeft, dat vinden we echt goed van je!' Maar daar bleef het vervolgens bij.

Ze leken niet te beseffen wat ze met me deden en hetzelfde gold voor de mensen die me doorverwezen. Wanneer de doorverwijzing een feit was, waren ze klaar met hun taak. Nooit is iemand met me meegegaan naar een gesprek om te zorgen voor een goede overdracht. En toch heb ik meerdere malen geprobeerd duidelijk te maken dat de gesprekken me niet verder hielpen.

14

Vorbereiding op de vrijlating

Langzaam maar zeker liet ik de argwaan van me afglijden. Ik vond het niet meer verdacht wanneer ik twee mensen zag praten terwijl ik een van de twee of beide kort daarvoor had gesproken. Een jaar eerder zou ik zo iets niet vertrouwen. 'Gaat het over mij?' vroeg ik me dan af. 'Zijn ze iets van plan of zo?' Ik was zelf niet eerlijk in het handelen met medegedetineerden en het kon me niet schelen met wie ik handelde. Waar ik winst kon halen, daar was ik. En waar ik was, waren andere jongens die ook op winst uit waren. Dus wie kon ik vertrouwen, als ik mezelf niet eens vertrouwde? Door de drugshandel kon ik over telefoonkaarten en boodschappen beschikken, maar mijn wantrouwen was slopend. Vooral 's avonds, wanneer ik de dag nog eens doornam en stilstond bij gebeurtenissen die ik op het moment zelf te gemakkelijk voorbij had laten gaan. Hoe kon het dat iemand mij niet betaalde en dat ik hem later stiekem zag bellen? Medegedetineerde A had een hekel aan medegedetineerde B, maar vandaag liepen ze samen over de luchtplaats. Wat was er aan de hand? 's Nachts hielden zulke gedachten me wakker. Dan ergerde het me dat ik niet direct had gereageerd. 'Morgen ga ik er werk van maken', dacht ik dan, maar ook dat bracht me geen rust.

Toen ik eenmaal gestopt was met mijn dubieuze spelletjes sliep ik beter. Wanneer ik anderen zag praten hoefde ik me niet langer af te vragen of ze het over mij hadden. Want, al was het zo, alles wat ik zei meende ik oprecht, dus ik hoefde nergens bang voor te zijn. Het kon natuurlijk altijd mis gaan, als iemand een reactie bij me zou willen uitlokken. Maar ik begreep nu dat ik de meeste rottigheid steeds zelf had opgezocht. Er groeide afstand tussen mij en die rottigheid. Na verloop van tijd wist ik niet eens meer wat er allemaal op de afdeling speelde, terwijl ik voorheen alles wist en alles wilde weten. Als er nu bijvoorbeeld iemand werd afgeperst, hoorde ik het pas wanneer het zo'n groot probleem was geworden dat er jongens werden overgeplaatst. Doordat ik hele dagen bij educatie zat merkte ik soms niet eens dat er nieuwe jongens op de afdeling waren. Het gebeurde ook wel dat iemand al weer naar huis was en dat ik er pas na dagen of weken achter kwam. Vroeger zocht ik het allemaal op, ik wilde alles weten, maar achteraf bezien was het nutteloze informatie, waar ik over zat te piekeren in de avonden, terwijl ik wel iets beters te doen had.

Sommige jongens groette ik niet meer met 'Hé, hoe gaat het?' Als ik ze voorbij liep keek ik ze aan en zei alleen maar 'dag'. Ik hoefde de verhalen niet meer te horen over hoe het ging, meestal ging het toch slecht. Een korte groet was genoeg om door te kunnen lopen zonder ze te negeren.

Hoe zou het zijn als ik straks weer buiten was? Vroeger leefde ik aan de zelfkant van de straat. Een schaduwkant waar de meeste mensen geen idee van hebben. De gewone voorbijgangers zag ik niet eens, hoewel ze in de meerderheid waren. Ik zag de junks, de politie, de hoeren, de drugsdealers en de andere criminelen. Ik heb het hier niet over donkere steegjes, maar over heel gewone winkelstraten. Als ik een junk zag en hij knikte, dan knikte ik ook en keek ik uit naar een geschikte plek om te handelen. Zag ik een drugsdealer, dan probeerde ik te peilen waar hij mee bezig was. 'Gewone mensen' vielen me alleen op wanneer ik het vermoeden had dat iemand wel eens een politieagent kon zijn. Ik herkende de verschillende types aan hun manier van lopen. Junks zijn wandelende geldautomaten wanneer ze geld hebben en anders zijn

ze wandelende tweedehands winkels. Mensen die met de dagopbrengst naar de bank lopen stralen een bepaalde onzekerheid uit, die ik feilloos aanvoelde. Hoe zou het voelen om in een winkel rond te lopen zonder me af te vragen waar de kluis zou kunnen zijn? Zonder een inschatting te maken hoeveel geld ze daar wel niet maakten? Hoe zou het zijn om niet op de meisjes te letten die ik zou kunnen versieren om informatie te verkrijgen over de zaak? Ik keek altijd uit naar geldtransportwagens. Wat zou er door me heengaan wanneer ik er nu een zou zien?

Als ik nu op stap zou gaan met mijn vriendin zou ik misschien meer aandacht aan haar besteden, in plaats van steeds om me heen te kijken. Misschien zou het nu lukken om echt naar mensen te luisteren in plaats van steeds te proberen gesprekken tussen anderen af te luisteren. Ik wist dat er een nieuwe wereld voor me open zou gaan. Een wereld waarin een winkel een plek was waar je spullen kon kopen, in plaats van een potentieel doelwit. Een wereld waarin ik rustig op een bankje zou zitten, zonder steeds te hoeven opletten of er politie in de buurt was. Als ik nu ergens zou gaan eten, hoefde ik niet meer per sé in een hoekje te zitten met zicht op de ingang. Ik zou me op mijn gemak voelen, ook zonder vuurwapen op zak.

Dat ik geen boef meer wilde zijn was blijkbaar ook aan mijn houding te merken. Ik trok geen verkeerde mensen of hachelijke situaties meer aan. De negatieve sfeer, die altijd om me heen had gehangen, verdween. Ik werd positiever benaderd door mijn medegedetineerden en het personeel. Dat moest buiten ook kunnen, daar was ik van overtuigd. En met die overtuiging zou ik naar buiten gaan. Ik begreep dat ik alleen controle had over mijn eigen daden, niet over die van anderen. Maar door goed op mijn eigen gedrag te letten kon ik het gedrag van anderen wel positief beïnvloeden.

Hoe zou het zijn om niet meer achter de meiden aan te gaan, maar trouw te blijven aan mijn vriendin?

Afscheid van de straat

De straat is als een vrouw, een verleidelijke vrouw. Zij en ik hadden een liefdesrelatie, en om te veranderen moest ik deze relatie beëindigen. Maar ze had me in haar greep. De gedachte aan een ander leven ging gepaard met veel angst en onzekerheid.

De straat stelde tenminste geen moeilijke vragen. Zelfs als ik haar zou verloochenen door te bekennen, zelfs dan zou ze me terugnemen. Ze zou me alles vergeven en zeggen dat ze het begreep. Dat ik had gedaan wat ik moest doen om sneller vrij te komen, om weer bij haar te kunnen zijn. Ze zou zeggen dat ik slim was en me prijzen om de dingen die ik had gedaan. Ze zou me uitleggen waar ik de 'fout' in was gegaan, zodat ik nooit meer gepakt zou worden.

De straat schiep een afstand tussen mij en de echte vrouwen in mijn leven. Ze vond dat ik me moest ophouden met hoeren en strippers. Bij hen zou ik gebruikers vinden aan wie ik drugs kon verkopen. Toch liet ze toe dat ik ook een klant werd. Geld moest rollen in haar smerige economie en we werden allemaal vergiftigd door haar valse beloften. Mijn omgang met de 'schone' vrouwen kreeg een zware deuk. Ik was niet meer in mijn element in hun aanwezigheid.

In plaats daarvan bracht ze me 'homies'. Gasten die ze net als mij verleidde met de belofte dat ze veel geld zouden maken.

Niemand van ons had door waar ze mee bezig was. Ze genoot ervan wanneer we over haar rapten. Om haar erkenning te krijgen zijn er velen ten onder gegaan. Wie de slechtste was, kon haar krijgen. Maar er was altijd iemand die nog slechter was, daar zorgde ze immers zelf voor. Ze discrimineerde niet, en daarom was ze juist zo toegankelijk. Het maakte haar niet uit of je blank was of zwart. Zelfs je gebrekkige Nederlands kon haar niets schelen, ze zocht wel een manier om ermee om te gaan. Hoe minder geschoold je was, hoe beter, want dat gaf haar de kans om je heel veel te leren, ze maakte je streetwise. Zelf wist ik dat ze niet van me hield, maar ik voelde wel liefde voor haar. Ze hield me warm wanneer ik bij haar was, ook al regende of sneeuwde het. De gedachte aan geld hield me warm, het was haar belofte. Telkens wanneer ik hulp kon krijgen, lokte ze me weg, ze zei dat zij me sneller en beter kon helpen. En ik liet me steeds weer verleiden, want degenen die hulp wilden bieden aarzelden te lang.

Nu weet ik dat ik meer zou hebben bereikt als ik geduld had gehad. Als ik harder om hulp had geschreeuwd. Als ik de mensen die me konden helpen wakker had kunnen schudden. Als ik hun twijfel had kunnen wegnemen.

Hoe zou het zijn om zonder haar te leven? Om als een vreemde langs haar heen te lopen? Ik weet zeker dat ze ervan genoot toen ik in de cel belandde. Telkens wanneer ik in moeilijkheden zat, genoot ze. Ze wilde me laten voelen dat ik niet tot het uiterste was gegaan, dat ik me niet voor honderd procent aan haar had gegeven. Ja, er waren dingen die ze van me verwachtte, maar die ik niet deed. Dat maakte haar boos, maar ze zou het me zo weer geven als ik haar zou vragen om een nieuwe start met me maken.

De wereld zal me voor altijd kwalijk nemen wat ik heb gedaan. Mensen zullen op me neerkijken om zichzelf beter te kunnen voelen. In hun wantrouwen zullen ze mij als voorbeeld gebruiken voor de rest. Ze zullen me discrimineren, ook al heb ik voor mezelf besloten dat ik me nooit meer gediscrimineerd zal voelen. Ze zullen bang zijn dat ik me weer zal laten verleiden door de straat. Zoals een vrouw weet dat haar man altijd bij een ander terecht kan. Het is geen jaloezie, maar angst. Ik moet ze overtuigen van

mijn oprechte bedoelingen, willen ze me echt accepteren. Toch is dit niet wat ik nastreef, want dan probeer ik weer goedkeuring van anderen te krijgen. Ik doe gewoon wat ik moet doen en ik onthoud dat niemand op deze wereld perfect is, laat mijn daden daar maar het bewijs van zijn.

Nadat ik mijn liefdesrelatie met de straat had beëindigd moest ik een andere weg leren bewandelen. Ik zocht toenadering tot het geloof en zag hoe mijn leven waardevoller werd. Het was mooi om de volgende vragen te stellen: Door wie word ik ook te allen tijde geaccepteerd, zonder bijbedoelingen? Voor wie kan ik uit volle borst zingen? Wie kan ik erkenning geven in plaats van erkenning vragen? Door wie word ik terechtgewezen naar rechtvaardigheid en liefde? Ware liefde! Ik wist het antwoord al, dat had ik immers altijd al geweten: God. Mijn relatie met God. Die moest sterker worden en daar moest ik zelf voor zorgen....

Een nieuwe relatie met God

Het is merkwaardig dat ik me in mijn vroegere leven schuldiger voelde tegenover God, die ik niet zag, dan tegenover de mensen die ik leed bezorgde, en die ik wel zag. Doordat ik God zorgvuldig op een afstand hield, kon ik gewoon doorgaan met mijn destructieve gedrag. Later zou ik wel een normaal leven gaan leiden. Later zou ik het wel goedmaken met God.

Mijn moeder probeerde me telkens duidelijk te maken dat ik nu moest veranderen. Ze gaf me voorbeelden van mensen die allerlei rottigheid hadden uitgehaald in hun leven en God pas weer opzochten toen ze oud en moe waren. Ze zei dat ik niet zo lang moest wachten; morgen is je immers niet beloofd. Ik hoorde haar wel, maar het raakte me niet. Ik ging door met waar ik mee bezig was.

Op een zomeravond in 2007 liep ik met mijn neef in het centrum van Rotterdam. We zagen een groepje jongeren die het evangelie verkondigden. Ze spraken ons aan en vroegen of ze voor ons en samen met ons konden bidden. Ik vond het wel oké, in mijn toestand was ik wel toe aan een gebed. Ik durfde zelf niet te bidden, want hoe kon ik God in de ogen kijken? Dus ik was blij dat iemand anders het voor me wilde doen. Ik had een rugtas bij me en net voordat ze met het gebed begonnen vroeg ik of ze even wilden wachten zodat ik de tas op de grond kon zetten. In de tas

zaten twee wapens, twee bivakmutsen, handschoenen en andere overval attributen. Iemand vroeg waarom ik per sé de tas op de grond wilde zetten. Ik moest hem het antwoord schuldig blijven. Het was immers niet de tas die te zwaar woog, het was mijn geweten. Ze nodigden ons uit om naar hun kerk te komen. In die periode hielden we ons voornamelijk bezig met overvallen. Ik geloof dat we diezelfde avond nog een overval hebben gepleegd.

Die zondag zijn we naar de kerk gegaan. Het was een mooie dienst, maar we hadden het ook over de mooie vrouwen die er waren, al konden we wel het respect opbrengen om ze met rust laten.

Niet veel later werden we opgepakt. Ik probeerde me de woorden van hun gebed te herinneren. Waar ging het over? Baden ze om verlichting voor ons? Ik wist het niet meer, maar jaren later, toen ik eindelijk die verlichting vond, wilde ik graag weer in diezelfde kerk zitten. Niet om te laten zien hoe goed ik wel niet bezig was. Nee, ik wilde hen laten zien dat hun inspanningen vruchten hadden afgeworpen. Dat het mogelijk is om anderen dichter bij God te brengen. Op dat moment was ik bereid geweest om met hen de stad in te gaan, om op jongens zoals ik af te lopen en het evangelie te verkondigen.

Ik kom van ver. Het is een lange, moeilijke weg geweest naar dit moment, waarop ik het allemaal op kan schrijven. Toen ik nog in Rotterdam vast zat ging ik wel naar de gevangeniskerk, maar ik ging alleen omdat ik anders in mijn cel moest zitten. Er waren Dominicaanse vrouwen die als vrijwilliger naar de dienst kwamen en met ons meezongen. Mij ging het helemaal niet om de dienst; vaak dealde ik drugs in de kerk met jongens van andere afdelingen.

Een keer kwam het bijna tot een vechtpartij. Ik kwam binnen en zag dat een andere jongen op 'mijn' stoel zat. Het was 'mijn hoekje', waar ik altijd met een vast clubje medegegedetineerd zat. Ik vroeg hem om op te staan, dat wilde hij niet. Ik greep hem bij zijn schouders en gooide hem met stoel en al omver. De PIW'ers stormden op ons af en haalden ons uit elkaar. We moesten op de gang gaan staan en zouden in de isoleercel geplaatst worden.

De pastoor vond dat niet nodig, op voorwaarde dat we samen weer naar binnen zouden gaan en helemaal voor in de kerk naast elkaar zouden gaan zitten. Dat deden we; de isoleercel was de laatste plek waar we naar toe wilden. Het ging mij toen niet om die stoel, en ook niet om dat hoekje. Het ging erom dat anderen zouden zien hoe ik reageerde, als ik 'beledigd' werd. Mijn trots zat een werkelijke relatie met God in de weg.

Ik deed mee aan de gespreksgroepen, ook dat was beter dan opgesloten zitten. Toch had ik behoefte aan praten en daarom had ik ook nog wekelijks contact met een humanist. Het was voor mij prettiger om met een humanist te praten dan met een dominee of een pastoor. Ik was een schuldige die trots was op zijn 'onschuld'. Dat kon ik niet rijmen met mijn geloof, ook al hield ik datzelfde geloof zorgvuldig op afstand. Door met de humanist te praten kon ik vanuit een ander perspectief naar mijn leven kijken. 'Goed en slecht' waren bij hem niet verbonden met religie, maar met menselijkheid. Hij leerde me dat gedrag niet afhankelijk hoeft te zijn van straf of van beloning. Ik leerde dat de beloning voor een daad in de daad zelf kan liggen. We hadden intensieve gesprekken, over mijn leven, mijn relatie en mijn detentie.

Bij de humanist kon ik niet volhouden dat ik onschuldig was. Maar ik bekende ook geen schuld, het hing er een beetje tussen in. Hij was de enige met wie ik hierover durfde te praten; een geestelijk verzorger in de gevangenis heeft een geheimhoudingsplicht. Ik ging ervan uit dat hij zich daar aan zou houden, al vond ik dat soms dom van mezelf.

Het was prettig om in alle openheid met iemand te kunnen praten over mijn dochter en haar moeder. Met mijn medegegedetineerden kon ik dat niet, want het paste niet bij mijn imago. Ik denk dat ik de humanist gebruikte om te ontsnappen aan de sociale druk die ik zelf had gecreëerd. Ik was mezelf niet bij de andere jongens. Ik moest voldoen aan de ideeën en verwachtingen die ze van mij hadden. Ik was een kameleon. Bij de humanist kon ik af en toe mijn ware ik laten zien, die kant van mij die niet in deze wereld paste. Nu begrijp ik dat de andere jongens waarschijnlijk

hetzelfde deden, hetzij bij hun geestelijk verzorger, hetzij alleen in hun cel.

De humanist gaf me het boek Dubbelspel van Frank Martinus Arion, een Antilliaanse schrijver. Ik weet niet of hij dit bewust deed, maar het boek gaf me een identiteit. Alsof het tegen me zei: 'Hier kom jij vandaan, jongeman.' Dit boek heeft me ertoe aangezet zelf te gaan schrijven. Ik kwam erachter dat er ook Antilliaanse schrijvers waren. Dit wist ik natuurlijk wel, maar ik wist niet dat zij ook daadwerkelijk in Nederland gelezen werden. Die man heeft iets bereikt, dacht ik.

Het boek maakte me mistroostig, het Curaçaose landschap werd er zo mooi in beschreven. Maar het wakkerde ook een vuur in me aan, een verlangen om iets te kunnen betekenen voor het eiland. Maar ik zat gevangen, dus die gedachte liet ik snel weer varen. Toch kwam het idee later weer terug. Het maken van plannen hield me overeind, al waren het niet meer dan vage ideeën.

Hoewel ik de humanist regelmatig sprak, had ik ook een Bijbel in mijn cel. Juist door een humanist te spreken wilde ik bepaalde teksten uit de Bijbel beter leren begrijpen. Maar ik had nog een ander doel: ik wilde zijn humanistische denkwijze op de proef stellen. Heel soms genoot ik van een kleine overwinning, wanneer hij zei 'dat er waarschijnlijk wel een God zou zijn, maar...'

Nadat ik was overgeplaatst naar Lelystad vond ik het niet meer nodig om naar de kerk te gaan, daar werden we immers niet opgesloten in het weekend. Maar toen mijn relatie stuk liep kreeg ik toch behoefte aan geestelijke verzorging. Ik had het moeilijk, maar durfde nog steeds niet met een dominee te praten. Ik wilde me niet laten bekeren. Dus sprak ik met een psycholoog, maar ik had geen baat bij zijn adviezen. Ik kreeg het vermoeden dat hij probeerde in te schatten of ik een gevaar voor mezelf of voor de inrichting zou kunnen vormen. Ik liet het niet merken, maar ik wilde inderdaad dood. Ik voelde me dood van binnen. Doden hebben niets meer en zo voelde het voor mij ook. Alles en iedereen was ik kwijt. Ik schreef teksten met titels als 'gesloten kist', en vond daar troost in.

Op de een of andere manier kwam ik toch bij een dominee terecht. Eerst vond ik het maar raar om mijn problemen met een

dominee te bespreken. Het was heel anders dan bij de psycholoog, ik kreeg veel meer ruimte om mezelf te uiten. Johan was niet zo volgeboekt als de psycholoog, die er bijna nooit was. Johan had tijd voor me. Hij hielp me ook met praktische zaken, zoals het contact met Stichting Slachtoffer in Beeld en het bezoek van mijn biologische vader.

Het geloof was niet de primaire reden waarom ik bij Johan kwam, maar hij nodigde me wel uit om op zondagen naar de kerk te gaan. De eerste keer ging ik uit beleefdheid, hij nam immers ook de tijd voor mij. Het werd een nieuwe ervaring, heel anders dan toen ik nog in Rotterdam zat. Ik ging niet voor de dames, ik ging er ook niet heen om drugs te verkopen, nee, dit keer ging ik echt naar een kerkdienst. Vanaf dat moment bezocht ik de diensten regelmatig en ik sloot me aan bij de gespreksgroep.

Het besluit om een ander leven te gaan leiden bracht me bij de vraag hoe het zou zijn om volgens mijn eigen overtuigingen en als christen te leven. Het zou moeilijk zijn, dat wist ik. Ik had besloten dat ik nooit meer alcohol zou drinken, dat ik niet meer naar gangsta rap zou luisteren en dat de volgende vrouw met wie ik naar bed zou gaan mijn echtgenote zou zijn. Ik wilde mijn gedrag kunnen rijmen met het christelijke leven dat ik nu voor ogen had. Maar mijn belangrijkste besluit was dat ik een medemens wilde zijn voor mijn medemensen. Dat laatste leek me het moeilijkst. Ik zat in een omgeving waar men elkaar eerder als prooi beschouwde dan als medemens. De jachttechnieken waren meedogenloos en geraffineerd. Maar ik had al geleerd om sober te leven en ik wist dat ik dit ook wel zou kunnen. Wanneer ik vrij zou komen zou het pas echt beginnen, dan zou ik pas echt op de proef worden gesteld. Maar ik twijfelde niet. Ik wilde mezelf niet langer voor de gek houden.

Mijn nieuwe relatie met God was mooi. Ik, die mijn leven tot dan toe verziekt had en mijn geloof verwaarloosd, kreeg een nieuwe kans. Een nieuwe relatie met iemand die je eerder hebt verwaarloosd, bedrogen en ontkend, blijft vrijwel altijd besmet met argwaan. Het vertrouwen is onherstelbaar beschadigd. Maar in een nieuwe relatie met God word je vergeven wanneer je

daar oprecht om vraagt, en dit maakt je nieuwe kans tot een echte kans.

Het geloof maakte een goede verstandhouding met anderen weer mogelijk, ondanks alles. De negatieve sfeer die om me heen had gehangen, en waarmee ik mijn medemensen jarenlang op afstand had gehouden, leek wel van me af te glijden. Deuren die altijd - letterlijk en figuurlijk - gesloten waren, gingen nu als vanzelf open. Kansen boden zich aan en ik greep ze met gretige handen. Mijn nieuwe relatie met God gaf me mijn leven terug.

Ik leef nu niet meer voor de straat, maar voor mezelf, nee, om mezelf en voor God, en bij Hem leg ik verantwoording af. De straat bepaalt niet meer mijn taalgebruik, hoe ik me moet kleden, waar ik moet 'hangen' en met wie ik moet omgaan. De straat bepaalt niet meer hoe ik aan mijn geld kom en wat voor iemand ik moet zijn. De straat heeft me niet gemaakt, God deed dat, en ik weet zeker dat Hij me het liefst heeft zoals Hij me gemaakt heeft: als mezelf. Om dit te benadrukken ging ik weer mijn eigen naam gebruiken. De naam die ik kreeg bij mijn geboorte. De naam van de kleine jongen die mijn moeder had gebaard.

Wanneer je voor langere tijd in de cel zit, kom je onvermijdelijk terecht bij een van de meest fundamentele vragen die een mens zich kan stellen: wie ben ik? Ik weet wat mijn naam is, maar dan nog: wie ben ik? En, nog belangrijker, wie wil ik zijn? Of wat wil ik zijn? Een kind van God!

Jessica en ik spraken over de doop. Na mijn vrijlating zouden we ons samen laten dopen. Ze vertelde me dat er in juni 2011 een doopdienst zou zijn bij haar in de gemeente. Zij en ik spraken ook geregeld over het huwelijk. Ik was aangekomen bij het eindpunt van mijn oude leven. Een nieuw leven stond op me te wachten en ik keek er reikhalzend naar uit. Intussen bereidde ik me voor. Ik besloot dat ik veel dingen anders moest doen, vooral wat relaties betreft. Ik zou me niet meer in een relatie storten als redmiddel, of als een seksueel avontuur. Nee, nu wilde ik een man zijn en een man zorgt ervoor dat hij verantwoordelijkheid kan dragen voor zichzelf en voor zijn gezin.

Nooit meer een boef!

Wie de titel van dit boek leest, zal bijna automatisch het zinnetje afmaken met 'altijd een boef'. Voor mij heeft het allemaal anders uitgepakt. Ik heb mijn detentie ervaren als een lange zware reis, die me veel goeds heeft gebracht. Na mijn 'vrijlating' ben ik onder elektronisch toezicht geplaatst en ik mocht thuis met een enkelband de resterende periode van elf maanden uitzitten.

Ik was ooit een boef. Ik heb keihard gewerkt om te zijn waar ik nu ben en het is absoluut niet makkelijk geweest. Het was een moeizaam groeiproces waarbij ik veel obstakels uit de weg moest ruimen. Nu is een nieuwe periode aangebroken, maar mijn reis is nog niet ten einde. Ik zal nog veel nieuwe obstakels tegenkomen. Op het moment van mijn vrijlating was ik doordrongen van dit besef, ik was voorbereid op de dingen die me te wachten stonden.

Er zijn mensen in mijn omgeving die zich afvragen hoe lang ik het vol zal houden. Ze lijken wel te wachten op het moment dat ik mijn 'ware aard' weer laat zien. Dat is jammer, want het betekent dat ze me geen eerlijke kans willen geven. Het zijn de mensen die ik op een afstand zal houden, omdat ik ze nooit tevreden zal kunnen stellen. In de gevangenis had ik ook te maken met zulke mensen, maar daar kon ik ze niet ontwijken. Als ik dat probeerde, zagen ze dat als een teken dat mijn 'ware aard' tevoorschijn kwam. Hun ervaring had ze geleerd sceptisch te zijn. Hoe vaak hadden ze

zich niet laten manipuleren door een gedetineerde, die later zijn 'ware aard' liet zien?

Tijdens mijn detentie, toen ik midden in mijn strijd zat, kon ik deze twee woorden - ware aard - maar niet loslaten. Ik wilde het wel uitschreeuwen, zo is mijn ware aard niet, zo ben ik niet! Maar wanneer ik huilde om zoveel onbegrip, werd dat gezien als zwakte of als verdriet om mijn gevangenschap. Dan gaven ze me complimentjes omdat ik mijn gevoel liet zien, alsof huilen een prestatie is.

Natuurlijk is het goed om te huilen, huilen heeft een functie. Maar huilen is ook een uiting van ondraaglijke spanning, een teken dat er iets aan de hand is, dat er iets moet gebeuren. Door me een complimentje te geven, negeerden ze mijn wanhoop. En dat elke keer weer. En elke keer deed het weer pijn.

Wat doet iemand die elke keer wanneer hij op zijn werk komt, twee klappen krijgt van zijn baas? Elke dag? Op een dag zal de spanning te groot worden en zal hij waarschijnlijk zijn baas in elkaar timmeren. Zullen de mensen dan ook zeggen: 'Kijk, nu laat hij zijn ware aard zien'?

Er zijn maar weinig mensen die mij zo lang en intensief hebben meegemaakt als de PIW'ers tijdens mijn detentie. Vele medege-detineerden heb ik zien komen en gaan, steeds bleef ik achter. Drie en een half jaar heb ik in Lelystad gezeten en in die tijd is er ondanks alles een band ontstaan tussen een aantal PIW'ers en mij. Vriendschap kan ik het niet noemen, maar er was wel sprake van vriendschappelijkheid. Er was een grens waar we niet overheen konden, maar we waren allemaal mensen en we waren in staat om menselijk met elkaar om te gaan. Wat je geeft is wat je krijgt.

Steeds vaker werd ik met mijn voornaam aangesproken. Dat was niet niks; in de gevangenis is je registratienummer belangrijker dan je naam. Dat ik met mijn voornaam werd aangesproken veranderde de omgang die we met elkaar hadden. Deze subtiele toenadering gaf me het gevoel een mens te zijn in plaats van een nummer.

Ik heb rust gevonden. Mijn hele leven heb ik me opgejaagd gevoeld, alsof ik heel veel te doen had in korte tijd. Nu blijf ik

rustig in omstandigheden die me vroeger nerveus zouden hebben gemaakt. Mijn kalmte schrikt anderen soms af, en dat is vreemd, want vroeger waren het juist mijn heftige emoties die mensen op een afstand hielden. Een tegenslag, hoe klein ook, was voor mij een aanleiding om 'misbruik' van de situatie te maken. Mijn uitbarstingen droegen op geen enkele manier bij aan een oplossing, maar toch liet ik me steeds weer gaan. Nu denk ik bij een tegenslag alleen nog maar: hoe gaan we dit oplossen?

Dit boek is een reisverhaal. Het is de neerslag van een innerlijke reis, gemaakt tijdens mijn detentie. Het schrijven heeft me inzicht gegeven, in waar ik vandaan kom en waar ik naar toe wil. Dit boek is een mijlpaal, maar het is niet bedoeld als afsluiting van mijn criminele verleden. Ik hoop juist dat het een nieuw begin kan zijn voor de vele jonge mannen en vrouwen die nog gevangen zitten. Dat het ze kan helpen de moeizame strijd aan te gaan die leidt tot echte verandering. Ik hoop dat ze mede door dit boek om hulp zullen vragen wanneer ze die nodig hebben en dat ze het niet zomaar bij een nee laten zitten wanneer ze wel degelijk recht hebben op een ja.

Als je wilt veranderen moet je zelf het heft in handen nemen, dat is niet meer dan je plicht. Want niemand anders kan zich inleven in jouw ervaring, niemand weet wat jij hebt meegemaakt, omdat alleen jij het kunt zien vanuit jouw perspectief. Maar vergeet niet dat je fundamentele rechten geen uitleg behoeven. Je hebt recht op een bestaan, je hebt recht op onderwijs, je hebt recht op ontwikkeling en je hebt recht op de strijd die daarmee gepaard gaat. Ook in de gevangenis gelden de universele mensenrechten. Maar om ze volledig betekenis te kunnen geven, moet je je ook houden aan de universele plichten van de mens.

Ik hoop dat dit boek nieuwe inhoud kan geven aan het begrip 'vrijheid'. Want, hoe paradoxaal het ook mag klinken, het is tijdens mijn gevangenschap dat ik vrijheid heb mogen ervaren. Het was daar in cel F46 dat ik een vrij man werd. Vrij om nee te kunnen zeggen, vrij om keuzes te kunnen maken, ondanks de beperkingen die me werden opgelegd. Het was daar in cel F46 dat ik over de wereld kon reizen naar verschillende plaatsen op verschillende

momenten en zelfs in verschillende tijdperken. Daar heb ik nagedacht over mijn leven en mijn persoonlijkheid binnenstebuiten gekeerd. Daar kreeg ik de kans om naar de diepten van mijn ziel af te dalen en mezelf vragen te stellen over mijn denken en handelen. Ik legde mezelf situaties voor en vroeg mezelf als een strenge rechter waarom ik zo had gehandeld.

Alles bij elkaar heb ik ongeveer 1200 dagen in de gevangenis gezeten, waarvan bijna 900 in cel F46. Daarna zat ik nog een periode van 316 dagen uit in een penitentiair programma met enkelband. 900 dagen in een cel! We werden minder dan 8 uur per dag uitgesloten, dus ik zat netto 600 dagen opgesloten in een cel. Nog nooit in mijn leven ben ik zolang op dezelfde plek gebleven. Nog nooit in mijn leven ben ik zo vertrouwd geraakt met mijn leefomgeving. Het gevoel van vertrouwdheid dat ik daar kreeg gaf me een idee van hoe het had moeten zijn. Hoe een kind hoort op te groeien in een vertrouwde omgeving. Het kind in mij roerde zich; dit was wat hij gemist had. Maar ik had geen medelijden met die jongen, want daar vroeg hij niet om. 'Mee lijden' maakt immers dat er twee lijden. Hij vroeg me om actie te ondernemen. Hij deed me beseffen dat er op dit moment talloze kleine jongens en meisjes zijn die heen en weer verhuizen. Dat er op dit moment vele jonge mannen zijn die op straat rondhangen en op het pad dreigen te raken waar ook ik ooit op beland ben.

Op 14 februari 2011 verliet ik om negen uur 's ochtends de gevangenis, de volgende dag ging ik al aan het werk bij de welzijnsorganisatie in Emmeloord. Ik ben daar heel goed terechtgekomen. Voor mijn penitentiaire programma moest ik zesentwintig uur per week tijdsbesteding hebben. Bij de welzijnsorganisatie deed ik vrijwilligerswerk voor de periode van mijn programma. Mijn ervaringen in de PI en vroeger op straat konden we hierbij op een positieve manier inzetten. Mijn teamleider had me al twee keer in de gevangenis bezocht om deze mogelijkheid te bespreken. Hij heeft me deze kans geboden en ik heb hem gegrepen. Ik heb hem zelf gebeld. Ik heb zelf de stap gezet om daar aan het werk te gaan. Als ik dit aan de justitiemedewerkers of aan een uitkeringsinstantie had overgelaten hadden ze me vermoedelijk doorverwe-

zen naar magazijn- of productiewerk. In ieder geval naar een plek waar ik me niet op mijn gemak zou hebben gevoeld en waar ik uit frustratie misschien weer aan het criminele leven was gaan denken. Wij (ex-)gedetineerden moeten daarom niet afwachten wat justitiemedewerkers voor ons kunnen betekenen. We moeten zelf initiatief nemen. Maar ook justitiemedewerkers zouden zich ervan bewust moeten zijn, dat we uitdagingen nodig hebben, dat we niet te snel op de makkelijke en geestdodende baantjes moeten worden gezet. Als zij gedetineerden weten te prikkelen om zichzelf te ontdekken en zichzelf te ontwikkelen op een positieve, opbouwende manier, dan kan dat een wereld van verschil maken.

Er bestaan allerlei geldverslindende programma's om jongens als ik op het rechte pad te krijgen. Terwijl een positieve benadering en een motiverend gesprek al zo veel kunnen betekenen. Dit kost bijna niets, maar het vergt wel betrokken medewerkers met liefde voor hun werk. In pure vorm kun je liefde niet kopen of verkopen, maar het is juist liefde voor de medemens die de medemens kan vormen. Zal de samenleving ooit liefde voor een overvaller kunnen opbrengen?

Dankbetuiging

Ik ben God zeer dankbaar voor Zijn liefde en genade. Ik heb heel veel kansen verspeeld, maar als een verloren zoon werd ik weer welkom geheten.

Ik ben iedereen dankbaar die mij gesteund heeft tijdens mijn detentie. Ik ga geen namen noemen; jullie weten wie jullie zijn! Dank jullie wel voor de brieven, Cobrakarten (!) en al de keren dat jullie bij mij op bezoek zijn geweest.

Van PI Lelystad dank ik de gehele F-Afdeling, Educatie, Geestelijke Verzorging en iedereen die bijgedragen heeft aan mijn (gerehabiliteerde en geresocialiseerde) terugkeer in de maatschappij. Ik weet dat ik een moeilijke klant was!

Ik dank de heer H.v.L. en mevrouw E.R. voor hun begeleiding tijdens de laatste fase van mijn traject. Ik heb veel waardering voor de manier waarop zij mij geholpen hebben. Ik hoop dat zij nog velen na mij kunnen helpen en dat ze hun collega's kunnen inspireren met hun aanpak.

